

Päivi Salo

**SYLLISYYDESTÄ
ASiantuntijuuteen**

**Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien
puhetta osallisuudesta kasvatusyhteistyössä**

Varhaiskasvatustieteen

pro gradu-tutkielma

Kevät 2013

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä. Salo, Päivi. 2013. SYLLISYYDESTÄ ASIANTUNTIJUUTEEN. HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVIEN LASTEN VANHEMPIEN OSALLISUUS KASVATUSYHTEISTYÖSSÄ. Varhaiskasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 79 sivua + liitteet

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat on tärkeä ottaa huomioon päivähoiton kasvatusyhteistyössä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä asioita haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat kokevat tärkeinä kasvatusyhteistyössä päivähoiton kanssa, millaista tukea he kaipaavat vanhemmuudelleen ja millaisia puhetapoja vanhemmilla on osallisuudesta kasvatusyhteistyössä.

Tutkimus on lähestymistavaltaan laadullinen tapaustutkimus ja sen aineisto kerättiin haastattelemalla kymmentä vanhempaa. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja ne toteutettiin keväällä ja kesällä 2012. Osan tutkimuksessa käyttämistäni haastatteluista, jotka olivat tehty keväällä 2011, sain valmiina väitöskirjatutkija Erja Rautamieheltä. Aineiston analysoinnissa käytettiin laadullista sisällönanalyysia sekä diskurssianalyysia.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmilla oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia kasvatusyhteistyöstä päivähoiton kanssa. Vanhempien kokemukset tiivistyivät kokemuksiin henkilökunnasta, lapsen kokemuksiin päivähoitosta, vanhempien kokemuksiin ristiriitoihin ja ratkaisuihin, kohtaamisiin sekä lapsen haastavan käyttäytymisen aiheuttamaan hämmennykseen. Vanhempien vanhemmuudelleen kaipaamasta tuesta tärkeimmiksi nousivat vanhemmuuden vahvistaminen, kohtaamiset, tiedonkulku, kokemukset konkreettisen tuen saannista sekä tunne siitä, että päiväkotitekee voitavansa. Tutkimuksessa ilmeni myös neljä vanhempien puhetapaa osallisuudesta kasvatusyhteistyössä. Ne olivat avoin keskustelija, aktiivinen yrittäjä, yhteistyöntekijä ja vanhempi asiantuntijana.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien on tärkeä kokea tekevänsä kasvatusyhteistyötä päivähoiton henkilökunnan kanssa. Tiivistettynä tämä kokemus syntyy syllisyyden tunteen poistumisesta, säännöllisistä kohtaamisista, avoimesta kanssakäymisestä ja jatkuvuudesta. Näiden asioiden ympärille muodostuu myös vanhempi asiantuntijana puhetapa, jossa keskeistä on varhaiskasvatuksen ammattilaisten ymmärrys vanhemmalla olevan tiedon arvokkuudesta lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Asiasanat: haastava käyttäytyminen, kasvatusyhteistyö, vanhemmuus, osallisuus

Keywords: challenging behaviour, educational partnership, parenthood, participation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVÄ LAPSI.....	3
2.1	HAASTAVAN KÄYTTÄYTYMISEN MÄÄRITTELYÄ	3
2.2	SYITÄ LAPSEN HAASTAVALLE KÄYTTÄYTYMISELLE	5
3	ELÄMÄ HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVÄN LAPSEN KANSSA.....	11
3.1	HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVÄN LAPSEN VANHEMMUUS.....	11
3.2	HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVÄ LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA.....	14
4	KASVATUSYHTEISTYÖ.....	18
4.1	KASVATUSYHTEISTYÖN MÄÄRITTELYÄ	18
4.2	VANHEMPIEN OSALLISUUS KASVATUSYHTEISTYÖSSÄ	21
4.3	KASVATUSYHTEISTYÖ HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVIEN LASTEN PERHEIDEN KANSSA	26
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	28
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
6.1	TUTKIMUKSEN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT.....	30
6.2	TUTKITTAVAT.....	31
6.3	AINEISTONKERUUMENETELMÄ	33
6.4	AINEISTON ANALYYSI.....	35
7	TULOKSET	39
7.1	HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVIEN LASTEN VANHEMPIEN KOKEMUKSIA KASVATUSYHTEISTYÖSTÄ 39	
7.2	VANHEMPIEN TARVITSEMA TUKI	47
7.3	VANHEMPIEN PUHETAPOJA OSALLISUUDESTA	55
8	POHDINTA.....	62
8.1	TULOSTEN TARKASTELUA.....	62
8.2	TUTKIMUKSEN EETTISYYS	68
8.3	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	70
8.4	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET.....	73
	LÄHTEET	76
	LIIKTEET.....	80
	LIITE 1: HAASTATTELUPYYNTÖ	80
	LIITE 2: HAASTATTELUPYYNTÖ 2.....	81

LIITE 3: HAASTATTELUKYSYMYKSET	82
LIITE 4: HAASTATTELUN AVAINSANAT	87
LIITE 5: KÄYTETYT LITTERAATIOMERKIT	88
LIITE 6: TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSIN KOKONAISUUS	
TUTKIMUSKYSYMYKSITTÄIN	89

1 JOHDANTO

Eräs ystäväni totesi kerran, että jokaisella alalla on ihmisiä, joiden kanssa asioidessa tulee hyvä mieli. Sillä kertaa olivat kyseessä tanssinopettajat ja eläinlääkärit. Olennainen pohdittava asia kuitenkin on, miten meidän varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi toimia, jotta meidän kanssa asioidessa perheille tulisi hyvä mieli. Miten toimimalla pystyisimme edistämään aitoa kasvatusyhteistyötä?

Stakesin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31–32) kasvatusyhteistyö määritellään vanhempien ja henkilöstön tietoiseksi sitoutumiseksi yhteiseen toimintaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Kasvatusyhteistyöhön kuuluvat luottamus, tasavertaisuus ja toisten kunnioittaminen. Yhteistyössä on kysymys paitsi vanhempien ja henkilöstön asennoitumisesta yhteiseen kasvatustehtävään myös sen konkreettisesta organisoinnista ja sopimisesta molemmille osapuolille sopivalla tavalla. Kasvatusyhteistyö koskee kaikkia päivähoiton asiakasperheitä, mutta yhteistyö on erityisen tärkeää silloin, kun lapsella ilmenee erityisen tuen tarvetta. Kokevatko vanhemmat saavansa osallistua lapsensa varhaiskasvatukseen ja kokevatko he saavansa juuri sellaista tukea, mikä heistä itsestään tuntuu tarpeelliselta? Tämän tutkimuksen mielenkiinto suuntautuu näihin kysymyksiin tilanteissa, joissa lapsella on erityisen tuen tarvetta.

Kasvatusyhteistyöstä tehdyissä tutkimuksissa päivähoiton aktiivinen rooli tulee vahvasti esiin. Karilan (2005) tutkimuksen analyysi kasvatustilanteista osoitti, että keskustelukäytännöt rakentuvat pitkälti päivähoiton ammattilaisten lähtökohdista käsin.

Karila toteaaakin, että jos vanhempien osallisuutta julkisten varhaiskasvatusinstituutioiden toiminnassa halutaan vahvistaa, on vanhempia otettava enemmän huomioon ja toimintakäytäntöjä kehitettävä todellisen osallisuuden mahdollistavaan suuntaan. (Karila 2005, 285.) Meidän varhaiskasvattajien työtä voidaan pitää asiakaspalvelutyönä. Jos asiakkaana nähdään koko perhe, vanhemman osallisuus kasvatusyhteistyössä nousee merkittävään asemaan. Miten voisimme murtaa asiantuntijuuden ja vanhemmuuden välisen muurin ja saada yhteistyö keskeiseen rooliin toiminnassamme? Erittäin tärkeää vanhemmuuden tukeminen on juuri niiden perheiden näkökulmasta, joiden lapsilla ilmenee haastavaa käyttäytymistä.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda esille haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien näkökulmia kasvatusyhteistyöstä. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, millaisia kokemuksia vanhemmilla on päivähoiton kasvatusyhteistyöstä sekä millaista tukea he vanhemmuudelleen kokivat tarvitsevansa. Tutkimus pyrki vastaamaan myös kysymykseen, millä tavoin vanhemmat puhuvat osallisuudesta kasvatusyhteistyössä. Tällä tavoin haluttiin antaa vanhemmille mahdollisuus tuoda esille ajatuksia vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatukseen.

Tutkimus on tapaustutkimus 10 vanhemman kokemuksista päivähoiton kasvatusyhteistyöstä ja heidän osallisuudestaan siihen. Tutkimusmenetelmänä on haastattelu. Tarkoituksena on, että vanhempien oma ääni tulisi kuuluviin. Haastattelut toteutettiin yhteistyössä väitöskirjatutkija Erja Rautamiehen kanssa.

Tutkimuksen teoreettisessa taustassa määritellään ensin lapsen haastavaa käyttäytymistä ja sen syitä. Tämän jälkeen lapsen haastavaa käyttäytymistä tarkastellaan sekä vanhempien että päivähoiton näkökulmasta. Lopuksi määritellään päivähoiton kasvatusyhteistyötä ja vanhempien osallisuutta siihen sekä tarkastellaan osallisuutta haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien näkökulmasta.

2 HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVÄ LAPSI

2.1 Haastavan käyttäytymisen määrittelyä

Ymmärtääksemme, mitä lapsen haastava käyttäytyminen voi tarkoittaa, on syytä tarkastella ensin lapsen psyykkisen terveyden ja häiriöiden määrittelyä. Brobergin, Almqvistin ja Tjusen (2005) mukaan lasten psyykkiset häiriöt voidaan jakaa kolmeen luokkaan. Tämän luokituksen mukaan ensimmäiseen ryhmään kuuluvat lapset, jotka kääntävän huolensa ja ongelmansa sisäänpäin itseään vastaan. Heidän reaktionsa ilmenevät pelkoina, huolestuneisuutena, ahdistuneisuutena tai masentuneisuutena. Tällainen reaktiotapa on nimeltään sisäänpäin suuntautunut (internalisoiva). Osa lapsista reagoi päinvastoin. Heidän psyykkiset häiriönsä ilmenevät levottomuutena, uhmakkuutena tai aggressiivisuutena. Tällä tavoin käyttäytyvien lasten ongelmia kutsutaan ulospäin suuntautuneiksi (eksternalisoiva). Kolmannen ryhmän muodostavat lapset, joiden ongelmat ilmenevät poikkeavina ajatusmalleina. (Broberg ym. 2005, 26.) Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteeksi valittu lapsen haastava käyttäytyminen rajataan koskemaan ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen pulmia. Lasten käyttäytyminen voi olla esimerkiksi impulsiivista, aggressiivista ja uhmakasta tai heillä voi esiintyä erilaista häiriökäyttäytymistä.

Yksi ulospäin suuntautuvan haastavan käyttäytymisen muoto pitää sisällään levottomuutta, keskittymisvaikeuksia ja impulsiivista käytöstä. Broberg ja kollegat (2005, 270, 273.) toteavat, että jos lapsella on haastavan käyttäytymisen lisäksi motorisia vaikeuksia sekä hahmotus- ja oppimisongelmia, on hän entistä

haavoittuvampi. Esimerkiksi ADHD on diagnosoitu tarkkaavuus- ja yliaktiivisuus häiriö, johon kuuluu ongelmia tarkkaavuudessa ja impulssien hallinnassa. Lapsi, jolla on tarkkaavuushäiriö, ei käyttäydy merkittävästi eri tavalla kuin toiset lapset, mutta hänellä on suurempia vaikeuksia pysyä paikallaan, hillitä impulssejaan tai ylläpitää tarkkaavuuttaan (Aro 2011). Jo leikki-iässä, mutta viimeistään esikoulussa nämä lapset tarvitsevat erityistä huomiota oppimisen tueksi ja helpottamiseksi (Almqvist 2004, 247). Tuki on koettu tarpeelliseksi erityisesti silloin, kun lapsen haastava käyttäytyminen aiheuttaa riskin lapsen hyvinvoinnille ja iänmukaiselle kehitykselle tai vanhemmat kokevat tuen tarvetta. Tällainen kokemus ei välttämättä edellytä ADHD-diagnoosin saamista. (Laakso, Lajunen, Aro, Eklund & Poikkeus 2011.) Lapset, joiden haastava käyttäytyminen ilmenee tällä tavoin, ovat keskenään hyvin heterogeeninen ryhmä. Toisilla levottomuus ja impulsiivisuus voi liittyä aggressiivisuuteen, uhmakkuuteen ja käytöshäiriöihin. Toisilla taas levottomuus voi olla ainoa haastavan käyttäytymisen muoto. Kaikille on yleensä yhteistä se, että esimerkiksi oman vuoron odottaminen ja pettymysten sietäminen tuottaa vaikeuksia, koska he eivät kykene hillitsemään itseään tai pysäyttämään impulssejaan. (Broberg ym. 2005, 270, 273.)

Lapsen haastavan käyttäytymisen ehkä vaativin muoto on aggressiivisuus. Aggressio on ihmisen peruskäyttäytymistä. Se on joskus rakentavaa ja välttämätöntä, jotta ihminen kykenisi puolustautumaan, mutta se voi olla myös tuhoisaa ja johtaa vakaviin seurauksiin. Aggressio on myös hyvin yksilöllistä käyttäytymistä, josta ihmiset suoriutuvat eri tavoin. Joidenkin on helpompi hallita suuttumustaan ja jotkut puolestaan vihastuvat hyvin nopeasti. (Broberg ym. 2005, 287.) Aro (2011) jaottelee aggressiivisuuden sen mukaan, onko se peiteltyä vai avointa, tavoitteellista ja tahallista vai aggressiivista reagoimista toisen tahalliseen tai tahattomaan ärsytykseen. Aggressiivinen käyttäytyminen voi ilmetä raivonpuuskina, verbaalisena uhkailuna tai fyysisenä väkivaltana toisia kohtaan (Moilanen 2004, 266).

Joskus lapsen voi olla niin vaikea hallita aggressiivisuuttaan, että sitä voidaan pitää häiriönä. Silloin kun lapsi on niin vihainen, että hän tarvitsee apua, kyseessä on käytös, joka ei kuulu normaaliin kehitykseen. Lapsi suuttuu silloin niin kovasti, että hän ei kykene hallitsemaan itseänsä ja kohdistaa vihan tunteensa lähistöllä oleviin. DSM IV -järjestelmässä tätä kutsutaan ulospäin oireilevaksi käyttäytymishäiriöksi. Sen piiriin

kuuluvat diagnoosit ovat käytöshäiriö ja uhmakkuushäiriö. (Broberg ym. 2005.) Käyttäytymisen häiriöille on ominaista toistuva ja alituinen epäsosiaalinen, hyökkäävä ja uhmakas käytös. Siihen voi liittyä myös muita psyykkisiä häiriöitä. Näitä ovat esimerkiksi tarkkaavuushäiriö, lukihäiriö tai depressio. (Moilanen 2004, 265.) Yleensä haastava käyttäytyminen kohdistuu auktoriteetteja vastaan. Silloin lapsi ei välitä siitä, mitä aikuiset hänelle sanovat, vaan ärsyyntyy helposti ja joutuu usein sekä aikuisten että toisten lasten kanssa konflikteihin, joita hän itsekin välillä provosoi. (Broberg ym. 2005.)

2.2 Syitä lapsen haastavalle käyttäytymiselle

Haastavan käyttäytymisen syitä voidaan tarkastella sekä sisäsyntyisten tekijöiden että ympäristötekijöiden näkökulmista. Tarkastelen tässä ensin sisäsyntyisiä tekijöitä ja sen jälkeen ympäristötekijöitä. Perinnöllisyydellä on todettu olevan vaikutuksia haastavan käyttäytymisen ilmenemiseen. Brobergin ja kollegoiden (2005) mukaan käytöshäiriöön liittyvät haavoittuvuustekijät voivat olla perinnöllisiä tai synnytyksen yhteydessä kehittyneitä. Esimerkiksi ADHD:n syitä on selitetty sekä biologisilla tekijöillä että psykologisilla tekijöillä. Tutkijat ovat sitä mieltä, että perinnöllisyys tekijöiden ohella myös lähiympäristöllä ja vuorovaikutuksella on yhteys ADHD:n ilmenemiseen. Biologisesti ADHD:n syntyyn vaikuttavia tekijöitä ovat aineet, joille lapsi on altistunut sikiöaikana sekä synnytyskomplikaatiot. (Broberg ym. 2005.) Äitien raskausaikaisen tupakoinnin on todettu lisäävän lapsen käyttäytymisen pulmia etenkin 5 – 7 vuotiaana (Maughan, Taylor, Caspi & Moffit 2004).

Aggressiivisuus on alkuperältään biologinen ilmiö ja se kuuluu ihmisluontoon. Aggressio on kuitenkin saatava hallintaan, jotta se ei ole vahingoksi itselle ja muille. Aggressioon voidaan suhtautua eri tavoin riippuen siitä, mikä sen on laukaissut. Kysymys aggressiivisuuden perinnöllisyydestä on vielä kiistanalainen. (Broberg ym. 2005.) On kuitenkin todettu, että usean geenin yhdistelmävaikutus voi altistaa häiriökäyttäytymiselle (Moilanen 2004, 271). Baker, Laine, Liu ja Jacobson (2008) erottavat toisistaan reaktiivisen (reactive) ja proaktiivisen (proactive) aggressiivisuuden.

Pienten lasten reaktiivinen aggressio nähdään syntyvän ympäristön vaikutuksesta kun taas puolestaan proaktiivinen aggressio on enemmän geenien vaikutuksen alainen tapahtuma.

Yksilökehityksen varhaisvaiheessa voi olla monia seikkoja, jotka saattavat altistaa myöhemmin ilmenevälle haastavalle käyttäytymiselle. Sikiöaikainen sairaus tai vaurio, synnytysvamma tai keskosuus voi aiheuttaa aivovaurioita ja altistaa käyttäytymishäiriölle (Moilanen 2004, 271). Kuten edellä mainittiin lapsen biologiseen kehitykseen vaikuttavat myös aineet, joille lapsi on altistunut sikiöaikana. Lapset, jotka ovat altistuneet tämänkaltaisille tekijöille, voivat olla lahjakkuudeltaan keskimääräistä heikompia ja heillä ilmenee usein puutteita toiminnanohjauksessa. Puutteet näyttäytyvät impulssien hallinnan vaikeuksina ja heikompina ajattelukykyinä, jotka puolestaan lisäävät riskiä oppimisvaikeuksiin sekä ongelmiin sosiaalisissa taidoissa. (Broberg ym. 2005.) On myös todettu, että lapsilla, joilla on matala syntymäpaino, voi esikouluiässä ilmetä ADHD-piirteitä ja puutteita sosiaalisissa taidoissa. Keskittymisen pulmat esikouluiässä saattavat näkyä myöhemmin pulmina lukemisessa ja matematiikassa. (Scott ym. 2012.)

Perimän ja kohdunaikaisen kehityksen lisäksi temperamentti on tekijä, jolla on merkitystä haastavan käyttäytymisen taustatekijänä (Aro 2011). Temperamentilla tarkoitetaan yksilöllisiä eroja lasten aktiivisuuden tasossa, myönteisessä mielialassa, pelokkuudessa, liikkumisessa ja ennakoitavissa olevassa rytmisissä (Lahey ym. 2008). Lapset myös reagoivat jo syntyessään eri tavoin ympäristöönsä. Erityisesti tapa kohdata uusia tilanteita ja ihmisiä näyttää erottelevan lapsia jo hyvin varhaisessa vaiheessa. (Aro 2011.) Temperamentilla on todettu olevan vaikutusta vauvaikäisten kykyyn hallita impulssejaan, mutta isommilla lapsilla temperamenttipiirteet ovat yhteydessä myös emotionaalisiin ja sosiaalisiin piirteisiin (Broberg ym. 2005). Temperamentilla uskotaan olevan myös merkittävä rooli lapsuuden psykopatologisessa kehityksessä, kuten ylivilkkauden kehityksessä, levottomuudessa ja nuoruusiän päihteiden väärinkäytössä (Derauf ym. 2011). Psykologisia syitä tarkkaamattomuudelle ja ylivilkkaudelle ovat muun muassa ongelmat toiminnanohjauksessa. Lapsilla, joilla on ADHD, on vaikeuksia pysäyttää impulsseja riippumatta siitä, onko suurimpana ongelmana tarkkaamattomuus vai ylivilkkaus. (Broberg 2005).

Temperamenttikysymyksiä tutkittaessa on havaittu, että jos lapsi on ollut pienenä temperamentiltaan vaikea eli helposti ärtyvä ja vaikeasti tyyntytettävä, on hänellä kohonnut riski käytöshäiriöön (Broberg ym. 2005). Lisäksi on todettu helpon temperamentin toimivan suojaavana tekijänä lapsen sosioemotionaalisisessa kehityksessä. Temperamentin suojaava vaikutus kuitenkin vähenee, jos ympäristössä käyttäytymisen pulmia aiheuttavat riskit kasvavat. (Derauf ym. 2011, Lahey ym. 2008.) Temperamentiltaan vaikeana pidetyillä lapsilla esiintyy puolestaan muita enemmän vihaista käytöstä. Jotkut lapset taas luonnostaan ovat eri tavoilla ärtyisiä. (Broberg ym. 2005.) Lapsen sukupuolella on myös vaikutusta siihen, miten temperamentti on yhteydessä haastavaan käyttäytymiseen. Erityisesti poikien runsaalla taipumuksella liikkumiseen on todettu olevan yhteyttä käyttäytymisen pulmiin. (Lahey ym. 2008.)

Joissain tapauksissa lapsen vihainen käytös voidaan määritellä aggressiivisuudeksi. Sen kehittyminen voi alkaa jo varhain. Lapset osaavat jo vauvaikäisenä osoittaa suuttumustaan. Aggressiota syntyy, jos lapselle tulee kestämatön pahan olon tunne, ja jos hän joutuu kauan odottamaan sen liennytyä. Jos mielipahan kokemuksia on paljon enemmän kuin mielihyvän kokemuksia, jää vapaata aggressiota, joka purkautuu ympäristöön. Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon, miten vanhemman ja lapsen temperamentit sopivat yhteen. Joskus erilaisten temperamenttien yhteentörmäys voi olla pohjana vaikeille ja pitkäkestoisille ongelmille. (Moilanen 2004, 269, 271.) Esimerkiksi äidin reagoitakyvyllä on todettu olevan merkitystä lapsen pelokkuuteen (Lahey ym. 2008). Temperamentin vaikutuksen erottaminen lapsen kehitykseen liittyvistä muista vaikeuksista voi olla kuitenkin hankalaa (Aro 2011).

Haastavasti käyttäytyvillä lapsilla voi olla pulmia myös muilla kehityksen osa-alueilla. Kielenkehityksen on todettu myös olevan yhteydessä kognitiivisiin virikkeisiin lapsuudessa. Yksilön varhaisella kielenkehityksellä on myös merkitystä sosiaalistumisen kanssa. Lapset, joiden kieli on jo varhain hyvin kehittynyt, pystyvät paremmin ymmärtämään aikuisten puhetta ja ilmaisemaan heille tarpeensa. (Lahey ym. 2008.) Tutkimusten mukaan on kiinnitetty huomiota siihen, että aggressiivisesti käyttäytyvien lasten kielenkehitys on usein viivästynyt (Broberg ym. 2005, 300). Lapsilla, joilla on pulmia aktiivisuudessa ja tarkkaavuudessa, voi olla älyllisen toimintojen heikkoutta sekä kielellisen- ja motorisen kehityksen erityisvaikeutta

(Almqvist 2004, 241). Varhainen kognitiivinen virikkeettömyys voi siis välillisesti vaikuttaa myös akateemisiin taitoihin (Lahey ym. 2008). Myös lasten laiminlyönnillä on todettu olevan vaikutusta kielenkehitykseen. Erityisesti psyykkisen laiminlyönnin on todettu vaikuttavan lapsen kielenkehitystä heikentävällä tavalla. Näillä lapsilla on esikouluikässä todettu vaikeuksia puheen tuottamisessa ja vastaanottamisessa. (Hildyard & Wolfe 2002.)

Lapsen haastavan käyttäytymisen taustalla voi olla myös kasvuympäristöön liittyviä tekijöitä. Kiintymyssuhteella on todettu olevan merkitystä häiriökäyttäytymisessä. Turvaton kiintyminen ja jäsentymätön kiintymysmalli ovat yleisiä ulospäin oireilevilla leikki-ikäisillä lapsilla. Turvattoman kiintymyksen vaikutus riippuu osin siitä, onko lapsella käytettävissään molemmat vai vain toinen vanhempi. (Broberg ym. 2005, 302 – 303.) Poikkeava kiintymyssuhteen kehitys ja poikkeava vuorovaikutus saattavat häiritä lapsen psykosomaattista kehitystä ja aiheuttaa samalla pulmia tarkkaavuuden ja aktiivisuuden kehityksessä. Varhaiskehityksen aikana vaihtuvat huoltajuussuhteet ja kiintymyssuhteen kehittymistä haittaavat olosuhteet ovat yhteydessä erityisesti kouluiässä ilmenevään ylivilkkauksen ja keskittymättömyyden pulmiin. (Almqvist 2004, 243.) Myös äidin heikko kognitiivinen vuorovaikutus lapsen kanssa lisää riskiä lapsen häiriökäyttäytymiseen myöhemmällä iällä (Lahey ym. 2008). Kiintymyssuhteen kehittymisen lisäksi lasta voidaan laiminlyödä myös muilla kehityksen osa-alueilla: fyysisesti, psyykkisesti ja emotionaalisesti. Laiminlyönnin vaikutuksen näkyvät lapsen kognitiivisissa ja akateemisissa taidoissa sekä eristäytymisenä ja vaikeutena löytää kavereita. (Hildyard & Wolfe 2002.)

Aggressiivisesti oireilevien lasten riskitekijöissä painotetaan erityisesti lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta (Broberg ym. 2005, 302). Säännöllisyyden puute kodin käytännöissä voi olla perheympäristöön liittyvä riskitekijä (Moilanen 2004, 272). Esimerkiksi vanhempien epäsosiaalinen käytös voi johtaa lapsen käyttäytymisen pulmiin. Myös äitien raskaudenaikaisen masennuksen on todettu vaikuttavan lapsen käyttäytymiseen myöhemmällä iällä, erityisesti 5 – 7 vuotiaana. (Maugham ym. 2004; Slatcher & Trentacosta 2011.) Vanhempien masentunut käytös voi aiheuttaa lapsessa itkuisuutta, huonoa käytöstä ja runsasta television katselua. Vanhempien masentuneisuuden ja lasten itkuisuuden on todettu johtavan myös lasten ja vanhempien

välisiin riitoihin. (Slatcher & Trentacosta 2011.) Tutkimuksen mukaan erityisesti ensimmäisen lapsensa saavilla äideillä on todettu erityinen alttius ongelmien syntyyn vanhemmuudessa (Hildyard & Wolfe 2002).

On myös mahdollista, että epäjohtonmukaisesti toimivat vanhemmat opettavat tahattomasti toiminnallaan lastaan käyttäytymään aggressiivisesti ja häiritsemään toisia (Broberg ym. 2005, 304). Epäjohtonmukaiset seuraukset voidaan määritellä sellaisiksi, että vanhemmat kiittävät ja moittivat lastaan ristiriitaisella tavalla (Moilanen 2004, 272). On myös havaittu, että lasten, joilla on ylivilkkauksen pulmia, vanhemmat ovat usein passiivisia ja hyväksyvät lastensa poikkeavankin käyttäytymisen. Heidän kyvyssään tunnistaa lasten tarpeita ja vastata niihin voi olla puutteita. Vanhempain käyttäytyminen voi olla myös seurausta lapsen haastavasta käyttäytymisestä, eikä sen syy. (Almqvist 2004, 245.)

Myös vanhempain sosioekonomisen aseman merkitystä lapsen haastavaan käyttäytymiseen on selvitetty. Tarkkaamattomuutta ja ylivilkkautta esiintyy kuitenkin taustaltaan kaikenlaisissa perheissä. Näin ollen alhainen sosioekonominen asema ei aiheuta tällaista käyttäytymistä, mutta se voi olla yhtenä psykososiaalisena riskitekijänä. On kuitenkin saatu vakuuttavia todisteita siitä, että heikompi sosioekonominen asema voi olla yhteydessä aggressiivisesti oireilevien häiriöiden esiintymisriskiin. (Broberg ym. 2005.) On myös olemassa näyttöä, että lapsille, jotka elävät sosioekonomisesti heikommalla alueella, kehitty todennäköisemmin käyttäytymisen pulmia kuin sosioekonomisesti korkeampi tasoisten alueiden lapsille (Lahey ym. 2008). Erityisesti tällaisten alueiden perheet tarvitsevat tukea ja yhteiskunnan erilaisia palveluja. Näitä ovat esimerkiksi tehostettu tuki päivähoitossa, perheneuvola sekä koulupsykologin palvelut. (Almqvist 2004, 245.)

Lapsilla, joilla on haastavaa käyttäytymistä, voi olla vaikeuksia toimia vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. On havaittu, että erityisesti lapsilla, joilla on ADHD, on pulmia käyttäytymisessä ja sosiaalisissa taidoissa (Fussell, Maciase ja Saylor 2005). Lapsilla, joilla on häiriökäyttäytymistä, on usein taustalla vihan tunnetta, joka vaikuttaa vuorovaikutukseen toisten kanssa. Asiaan ei vaikuta niinkään se, mitä toiset tekevät, vaan se miten lapsi heidän tekonsa tulkitsee. Käytöshäiriöisten lasten

tavalla käsittää asioita on vaikutusta siihen, miten toiset lapset kohtelevat heitä. Tällaisia lapsia pidetään usein aggressiivisina ja he jäävät usein sen takia ilman kavereita. (Broberg ym. 2005, 301.) Myös lapset, joilla on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden pulmia, voivat olla toisten lasten keskuudessa epäsuosittuja ja joutua eristetyksi (Almqvist 2004, 241). Fussellin ja kollegoiden (2005) mukaan pulmat sosiaalisissa taidoissa voivat ulottua myös nuoruuteen ja aikuisuuteen asti. Lapset, joilla on haastavaa käyttäytymistä, voivat olla myös erityisen tapaturma-alttiita ja rikkoa usein sovittuja sääntöjä, mutta he tekevät sen enemmän ajattelemattomuuttaan kuin tahallaan sääntöjä uhmaten (Almqvist 2004, 241).

3 ELÄMÄ HAASTAVASTI KÄYTTÄYTYVÄN LAPSEN KANSSA

3.1 Haastavasti käyttäytyvän lapsen vanhemmuus

Lapsen haastava käyttäytyminen voi merkitä vanhemmille monenlaisia asioita, jotka varhaiskasvatuksen ammattilaisten olisi tärkeää ymmärtää. Haastavasti käyttäytyvistä lapsista on erityisen paljon tutkittu heitä, joilla on tarkkaamattomuuteen ja ylivilkkauteen liittyvää käyttäytymistä. Peters ja Jackson (2008) ovat havainneet, että ADHD-diagnoosi voi aiheuttaa negatiivisen vaikutuksen lapsen elämän kaikille osa-alueille. Vanhemmuus lapselle, jolla on ylivilkkauden ja tarkkaamattomuuden pulmia, voi vaikuttaa negatiivisesti perheen toimintaan ja tunteisiin sekä luoda uudenlaisia vaatimuksia vanhemmuudelle.

Toisten ihmisten suhtautuminen lapsen haastavaan käyttäytymiseen voi tuntua vanhemmista joskus ikävältä. Esimerkiksi vanhemmat voivat joutua kohtaamaan erilaisia asenteita ja arvoja lapsensa ADHD-lääkityksen takia (Peters & Jackson 2008). Fox, Vaughn, Wyatte ja Dunlap (2002) mainitsevat, että vanhemmat tuntevat epämukavaksi sellaiset tilanteet, joissa lapsen haastava käyttäytyminen tulee julki. He pelkäävät, miten toiset ihmiset reagoivat siihen. On myös todettu, että äidit, joiden lapsilla on ADHD, kokevat stressaaviksi sellaiset tilanteet, joissa he tuntevat joutuvansa puolustamaan lapsiaan yhteiskunnassa (Peters & Jackson 2008). Tällaisten seikkojen

vuoksi perhe saattaa eristäytyä ja alkaa rajoittaa kodin ulkopuolista elämäänsä (Fox, Vaughn, Wyatte & Dunlap 2002). Toinen haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmille vaikea tilanne on koulumuodon valinta. Vanhempien on päätettävä, valitsevatko he perusopetuksen vai meneekö lapsi erityisluokalle. (Swick & Hooks 2005.)

Erityisesti haastavasti käyttäytyvien lasten äitien jaksamista on tutkittu paljon (esim. Peters & Jackson 2008, Alasuutari 2003a ja Fox 2002). Äidit kärsivät usein emotionaalista stressistä ja itsesyytöksistä (Peters & Jackson 2008, 63). Stressillä tarkoitetaan sitä, että vanhemmat kokevat, etteivät he pärjää lapsen vaikeuksien kanssa ja ovat huolestuneita lapsensa tulevaisuudesta (Broberg ym. 2005, 282). Äidit kokivat usein, etteivät saa tukea muilta perheen jäseniltä tai opettajilta lapsensa sairauden vuoksi (Peters & Jackson 2008). Äidit tuntevat usein itsensä voimattomiksi. He kokevat itsensä kelvottomiksi vanhemmiksi ja tiedostavat moittivansa lasta liikaa tai ilmaiset olevansa huolestuneita lapsensa kouluun siirtymisestä. (Broberg ym. 2005, 282.) Vanhemmat voivat kokea syyllisyyttä myös lapsensa huonosta käyttäytymisestä ja sen seurauksista päivähoitossa (Rautamies & Biskop 2012).

Vanhemmat kiinnittävät myös paljon huomiota omaan toimintaansa lapsensa kanssa. Tutkimuksen mukaan (Alasuutari 2003a, 152.) noin puolet vanhemmista pohtii omaa toimintaansa asettaessaan lapselleen rajoja. Äidit kokevat antavansa liian usein periksi ja isät taas toimivansa liian tiukasti. On myös tutkittu (Fox ym. 2002), että vanhemmat kokevat turhautumista myös silloin, jos heidän kokeilemansa menetelmät lapsen haastavan käyttäytymisen tukemiseksi eivät tuota tulosta. Alasuutari (2003a) selittää, että vanhempien puhe syyllisyydestä voidaan nähdä myös osaksi länsimaista kulttuuria ja kristillistä perintöä. (Alasuutari 2003a, 151.)

Haastavasti käyttäytyvien lasten kohdalla vanhempien jaksamisella on keskeinen merkitys. Peters ja Jackson (2008, 69.) havaitsivat, että äidit, joiden lapsi käyttäytyy ylivilkkaasti, käyttävät enemmän erilaisia tuki- ja selviytymismenetelmiä kuin muut äidit. Erityisesti äidit, jotka kokevat sosiaalista eristäytymistä ja pelkäävät hylätyksi tulemista, voisivat hyötyä osallistumisesta tukiryhmään, jossa he saisivat mahdollisuuksia tavata toisia samassa tilanteessa olevia äitejä. Vertaisryhmä voi tarjota kokemuksen liittymisestä ja yhteenkuulumisesta, jonka mahdollistavat ryhmän jäsenten

samankaltaiset kokemukset (Laakso ym. 2011, 126). Luottamus omaan itseen vanhempana on tärkeä kehityksen lähtökohta ja siihen vaikuttavat merkittävästi juuri lähiympäristön tukea antavat ihmiset (Tonttila 2006, 204).

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien tukemista on tutkittu sekä Suomessa että ulkomailla (Laakso ym. 2011, Fox ym. 2002). Aikaisempi tutkimuskirjallisuus on osoittanut, että vanhempien toiminnalla on merkitystä paitsi ADHD-piirteitä ilmentävän käyttäytymisen esiintymisessä että sen kuntoutuksessa. Erityisesti vanhemmille suunnatut tukiohjelmat ovat vakiintuneet merkittäväksi osaksi ylivilkkaiden lasten kuntoutusta. (Laakso ym. 2011.) Myös muulla tavoin haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat kokevat vertaistuen erityisen tärkeäksi. Heille on tärkeää tietää, että he eivät ole ainut perhe, joilla on tällaisia haasteita. (Fox ym. 2002.)

Vertaisryhmästä vanhemmat voivat saada tukea monelle jaksamisen osa-alueelle. Vertaisryhmässä käyty keskustelu voi edistää omien kasvatuskäytäntöjen uudelleen arvioimista. Kun vanhemmat saavat toisilta myötätuntoa ja myönteistä palautetta, heidän itsearvostuksensa vahvistuu. Näin he pääsevät eteenpäin ja saavat kokemuksen toimimisesta sekä antavana että saavana osapuolena. (Laakso ym. 2011.) Tiilikka (2005, 186.) nostaa vanhempien vertaistuen koskemaan myös päivähoitoa. Vanhempien vertaisryhmien syntyminen ja niiden tarjoaman vertaistuen kehittäminen on jo pitkään ollut päiväkotien haasteena. Vertaisryhmä voisi tarjota yhden lisäkanavan, joka vahvistaisi vanhempien kokemusta päiväkotiin liittymisestä. Vertaistuen hyödyntäminen lapsiperheiden palveluissa on tärkeä haaste, samoin kuin tukiohjelmien kehittäminen vastaamaan paremmin myös isien tarpeita (Laakso ym. 2011).

Tuen tarpeessa olevat äidit saattaisivat hyötyä siitä, että heidän lapsensa saisi mahdollisuuden pitkäkestoiseen terapeuttiseen hoitosuhteeseen hoitajan kanssa, jolla on kokemusta mielenterveystyöstä ja käyttäytymisen ongelmista (Peters ja Jackson 2008, 69). Myös Fussell ja kollegat (2005) korostavat, että lapset, joilla on ylivilkkauksen pulmia, tarvitsevat tukea ja harjoitusta sosiaalisille taidoilleen. Tuki on tärkeä ulottaa koskemaan koko perhettä. Derauf ja kollegat (2011) toteavat, että myös kattava mielenterveyshuolto vaikuttaa vanhempien jaksamiseen. Heille on lisäksi tarvittaessa oltava tarjolla neuvolatoimintaa, työharjoittelua sekä aikuiskoulutusta. Erityisesti

varhaiskasvatuksen ammattilaisten on tärkeää ottaa huomioon nämä asiat ja tiedostaa perheen tuen tarpeet. Tärkeää on myös pohtia, millä tavoin päivähoito voisi tukea haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempia sekä ohjata heitä tarvittaessa muihin palveluihin. Oman tutkimukseni kautta haluan tuoda esille, minkälaista tukea haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat toivovat ammattikasvattajilta.

3.2 Haastavasti käyttäytyvä lapsi päivähoidossa

Lapsen haastava käyttäytyminen voi asettaa haasteita myös varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Haastavasti käyttäytyvä lapsityyppi haastaa sosiaalisen ympäristönsä käyttäytymisellään ja vaikuttaa lasten ja aikuisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin (Rautamies & Biskop 2012). Kasvattajat ovat oleellisessa asemassa tarjoamassa tukea sekä lapselle että hänen vanhemmilleen. Alasuutari (2003b) määrittelee institutionaalisen varhaiskasvatuksen saavan oikeutuksensa olettamuksista, joiden mukaan se tukee lapsen kasvua sosiaalisuuteen, antaa lapselle kehityksen kannalta tärkeitä virikkeitä sekä mahdollistaa lapselle hänen yksilöllisyytensä toteutumisen. Vanhemmat kokevat, että päivähoidolla on merkitystä lapsen ryhmätaitojen oppimiseen sekä sääntöjen ja tapojen noudattamisen oppimiseen. Vaikka he tietävät, että näiden asioiden opettaminen ei ole pelkästään päiväkodin tehtävä, annetaan sille kuitenkin kodin rinnalla tärkeä rooli lapsen kasvatuksessa. (Alasuutari 2003b, 365; Alasuutari 2004, 371.) Vanhemmat asettavat kasvatussuhdetta arvioidessaan varhaiskasvatuksen ammattilaisille selviä odotuksia ja vaatimuksia sekä ammattikasvattajina että kasvatusyhteisönä (Tiilikka 2005, 133).

Lapsen haastava käyttäytyminen voi näyttäytyä erilaisena eri kasvatusympäristöissä. Lapsen uhmakas käyttäytyminen ja toistuvat ongelmatilanteet saattavat aiheuttaa ei-suotavia vuorovaikutustilanteita päivähoidossa, koulussa ja kotona (Lundan & Suoninen 2006, 454). On havaittu, että kun lapsella on kehityksellisiä ongelmia tai vanhempi puhuu omista vaikeuksistaan toimiessaan lapsen kanssa, lapsen toiminta päiväkodissa ja sen sääntöjen noudattaminen saa usein myös ongelmaan kytkeytyviä erityismerkityksiä. Päiväkoti voidaan nähdä ”kuntouttajana” eli paikkana, joka osaltaan tukee ongelman

ratkaisua ja opettaa lapselle oikeanlaista toimintaa. (Alasuutari 2003b, 365.) Onkin tärkeää muistaa, että lapsen eri kasvuympäristöjen arjen sujumisella on merkittävä vaikutus lapsen hyvinvointiin. Samoin kuin kodin ilmapiiri myös päivähoiton ilmapiiri ja työntekijöiden hyvinvointi vaikuttavat lapsen arkeen. (Määttä & Rantala 2010, 23.)

Varhaisen puuttumisen kannalta vanhempien ja päiväkodin yhteisymmärrys lapsen haastavasta käyttäytymisestä on ensi arvoisen tärkeää. Sekä vanhempien että ammattikasvattajien on oltava yhtä mieltä siitä, onko lapsella pulmia tarkkaavuudessa tai impulssien hallinnassa. Jos erimielisyyksiä syntyy, on vaarana, että lapsi ei saa tarvitsemaansa ymmärtämystä ja häntä kohdellaan kotona ja päiväkodissa ristiriitaisella tavalla. (Broberg ym. 2005, 269.) Owenin, Waren ja Barfootin (2006) tutkimuksesta voidaan todeta, että kun kasvatusyhteistyö on toimivaa, myös kasvattajan ja lapsen vuorovaikutus on laadukkaampaa. Myös Summersin ja kollegoiden (2005) sekä Zellmanin ja Perlmanin (2006) tutkimuksien mukaan perheen kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan nähdä olevan vaikutuksia sekä vanhempiin että lapsiin. Yhteistyötä tehdessä tärkeässä asemassa on silloin se, millaisella asenteella henkilökunta suhtautuu vuorovaikutukseen lapsen ja vanhemman kanssa (Swick 2003).

Erityisesti haastavasti käyttäytyvälle lapselle positiiviset vuorovaikutuskokemukset ovat tärkeitä. Päiväkoti onkin tärkeässä asemassa tällaisten tilanteiden luomisessa. Lundan ja Suoninen (2006, 460.) korostavat, että päivähoitossa pedagoginen haasteellisuus näkyy siinä, millaista lapsen haastava käytös on, ja miten käyttäytyminen vaikuttaa lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutussuhteen syntyyn. Kahdenkeskinen vuorovaikutus on todettu haastavasti käyttäytyvän lapsen kannalta tärkeäksi. Erityisesti lapsen, jolla on ylivilkasta käyttäytymistä, on todettu hyötyvän luottamuksellisesta ja pitkäaikaisesta lapsen ja opettajan välisestä suhteesta (Almqvist 2004, 247).

Lapsen ja opettajan välille kehittyy yleensä erityinen suhde, joka aikuisen puolelta perustuu erityisiin ponnistuksiin työssä (Rautamies & Biskop 2012). Kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa lapseen on kuitenkin helpompi suhtautua myönteisesti ja hänen osallistumistaan dialogisuuteen pystytään tukemaan systemaattisesti (Lundan & Suoninen 2006, 460). Kekkosen (2012) mukaan vuorovaikutuksen dialogisuus on toiseen puoleen kääntymistä ja merkitsee toisen huomaamista ja hänen läsnäolonsa

hyväksymistä itselle erillisenä Sinänä. Minä-sinä dialogisuudessa hyväksytään toisen erityisyys sekä se, etteivät osapuolten todellisuudet ole aina samanlaiset ja että ihmisen suhde minun totuuteeni on erilainen kuin minun omani. (Kekkonen 2012, 155.) On havaittu, että päiväkodin ryhmätilanteissa tällainen dialoginen vuorovaikutus on paljon vaikeampaa, kuin ollessa aivan kahden lapsen kanssa, ja se jää monesti vaan yrityksen tasolle. Kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa on tärkeää korostaa tuttuutta ja jatkuvuutta, koska nämä tukevat jännitteisen tilanteen muuttumista dialogiseksi. (Lundan ja Suoninen 2006, 460.) Oman tutkimukseni yksi tarkoituksista on vastata kysymykseen, miten vanhemmat toivovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten kohtaavan heidän haastavasti käyttäytyvän lapsensa.

On tilanteita, jolloin varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat tarvita tukea haastavasti käyttäytyvän lapsen ja hänen vanhempien kohtaamisessa. Lapsen uhmakkuuskierteen katkaisu voi olla haastava tehtävä ammattilaisellekin. Tuen, rohkaisun ja vahvistamisen merkitystä korostetaan silloin kasvatustyössä. (Lundan & Suoninen 2006, 454.) Ajan myötä ammattikasvattajille kehittyvät yksilölliset vuorovaikutustavat, jotka tukevat vanhemmuutta. Yksilöllisten vuorovaikutustapojen kehitykseen on tärkeä pyrkiä, koska samalla myös vuorovaikutuksen laatu kehittyy. (Swick 2003.) Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten on myös hankittava tietoa käyttäytymisen pulmista ja niiden vaikutuksista oppimiseen, jotta lapselle pystytään mahdollistamaan varhainen puuttuminen ja tarvittavat tukitoimet (Scott ym. 2012).

Varhaiskasvatushenkilöstö kokee erityisen haasteelliseksi tilanteet, joissa vanhemmille puhutaan lapsen päivähoidossa ilmenneistä pulmista (Alasuutari 2006, 429). Lapsen haastavuus koetaan usein araksi ja hienotunteista kommunikaatiota vaativaksi asiaksi (Rautamies & Biskop 2012). Reedy ja McGrath (2010, 354) toteavat, että myös henkilökunta tarvitsee tukea ja harjoitusta vanhempien kohtaamiseen. Myös Tonttilan (2006, 204) mukaan ammattikasvattajat tarvitsevat säännöllistä lisäkoulusta ja työnohjausta toteuttaessaan kasvatuskumppanuutta. Broberg ja kollegat (2005, 282.) toteavat, että kun kohdataan perheitä, joissa on isoja ongelmia, on helppo tehdä virheellisiä syy-yhteys päätelmiä. Esimerkiksi vanhempien vaikeus asettaa rajoja voidaan tulkita syyksi lapsen vaikeuksiin. Totuushan voi olla, että rajojen asettaminen tulee vaikeammaksi, kun lapsella on haastavaa käyttäytymistä. Riippumatta siitä, mikä

mistäkin johtuu, perhe tarvitsee tukea jaksakseen ja voidakseen löytää mahdollisimman toimivia ja tehokkaita kasvatus- ja ohjausmalleja lapselleen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten on tärkeää huomioida nämä asiat, jotta he pystyvät tarjoamaan vanhemmille mahdollisimman paljon tukea.

4 KASVATUSYHTEISTYÖ

4.1 Kasvatusyhteistyön määrittelyä

Kasvatusyhteistyö nousee erityisen tärkeään asemaan silloin, kun toimitaan haastavasti käyttäytyvän lapsen perheen kanssa. Tässä alaluvussa pyrin avaamaan kasvatusyhteistyön määritelmää ja käsittelemään yhteistyötä haastavasti käyttäytyvän lapsen vanhemmuuden näkökulmasta.

Päivähoidon ja kodin yhteistyötä on määritelty monin eri tavoin. Kasvatusyhteistyösuhdetta voidaan pitää jatkumona, jonka toinen pää on liike-elämän kaltainen neuvottelusuhde ja toinen pää läheissuhteiden kaltainen luottamukseen, henkilökohtaisuuteen ja emotionaaliseen läheisyyteen perustuva suhde (Kekkonen 2012, 101). Siitä voidaan erottaa myös kolme erillistä tukimuotoa, jotka ovat henkinen, tiedollinen ja konkreettinen tuki (Tonttila 2006, 205). Kasvatusyhteistyöllä voidaan tarkoittaa myös vanhempien ja päivähoiton ammattilaisten vastavuoroista suhdetta (Karila 2005, 285). Se on yhteistyösuhde, jossa osapuolet ovat sitoutuneet työskentelemään yhteisesti sovitun tavoitteen suuntaisesti (Kekkonen 2012, 183).

Kasvatusyhteistyösuhdetta voidaan ajatella prosessina, joka voidaan jakaa aloitus- ja työskentelyvaiheeseen. Aloitusvaiheessa tehdään sopimus ja neuvotellaan vastuista ja tehtävistä sekä rakennetaan keskinäistä luottamusta. Työskentelyvaiheessa puolestaan jaetaan, monipuolistetaan ja syvennetään molemminpuolisessa vuoropuhelussa lasta koskevaa tietoa. (Kekkonen 2012, 183.) Kasvatusyhteistyössä henkilökunnan

ammattillisena tavoitteena on pyrkiä varmistamaan, että vaikeissakin tilanteissa vanhemmat voivat tuntea saavansa keskusteluyhteyden henkilökuntaan ja että henkilökunta saa mahdollisuuden kertoa kaikki lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaiset asiat (Munter 2002). Tämä asia on erityisen merkittävä silloin, kun kyseessä on haastavasti käyttäytyvä lapsi.

Sekä vanhemmat että varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat merkittäviä tahoja pienen lapsen elämässä. Siksi heidän olisikin tärkeää pyrkiä tekemään yhteistyötä. Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välinen kasvatusyhteistyö on merkittävä tekijä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa (Karila 2005). Silloin kun lapsen huolestuttavat käyttäytymisen piirteet näyttävät hänen ainoilta keinoiltaan selvitä arjesta, on aikuisten syytä alkaa miettiä vaikeuksien luonnetta ja keinoja lapsen käyttäytymisen tueksi (Aro 2011). Käypä hoito suosituksen (2012) mukaan, kun lapsesta herää huoli, on tuki käynnistettävä heti. Ensisijainen vastuu lapsen tuen järjestämisestä on asuinkunnan peruspalveluilla ja lähiympäristöllä, esimerkiksi päiväkodilla.

Kasvatusyhteistyö voidaan nähdä myös dialogisena. Osapuolten on mahdollista neuvotella lapsi- ja perhekohtaisesti siitä, mitä varhaiskasvatuspalvelut voivat tarjota juuri tämän perheen lapselle, ja mitä muita vaihtoehtoja lapsen varhaisvuosien hoidon ja kasvatuksen järjestämiseksi perheellä on. Olennaista on, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja perheen välillä käydään neuvottelu. (Kekkonen 2012, 155.) Ammattikasvattajilla on omalta osaltaan mahdollisuus viestittää tietoa siitä, millaisia päivähoitoryhmiä tarvitaan, jotta jokaiselle lapselle löytyisi sopiva hoitopaikka (Tonttila 2006, 126).

Kasvatusyhteistyössä on tärkeää, että sen molemmat osapuolet haluavat toimia yhdessä lapsen etua ajatellen. Erityisen tärkeää eri osapuolten yhteisymmärrys on silloin, kun lapsella on käyttäytymisen pulmia. Kasvatusvuorovaikutuksen ajatellaan yhdistävän lapsen erilaisia kasvuympäristöjä ja samalla rikastuttavan vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteistyötä (Karila 2005). Yhteistyössä on tärkeää kodin ja päivähoidon voimavarojen rikastaminen, jotta lapsen kehityksen tukeminen yhdessä onnistuisi mahdollisimman hyvin (Owen ym. 2006). Karila (2005) toteaa, että tärkeintä on muistaa, että vanhemmilla ja henkilökunnalla on toisilleen välitettävänä

erilaista tietoa lapsesta. Lapsen erilaiset toimintakontekstit olisi parempi pyrkiä näkemään lapsen kehityksen mahdollisuuksina kuin asettaa ne vastakkain ja odottaa niiltä joskus mahdotontakin yhdenmukaisuutta.

Kohtaamisiin ammattilaisen kanssa vanhempi tuo mukanaan oman kokemuksellisen tietonsa vanhemmuudestaan ja lapsesta. Ammattilaisen tehtävänä tässä tilanteessa on helpottaa yhteistyötä sekä antaa vanhemmalle ja hänen tiedolleen vähintäänkin tasavertainen asema omien asiantuntijaoletustensa rinnalla. Kasvattaja puolestaan voi tarjota uusia tulkintanäkökulmia tilanteen tarkasteluun ja vanhemman hyödynnettäväksi. (Alasuutari 2003a, 171.) Kasvatusyhteistyöhön kuuluu vapaaehtoinen sitoutuminen, joka tarkoittaa sitä, että osallistumisen menetelmistä sovitaan yhdessä vanhempien kanssa (Tiilikka 2005, 166).

Yhteistyössä on tärkeää, että molemmat osapuolet pystyvät toimimaan yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi. Kasvatusyhteistyö edellyttää vanhempien ja henkilökunnan yhteisymmärrystä kasvatuksen tavoitteista ja prosesseista. Tämä sisältää avointa tiedon kulkua, yhteistä päätöksentekoa ja yhteisen asiantuntijuuden muodostamista. (Karila 2005.) Vanhemmat kohtaavat päivittäin henkilöstöä, ja suurin osa kohtaamisista muodostuu lapsen vienti- ja hakutilanteista (Reedy ja McGrath 2010, 347). Kasvatusyhteistyön toteutuminen arjessa ei ole kuitenkaan itsestään selvä asia. Se vaatii erikseen sovittuja pidempikestoisia keskusteluja vanhempien ja henkilöstön välillä. Näin pyritään mahdollistamaan hyvä keskittyminen jokaisen lapsen kasvatuksen kysymyksiin. Henkilöstön yhteistyötaidoissa on tärkeää ottaa huomioon kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taidot, koska yhteistyön kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, millä tavoin vanhemmat kokevat tulevansa kuulluiksi lastaan koskevissa asioissa. Keskeistä kasvatuskumppanuudessa on se, kenellä on mahdollisuus, oikeus tai voimaa ottaa aktiivisen toimijan asema yhteistyötilanteessa. (Karila 2005.) Tämä on tärkeää huomioida erityisesti haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kohdalla, jotta he saisivat tarvitsemaansa tukea vanhemmuudelleen.

Kasvatusyhteistyötä rakennettaessa on tärkeää huomioida monia asioita. Yksi keskeisimpiä on, että vanhempien ja henkilöstön välinen vuorovaikutus perustuu luottamukseen (Reedy & McGrath 2010, 353; Swick 2003). Vanhempi ja kasvattaja

eivät kuitenkaan rakenna ensisijaisesti luottamusta suhteessa toisiinsa. Luottamus rakentuu toki kasvattajan ja vanhemman välille, mutta olennaista luottamuksen syntymisessä on, että vanhempi voi luottaa kasvattajan toimivan suhteessa lapseensa niin, että lapsi saa myönteisiä mielihyvän ja turvallisuuden kokemuksia varhaiskasvatuksessa. (Kekkonen 2012, 185.) Jokainen lapsi ja perhe ovat ainutlaatuisia ja jokaisella heistä on oma tyylinsä kommunikoida. Vuorovaikutuksessa voidaankin nähdä olevan kolmea päätekijää: jatkuvuus, avoimuus ja kaksisuuntaisuus. Vanhemmille on tärkeää tarjota tukea koko kasvatusyhteistyöprosessin ajan. (Reedy ja McGraht 2010.) Kasvatusyhteistyössä on tärkeää myös vanhempien voimaantumisen näkökulma. Tasavertainen yhteistyösuhde edellyttää ammattilaisilta asiantuntijavallasta luopumista. (Karila 2005.) Keskeisenä kysymyksenä on, mitä ihmissuhdealan asiantuntijoiden rooli silloin, kun asiakas itse on oman elämänsä asiantuntija (Alasuutari 2006, 432).

4.2 Vanhempien osallisuus kasvatusyhteistyössä

Kasvatusyhteistyötä määrittelevä keskeinen tekijä on vanhempien osallisuus. Lasten päivähoiton yleistymisen myötä myös vanhempien osallisuus päivähoitossa on tullut enemmän esille (Zellman & Perlman 2006). Piironen (2007, 5) määrittelee osallisuuden olevan syvimmissä merkityksessään sitä, että ihmiset voivat tulla kuulluiksi ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin osallistumalla yhteisössään suunnitteluun, päätöksen tekoon sekä vastuun kantamiseen. Kekkonen (2012, 154 – 155.) mukaan isät ja äidit liittyvät lapsensa varhaiskasvatusympäristöön niiden tilojen, paikkojen, symboleiden ja esineiden kautta, jotka koskevat omaa lasta. Päiväkoti pienten lasten varhaiskasvatusympäristönä on varhaiskasvattajien ydinaluetta, jossa kasvattajan liika valistuksellisuuteen pyrkivä puhetapa voi vaarantaa vanhempien osallisuusmahdollisuudet. Vanhemman toiminnalla on oma tarkoituksensa, jota kasvattajan on tärkeä kunnioittaa. Liian usein osallisuus jää kuitenkin vain suositelluksi menettelytavaksi (Summers ym. 2005).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31 – 34.) vanhempien osallisuus mainitaan otsikkotasolla, mutta varsinaisesti sitä, mitä sana osallisuus tarkoittaa, ei siellä määritellä. Vasu-asiakirjan mukaan vanhemmilla on lapsensa ensisijainen kasvatusoikeus ja – vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. Vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia osallistua kasvatustilaisuuksiin paitsi oman lapsensa osalta myös yhdessä muiden vanhempien ja koko henkilöstön kanssa. Vanhemmilla tulee olla myös mahdollisuus vaikuttaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja osallistua sen arviointiin. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2000) ei ole vanhempien osallisuudesta mainintaa.

Erityisen tärkeää on huomioida sellaisten vanhempien osallisuus, joilla on haastavasti käyttäytyvä lapsi. Kasvatusyhteistyön avulla voidaan vahvistaa vanhempien osallisuutta oman lapsensa varhaiskasvatuksessa. Jos vanhempien osallisuutta halutaan vahvistaa julkisissa varhaiskasvatuspalveluissa, on tärkeää kuunnella heidän ääntään ja kehittää toimintakäytäntöjä todellista osallisuutta mahdollistavaan suuntaan. (Karila 2005.) Vanhempien osallisuutta vahvistamalla päiväkodin henkilökunnan on mahdollista hyödyntää tietoa, jota vanhemmilla on lapsensa kehityksestä (Swick & Hooks 2005).

Vanhempien kokemusten perusteella yhteistyön kannalta on tärkeää, miten kasvattajat suhtautuvat heidän näkemyksiinsä. Vanhempien on tärkeää saada tuntee itsensä arvostetuksi ja kokea tulevansa kuulluksi. Kasvatusyhteistyön perusidea on vanhemman kokemus siitä, että hänen näkemyksensä hyväksytään. Hän tuntee, että häntä arvostetaan lapsen vanhempana, kasvattajana ja yhteistyökumppanina. (Alasuutari 2003a; Alasuutari 2006.) Vanhemman osallisuuden kokemukset päivähoitossa vaikuttavat positiivisesti myös vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen (Owen ym. 2006). Päiväkotikasvatusta voidaankin pitää vanhempien tietoisena valintana täydentää kotikasvatusta sosiaalisella monimuotoisuudella (Tiilikka 2005, 125).

Yksi vanhempien osallisuuden mahdollistava käytäntö on kasvatustilaisuuksien järjestäminen. Karila (2005, 160.) määrittelee ne kasvatusyhteistyön kannalta keskeiseksi tekijäksi. Lapsikohtaiset esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmat velvoittavat päiväkotia järjestämään säännöllisiä kasvatustilaisuuksia vanhempien kanssa. Alasuutarin (2006, 422) mukaan näitä suunnitelmia voidaan verrata koulun ja muiden oppilaitosten

henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan. Käytännössä keskustelut ja neuvottelut ovat keskeisiä vanhempien konkreettisen osallisuuden toteutumisessa (Tiilikka 2005, 160).

Kasvatuskeskusteluissa vanhemman ja henkilökunnan vuorovaikutus on keskeisessä asemassa. Henkilökunnan on oleellista muistaa, että tavalla käyttää kieltä on vaikutusta. (Karila 2005.) Vanhemmat arvostavat tavallista puhetapaa, jossa ei ole liikaa ammattikieltä (Blue-Banning, Summers, Frankland, Nelson & Beegle 2004). Se mitä puhutaan ja millä tavoin puhutaan, heijastuu sekä työntekijöiden että vanhempien tulkintoihin ja toimintaan. Vaikutuksia voidaan ajatella olevan sekä välittömässä keskustelutilanteessa että niitä seuraavissa tilanteissa, joissa vanhemmat ja päivähoiton henkilöstö kohtaavat. (Karila 2005.) Vanhemmat tekevät tulkintoja henkilökunnan puheen perusteella ammattilaisten ja lasten välisestä suhteesta ja heidän käsityksistään lapsistaan (Rautamies & Biskop 2012). Päivähoiton henkilökunnan onkin tärkeää miettiä, miten rakentaa kasvatuskeskustelujen vuorovaikutusta. Kasvatusyhteistyön muodostumisen kannalta kasvatuskeskustelujen saama sävy on tärkeä ottaa huomioon (Karila 2005). Keskustelun sisältö ja eteneminen olisi hyvä suunnitella etukäteen. (Reedy & McGrath 2010, 354; Swick 2003).

Toimivassa kasvatusyhteistyössä kiireetön vuorovaikutus ja vanhempien rohkaiseminen ja tukeminen ovat oleellisia tekijöitä (Reedy & McGrath 2010, 354). Vanhemmat kokevat yhteistyössä tärkeäksi vuorovaikutuksen laadun. He pitävät tärkeänä rehellistä ja avointa vuorovaikutusta, jossa tietoa ei salata ja myös rohkeasti kerrotaan huonot uutiset. Kasvattajien on tärkeää ottaa asiat sensitiivisesti vanhempien kanssa esille, jotta vanhemmat eivät koe, että heitä syyllistetään. Vanhemmat pitävät myös merkityksellisenä sitä, että he saavat positiivista palautetta lapsestaan. (Blue-Banning ym. 2004.) Haastavasti käyttäytyvän lapsen kohdalla tämän toteutuminen ei ole itsestäänselvyys.

Kasvatuskeskusteluihin liittyvän ammatillisen osaamisen kehittäminen onkin yksi keskeisiä haasteita suomalaisessa päivähoitossa (Karila 2005). Varhaiskasvatuspalvelun sopimuksellisuus korostaa eri osapuolten toimijuutta ja itsenäisyyttä sekä asettaa viranomaisen ja asiakkaan rinnakkaiseen suhteeseen (Alasuutari 2006, 423). Tärkeää on sellainen kommunikaatio- ja keskusteluilmapiiri,

joka selvästi tukee tunnetasolla vanhempien kokemuksia liittymisestä. Kokemukset osallisuudesta ja vastavuoroisuudesta herättävät luottamusta, palkitsevat ja tukevat yhteistyön kehittymistä. (Tiilikka 2005, 160, 172.) Kasvatusyhteistyö ei kuitenkaan toteudu automaattisesti kasvatuskeskusteluissa, vaan se vaatii asian erityistä huomioon ottamista. Syvälistä kasvatusyhteistyötä ei synny pelkästään välittämällä ja vaihtamalla tietoa, vaan on tärkeää tehdä jaettuja tulkintoja ja yhteisiä päätöksiä. Kyseessä on siis kahden erilaisen kumppanin toiminta, joilla on kuitenkin yhteinen tavoite. Tämän erilaisuuden hyödyntäminen kumppanuuden voimavarana haastaa sekä vanhempia että päivähoiton henkilöstöä. (Karila 2005.)

Kasvatuskeskusteluissa varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on vastuullinen rooli vuorovaikutuksen ylläpitäjänä ja eteenpäin viejänä. Ammattikasvattajien olisikin hyvä keskittyä enemmän vuorovaikutuksen prosessiin, eli siihen kuinka tietoa tuotetaan, siirretään, vastaanotetaan ja hyväksytään (Reedy ja McGrath 2010, 353). Vuorovaikutuksen pitäisikin olla kaksisuuntaista eli sellaista että sekä kasvattajat että vanhemmat kuuntelevat toisiaan (Keys 2002, Blue-Banning ym. 2004). Vanhemmat kokevat tärkeänä, että kasvattajat rohkaisisivat heitä ilmaisemaan mielipiteitään ja auttamaan perhettä osallistumaan täysivaltaisesti päätöksentekoon oman lapsensa kasvatuksessa. Kasvatusyhteistyö on siis yhteistyötä, jossa vanhemmat ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset toimivat yhdessä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen eri osa-alueilla. Päätösvalta lasta koskevissa asioissa on kuitenkin vanhemmalla. (Blue-Banning ym. 2004.) Vanhempia saattaa kuitenkin välillä pelottaa päätöksen teossa se, että he ovat koulutuksettomia verrattuna ammattikasvattajiin (Keys 2002).

Vanhempien osallisuus ja kasvatuskeskustelut liittyvät olennaisesti myös päivähoiton laatuun. Karilan (2005) mukaan kasvatusyhteistyön käsite voidaan myös ymmärtää yhteistyön tavoitteena olevaa laatua määrittävänä käsitteenä. Silloin korostuvat ne ammatilliset käytännöt, jotka ovat olennaisia ehtoja yhteistyön muodostumiselle. Näistä yhtenä merkittävimpinä voidaan pitää juuri kasvatuskeskusteluja, sillä päivittäiset kohtaamiset vanhempien kanssa eivät usein anna mahdollisuutta yhteistyön syvenemiselle. Tiilikan (2005) mielestä jokapäiväinen kontakti on kuitenkin muiden yhteistyömuotojen onnistumisen edellytys. Se antaa mahdollisuuden välittää tietoa ja

synnyttää luottamusta. Jokapäiväinen keskustelu on myös vanhempien arvostama yhteistyömuoto, mutta tärkeimpänä hekin pitävät lapsikohtaisia keskusteluja. Monet vanhemmat kokevat tärkeiksi myös sellaiset yhteistyömuodot, joihin vanhemmat voivat osallistua lapsensa kanssa yhdessä (Tauriainen 2000, 138).

Alasuutari (2006) erottaa tutkimuksessaan kasvat keskusteluista vertikaalisen ja horisontaalisen ulottuvuuden. Vertikaalisella kuvaustavalla viitataan asiantuntij tiedon painottumiseen ja työntekijän ja vanhemman suhteen asymmetriaan. Horisontaalisella kuvaustavalla puolestaan tarkoitetaan rinnakkaista asiantuntijuutta ja läheisyyttä. Vertikaalisessa kuvaustavassa vanhemman rooli on pääasiassa olla kuuntelijan, mukautujan, myötäilijän ja hyväksyjän asemassa. Vanhemman näkemykset ymmärretään päivä hoidolle esitetyiksi toiveiksi, mutta päivähoito ei välttämättä pidä niitä tärkeinä kasvatuskäytäntöinä tai asioina, jotka olisi välttämätöntä toteuttaa. Työntekijällä on tässä kuvaustavassa kasvatustoiminnan ja lapsen kehityksen asiantuntemus. Lapsen toimintaa ei pidetä tilannesidonnaisena. Kuvauksiin liittyy oletus, että lapsi on tai ei ole jotakin paikasta ja vuorovaikutuskontekstista riippumatta. (Alasuutari 2006, 425 – 427.) Kekkonen (2012, 148.) kuvaa samaa tilannetta käsitteellä puolesta tietämisen – diskurssi. Siinä työntekijä on aktiivisessa tietäjän ja asiantuntijan roolissa ja vanhemmalle jätetään passiivinen ”potilaan rooli”. Lapsen tehtävänä on olla tilanteeseen sopeutuvana apuhenkilönä.

Alasuutarin (2006, 427 – 428.) tutkimuksessa horisontaalisessa kuvaustavassa ovat keskeisiä työntekijän ja vanhemman suhteen rinnakkaisuus ja yhteistyöhön liittyvät tunnekokemukset. Suhteen rinnakkaisuudella tarkoitetaan sitä, että lasta koskeva asiantuntijuus jakautuu työntekijälle ja vanhemmalle. Vanhempaa pidetään asiantuntijana oman lapsensa asioissa ja hänen tietämystään pidetään tärkeänä päiväkodin kasvatustyölle. Blue-Banningin ja kollegoiden (2004) kansainvälisen tutkimuksen mukaan vanhemmat kokevat tärkeänä, että kasvattajat ajattelevat asiakkaita ihmisinä eikä tapauksina. Kuten edellä on havaittu, kasvattajien on erityisen tärkeää huomioida kasvatustyöhön liittyvät tunnekokemukset erityisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla, koska esimerkiksi lapsen haastava käyttäytyminen saattaa nostaa vanhemmissa esiin hyvin arkojakin tunnekokemuksia.

4.3 Kasvatusyhteistyö haastavasti käyttäytyvien lasten perheiden kanssa

Aina lapsen haastavan käyttäytymisen määrittelemisen ei ole helppoa. Normaalin ja poikkeavan raja on kuin veteen piirretty viiva. Rajaa kuitenkin joudutaan määrittelemään silloin, kun mietitään lapsen liittyvää huolta ja erityisen tuen tarpeita. (Määttä ja Rantala 2010, 35.) Tässä luvussa kuvaan kasvatusyhteistyötä päiväkodin ja koulun ympäristöissä silloin, kun perheessä on haastavasti käyttäytyvä lapsi.

Joskus kasvatusyhteistyötä tehdessä lapsen erityisen tuen tarve voi näkyä myös vanhempien erityisen tuen tarpeena. Tonttilan (2006, 122) tutkimuksessa vammaisten lasten äitien kokemuksista kasvatusyhteistyöstä korostetaan, että on ensiarvoisen tärkeää antaa riittävästi positiivista palautetta päivähoitosuhteen alkuvaiheessa, koska vanhemmat ovat usein saaneet jo riittävästi negatiivista informaatiota ympäristöltään. Tärkeää on vahvistaa hyviä ja myönteisiä asioita, koska epäkohtien nostamisella ei päästä eteenpäin. Tämän lisäksi vanhemmat tarvitsevat tukea ja kannustamista sekä hyväksyntää lapsen poikkeavasta käyttäytymisestä huolimatta (Fox ym. 2002).

Vanhemmat tarvitsevat myös konkreettisia neuvoja, kuinka suhtautua lapsensa haastavaan käyttäytymiseen. Monet vanhemmat tunnistavat lapsensa käyttäytymisen pulmat, mutta eivät tiedä, kuinka vastata niihin tilanteissa, joissa niitä esiintyy. Vanhemmat ovat myös saaneet neuvoja, joiden mukaan heidän pitäisi toimia, mutta he kokevat, että ne eivät ole sopivia juuri heidän lapselleen. Lisäksi vanhemmat kaipaavat neuvoja, miten toimia perheen muiden lasten kanssa, koska esimerkiksi haastavasti käyttäytyvää lasta eivät voi koskea täysin samat säännöt kuin perheen muita lapsia. (Fox ym. 2002)

Vanhemmuuden tukeminen on olennainen osa kasvatusyhteistyötä. Tonttilan (2006) tutkimuksessa äitien jaksaminen lisääntyi, kun lapsi sai hoitopaikan ja äiti tukea vanhemmuudelleen. Äidit kokivat, että yhteistyö päiväkodin henkilökunnan kanssa on auttanut heitä näkemään myönteisiä asioita lapsessaan ja näin parantanut äiti-lapsi suhdetta. (Tonttila 2006, 203.) Äidit kokevat myös tärkeänä jaksamiselleen tehdä töitä sen lisäksi että hoitavat lastaan kotona (Fox ym. 2002). Kouluympäristössä

vanhempaintapaamisten nähdään edistävän myönteistä kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Valitettavan usein käy kuitenkin niin, että vanhempaintapaaminen tarkoittaa vanhemmalle kielteisiä uutisia lapsen koulunkäynnistä. Tarkasteltaessa yhteistyötä kasvatusta ja kehityspsykologisesta näkökulmasta on niin, että vanhempien kiinnostus ja aktiivinen kanssakäyminen koulun ja päiväkodin edustajien kanssa tukee lapsen toimintaa ja pärjäämistä. Erityisen tärkeä lapsen tukemisen näkökulma on silloin, kun lapsen toiminta on jollain tavoin pulmallista. (Alasuutari 2003a, 90 – 91.) Tärkeää on myös rohkaista vanhempia ottamaan aktiivinen rooli lapsen kasvun ja kehityksen edistämiseksi ja tukemisessa (Swick 2003).

Haastavasti käyttäytyvän lapsen perheen kasvatusyhteistyössä on vaarana, että vanhemmat kokevat koulun ja päivähoidon toiminnan syyllistävänä. Kun opettaja vanhemman näkökulmasta hyväksyy ja suhtautuu arvostavasti vanhemman tapaan ymmärtää lapsen tilannetta, voidaan välttää vanhemman syyllisyyden kokemuksia. Tällaiset kokemukset tavallisesti saavat vanhemmassa aikaan puolustusreaktion, ja niitä olisi hyvä välttää. Asiantuntijan myönteinen suhtautuminen puolestaan saattaa lisätä vuorovaikutuksen avoimuutta. (Alasuutari 2003a, 113 – 114.) Vanhempien on tärkeä kokea itsensä osallisiksi vuorovaikutus- ja kasvatusyhteistyösuhteessa (Swick 2003). Vanhemmat saavat silloin mahdollisuuden kokea itsensä lapsensa ja perheensä asiantuntijoiksi. Yhteistyön on myös tärkeää rakentua vanhempien näkökulmasta tasavertaiseksi, jolloin kummallakaan puolella ei ole niin sanottua auktoriteettiasemaa. (Alasuutari 2003a, 113 – 114.) Luottamuksellisen suhteen kehittyminen vaatii aitoa, merkityksellistä ja kasvua edistävää vuorovaikutusta (Swick 2003).

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten on tärkeä osata ottaa työssään huomioon haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat. Yhteistyötä päivähoidon ja haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien välillä ei ole juurikaan tutkittu, vaikka päivähoidon kasvatusyhteistyötä on tutkittu Suomessa melko paljon. Esimerkiksi kasvatuskeskusteluista on tutkittu sekä vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan näkökulmista. Karilan (2005) tutkimus päivähoidon kasvatuskeskusteluista on osoittanut, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset ottavat niissä itselleen keskeisen roolin. Alasuutari (2003) puolestaan on tarkastellut kasvatusyhteistyötä vanhempien näkökulmasta. Hän analysoi kasvatuskeskusteluja, joissa työntekijät ja vanhemmat laativat lapselle yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman. Kekkonen (2012) sen sijaan on tutkimuksessaan keskittynyt varhaiskasvatuksen ammattilaisten puhetapoihin ja siihen, miten ammattilaiset rakentavat kasvatusyhteistyön merkityksiä. Lisäksi Alasuutari (2003) on tutkinut päivähoidon merkitystä vanhempien puheessa.

Vanhempien osallisuuden näkökulma on kuitenkin jäänyt tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Erityisen tärkeää vanhemman osallisuuden tutkiminen on silloin, kun perheessä on haastavasti käyttäytyvä lapsi, koska silloin vanhemmat saattavat tarvita tavallista enemmän tukea vanhemmuudelleen. Tärkeää olisi tietää, minkälaista tukea vanhemmat itse kokevat tarvitsevansa. Tämän tutkimuksen lähtökohtana ovat haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä ja heidän osallisuudestaan siihen. Sillä haastavasti käyttäytyvään lapseen liittyvistä käsityksistä ei ole vielä kovin paljon tutkittua tietoa (Rautamies & Biskop 2012). Tutkimuksissa keskitytään pääasiassa lapsiin, joilla on kehitysvamma tai joku diagnosoitu sairaus

kuten ADHD tai aspergerin syndrooma. Erityisesti lapsista, joilla on ADHD, on paljon tutkimusta (Fussell ym. 2005).

Tässä tutkimuksessa keskitytään lasten ulospäin suuntautuvaan haastavaan käyttäytymiseen. Tavallinen lapsi sopeutuu sääntöihin ja toimii yleisesti hyväksytyllä tavalla vuorovaikutussuhteissa. Haastava lapsi voidaan hahmottaa erilaisena ja normista poikkeavana. (Rautamies & Biskop 2012.) Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista, että vanhemmat kokevat lapsensa käyttäytymisen haastavaksi ja kokevat tarvitsevat ammattilaisten apua omaan vanhemmuuteensa. Tutkimukseen osallistuvien perheiden lapsilla ei tarvitse olla diagnoosia. Tarkoituksena on saada tietoa siitä, miten vanhemmat itse kokevat kasvatusyhteistyön, ja saavatko he sellaista tukea vanhemmuudelleen kuin he itse kokevat tarvitsevansa. Tärkeää on myös huomioida vanhempien osallisuuden näkökulma eli se, voivatko vanhemmat kokea tekevänsä todellista kasvatusyhteistyötä ja tuntuuko heistä, että he ovat ammattilaisia oman lapsensa tuntemuksessa.

Tutkimuskysymykseni, jotka kohdistuvat haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien näkemyksiin, muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

1. Millaisia kokemuksia kasvatusyhteistyöstä on vanhemmilla, joilla on haastavasti käyttäytyvä lapsi?
2. Millaista tukea vanhemmuudelleen he kokevat tarvitsevansa päiväkodista?
3. Millä tavoin haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat puhuvat osallisuudesta kasvatusyhteistyössä?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat

Tutkimukseni oli luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus. Olennaista tapaustutkimuksessa on, että käsiteltävä aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden eli tapauksen (Saarela-Kinnunen & Eskola). Tässä tutkimuksessa ne olivat vanhemmat, jotka kokivat lapsensa käyttäytymisen haastavaksi ja joiden lapsi oli päivähoitossa. Keskeisenä kiinnostuksen kohteenani olivat näiden vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä ja osallisuudesta. Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 27) mukaan laadullinen tutkimus tuo esille tutkittavien havainnot tilanteista ja antaa mahdollisuuden heidän menneisyyteensä ja kehitykseensä liittyvien tekijöiden huomioimiseen. Laadullista tutkimusta voidaan kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska sen avulla pyritään eläytymään tutkimuskohteisiin liittyvään henkiseen ilmapiiriin, ajatuksiin tunteisiin ja motiiveihin (Sarajärvi & Tuomi 2012, 28). Keskeistä tapaustutkimuksessa on ilmiön paikallinen selittäminen (Alasuutari 2011, 55). Omassa tutkimuksessani minua kiinnostivat vanhempien näkökulma kasvatusyhteistyössä ja erityisesti vanhempien osallisuus yhteistyössä päivähoidon kanssa. Empiirisen tutkimuksen perusajatuksena onkin, että tutkittavien ajatukset kertovat siitä, mikä on totta ja välittyvät siten lukijalle (Eskola & Suoranta 2008, 138).

Eräs laadullisen tutkimuksen peruskulmakivistä on havaintojen teoriapitoisuus. Se tarkoittaa sitä, että se millainen yksilön käsitys tutkittavasta ilmiöstä on, millaisia

merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Ei siis olemassa puhdasta objektiivista tietoa, vaan kaikki tieto on subjektiivista, koska tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. (Sarajärvi & Tuomi 2012, 20.) Laadullisessa tutkimuksessa voi saada tulokseksi vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 152). Oma tutkimukseni ei näin ollen ole yleistettävissä, vaan kyseessä on tutkimukseeni osallistuneiden 10 vanhemman kokemus haastavan lapsen vanhemmuudesta ja yhteistyöstä päivähoidon kanssa. Tapaustudkimukselle onkin tyypillistä, että yksittäisestä tapauksesta tuotetaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa. Silloin tärkeämpää on tapauksen kokonaisvaltainen ymmärtäminen kuin yleistäminen. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat osallistuvat aktiivisesti tiedonkeruuprosessiin. Keskeistä on luottamus tutkijan omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavien kanssa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 155) Tästä syystä päädyin keräämään tutkimusaineistoni haastattelujen avulla. Kuuntelemalla haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempia pystyn saamaan parhaiten heidän kokemuksensa ja näkemyksensä tietooni. Laadullisessa tutkimuksessa käytetäänkin paljon metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 155). Oman tutkimukseni kautta pyrin antamaan haastavasti käyttäytyvän lapsen vanhemmille mahdollisuuden saada kokemuksensa kasvatusyhteistyöstä laajempaan tietoon. Tällä tiedolla on erityistä pedagogista merkitystä sitä kautta, että vanhempien mielipiteet voitaisiin tulevaisuudessa ottaa enemmän huomioon. Tätä kautta vanhemmat saisivat enemmän myös juuri sellaista tukea, jonka kokevat itse omalla vanhemmuudelleen merkittäväksi.

6.2 Tutkittavat

Tutkimukseni kohdejoukkona olivat vanhemmat, jotka kokevat oman lapsensa käyttäytymisen haastavana ja jotka olivat olleet päivähoidon asiakkaana vähintään 10 –

12 kuukautta. Näin ollen heille oli ehtinyt muodostua jonkinlainen käsitys kasvatusyhteistyöstä päivähoidon kanssa.

Tutkimukseen osallistui 10 vanhempaa. Heistä kuusi oli äitejä ja neljä isää. Osa vanhemmista kuului samaan perheeseen. Joukossa oli myös yksinhuoltajia. Osa vanhemmista tuli mukaan tutkimukseen perhekoulun kautta, johon he olivat hakeutuneet, koska kokivat arjen lapsensa kanssa haasteelliseksi. Tutkimuspyyntö löytyy tutkimuksen liitteistä (liite 1). Perhekoulun kautta mukaan tutkimukseen tulleet vanhemmat olivat osallistuneet perhekouluun eri vuosina. Suurin osa heistä oli käynyt perhekoulun vuosina 2011–2012. Kuitenkin kaikkien paitsi yhden perheen lapset olivat yhä päivähoitossa, joten vanhempien kokemus kasvatusyhteistyöstä oli tuore.

Perhekoulu on ryhmämuotoinen toiminta, jonka tavoitteena on tukea ja ohjata leikki-ikäisten lasten vanhempia, joille lapsensa kasvattaminen asettaa haasteita. Kohderyhmänä ovat erityisesti temperamentiltaan tavallista vilkkaammat lapset ja heidän vanhempansa. Auttamalla vanhempi-lapsi vuorovaikutusta kehittymään, voidaan ennaltaehkäistä käytöshäiriöiden todennäköisyyttä tulevaisuudessa. Perhekoulussa on oma ryhmänsä sekä lapsille että vanhemmille. (Sandberg, Santanen, Jansson, Lauhaluoma & Rinne 2004.)

Perhekoulun lisäksi osa perheistä kuului tutkimuksesta päivähoidon kautta. Päivähoidon kautta tutkimukseen tulleille jaoin päiväkodilla lasten lokeroihin tiedotteen (liite 2), jossa kerroin tutkimuksesta. Vanhemmat palauttivat paperin alaosan oman lapsensa ryhmän työntekijöille, jos he olivat kiinnostuneita tutkimuksesta. Tämän jälkeen otin näihin vanhempiin puhelimitse yhteyttä. Jokainen tutkimukseen osallistunut vanhempi sitoutui tutkimukseen kirjallisesti allekirjoittamalla tutkimusluvan haastattelutilanteen aluksi.

Tutkimukseen osallistuvilla vanhemmilla oli erilaisia elämäntilanteita. Osa heistä oli töissä ja osa lasten kanssa kotona. Tutkimukseen osallistumishetkellä vanhempien lapset olivat 4-11 – vuotiaita. Kaikkien lasten haastava käyttäytyminen oli ulkoisesti haastavaa käyttäytymistä. Tässä tapauksessa sillä tarkoitettiin esimerkiksi ylivilkasta käyttäytymistä, tuntoaistin yliherkkyyttä ja sensorisen integraation pulmia, vaikeuksia

itsesäätely-taidoissa sekä häiriökäyttäytymistä, joka ilmeni muun muassa tönimisenä ja puremisena.

6.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytin laadullista tutkimushaastattelua. Siinä kiinnostuksen kohteena ovat haastateltavien kertomukset. Haastattelujen avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään ihmisten kokemuksia. (Seidman 2006, 9.) Voidakseni selvittää haastateltavieni kokemuksia, oli vuorovaikutus keskeisessä asemassa haastattelussa. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa ja tämä antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34). Tarkoitukseni oli selvittää vanhempien kokemuksia kasvatusyhteistyöstä. Koska nämä teemat voivat välillä olla arkaluontoisia, minun oli tärkeä päästä toimivaan vuorovaikutukseen haastateltavien kanssa. Haastattelu perustuikin samoihin vuorovaikutusta koskeviin oletuksiin kuin muut keskustelut. Tutkimushaastattelulla on kuitenkin erityinen tarkoitus ja erityiset osallistujaroolit. (Ruusuvoori & Tiittula 2005.) Pyrin antamaan vanhemmalle mahdollisimman aktiivisen roolin, jotta hänen kokemuksensa tulisivat mahdollisimman hyvin esille. Itse haastattelijana pyrin kuuntelemaan vanhempaa ja nostamaan samalla keskusteluun uusia aiheita. Valitsin haastattelun tutkimusmenetelmäksi, koska sillä on etuna esimerkiksi joustavuus. Haastattelussa on muun muassa mahdollista toistaa kysymyksiä, selventää ilmauksia ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa (Sarajärvi & Tuomi 2012, 73).

Haastattelussa vanhemmat kertoivat lapsensa haastavasta käyttäytymisestä sekä hyvistä ja ikävistä kokemuksista päivähoidon kasvatusyhteistyössä. Myös muissa tutkimuksissa haastattelua on käytetty juuri erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kokemusten selvittämiseen. Haastatteluissa voidaan keskustella lasten ongelmallisesta käyttäytymisestä ja siitä, miten käyttäytyminen liittyy perheen elämäntapaan (Fox, Vaughn, Wyatte ja Dunlap 2002). Hirsjärven ja Hurmeen (2009, 35) mukaan haastattelu onkin toimiva menetelmä juuri silloin, kun halutaan syventää saatavia tietoja. Haastattelujen myötä voidaan selvittää, millaista erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemmuus voi olla (Peters & Jackson 2008). Omassa tutkimuksessani keskityin

vanhemmuuden tukemisen ja vanhempien osallisuuden selvittämiseen. Vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä ja haastavasti käyttäytyvän lapsen vanhemmuudesta ovat hyvin yksilöllisiä, ja siksi koin että yksilöhaastattelujen avulla tutkittavien omakohtaiset näkökulmat pääsisivät parhaiten esille.

Tein haastattelut yhteistyössä väitöskirjatutkija Erja Rautamiehen kanssa. Kuusi haastattelusta toteutimme keväällä ja kesällä 2012 ja loput neljä sain valmiina Rautamiehen jo aiemmin keräämästä aineistosta. Kaikissa haastatteluissa oli paikalla yksi haastattelija ja yksi vanhempi. Haastattelujen kesto vaihteli 35 minuutista 77 minuuttiin. Haastattelujen keston vaikutti se, kuinka paljon vanhemmilla oli asiaa ja kuinka monisanaisesti he sen kertoivat sekä se, kuinka pitkiä taukoja he haastattelun aikana tarvitsivat muodostaakseen sanottavansa.

Haastattelu oli luonteeltaan puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu valmiisiin vaihtoehtoihin. Kysymykset on myös määritelty ennalta, mutta haastattelija voi vaihdella niiden sanamuotoa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47.) Haastattelurungon sain valmiiksi Rautamieheltä (liite 3), koska hän oli käyttänyt sitä jo edellisenä vuonna tehdessään omia haastattelujaan. Ja jotta molemmat pystyimme hyödyntämään samoja haastatteluja, oli järkevää käyttää myös samaa haastattelurunkoa. Näin myös molempien aineiston koko kasvoi ja tutkimuksen yleistettävyys lisääntyi. Haastattelurunko oli tietyllä tapaa viitteellinen. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47 – 48). Haastatteluun kuuluivat tietyt ydinkysymykset, jotka liittyivät lapsen haastavaan käyttäytymiseen, päivähoiton kasvatusyhteistyöhön ja vanhempien näkemyksistä lapsesta päivähoitossa. Näiden lisäksi jokaiselle vanhemmalle esitettiin lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Osa vanhemmista kertoi jo suoraan enemmän kokemuksistaan ja osa tarvitsi enemmän tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavan intoutuminen kertomaan omista kokemuksistaan tuo paremmin näkyviin haastateltavan oman suhteen tapahtumiin ja kertoo haastattelutilanteen kokemisesta kannustavana ja luottamuksellisena puheympäristönä (Pöysä 2010).

Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen erityisen hyvin kuuluviin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 46) Niiden vanhempien kohdalla, jotka olivat osallistuneet perhekouluun, haastattelu käsitteli myös siihen liittyviä teemoja, erityisesti verkostoiltaa, jossa oli paikalla myös päivähoiton edustajia. Haastattelussamme oli tarkoituksena antaa vanhemmalle tilaa kertoa kokemuksistaan. Haastattelijalla oli kuitenkin puoliaktiivinen rooli, jonka turvin hänellä oli mahdollisuus keskustella haastateltavan kanssa hänen kokemuksistaan. Haastattelun lopuksi kysyimme vanhemmalta, saiko hän kerrottua kaiken haluamansa. Näin varmistimme, että vanhempi sai todella sanottavansa sanottua. Haastattelussa oli haastattelukysymysten lisäksi myös kaksi muuta osiota: haastateltavien piti piirtää paperille kokemuksen päivähoiton kasvatusyhteistyöstä polkuna sekä haastattelun lopuksi ympyröidä kasvatusyhteistyöhön liittyvästä tutkimuksesta ja kirjallisuudesta poimittujen avainsanojen joukosta 3 - 5 itseä puhuttelevaa sanaa (liite 4). Jos piirtämisosuus tuntui vanhemmasta vaikealta, haastattelijahahmotteli polkua vanhemman kerronnan mukaan paperille.

Nauhoitimme kaikki haastattelut. Haastatteluiden jälkeen siirsimme tallennetun haastattelumateriaalin tietokoneelle ja litteroimme haastattelut sanatarkasti. Merkitsimme ylös myös tauot ja muut huomiot, esimerkiksi naurahdukset, hiljaisen puheen ja päällekkäin puhumisen. Litteroitua aineistoa kertyi 132 sivua kirjasin tyypillä Times New Roman ja rivivälillä 1,5.

6.4 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta (Eskola & Suoranta 2008, 137). Koska litteroinnin jälkeen minulla oli runsaasti aineistoa, päätin, että hyödynnän tutkimuksessani vain puhuttua aineistoa ja jätän kasvatusyhteistyöpolut ja ympyröidyt avainsanat pois. Näin analyysin kohteena oleva tekstimassa pelkistyi hieman hallittavammaksi määräksi erilaisia raakahavaintoja (Alasuutari 2011, 40). Analyysissäni kuitenkin hyödynsin sitä keskustelua, jonka haastattelijahahmo oli käynyt vanhemman kanssa näiden vaiheiden aikana. Haastattelun sisällä tapahtuva keskustelu voikin olla luonteeltaan usein hajanaista (Pöysä 2010). Vanhemmat saattoivat puhua vastauksissaan myös edellisten kysymysten

aiheista. Rajausten jälkeen minulla oli 57 sivua tekstiä. Seuraavaksi luin kaikki haastattelut läpi ja lajittelin jokaisen tutkimuskysymyksen alle sopivat haastatteluotteet. Jokaisesta tutkimuskysymyksestä muodostin oman tiedoston. Ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä aineistoa kertyi 19 sivua, toisesta tutkimuskysymyksestä 30 sivua ja kolmannelta tutkimuskysymyksestä kahdeksan sivua. Sellaiset haastatteluotteet, jotka eivät sopineet minkään tutkimuskysymyksen alle, jätin aineistoni ulkopuolelle. Tätä vaihetta kutsutaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pelkistämiseksi eli aineistosta karsitaan kaikki tutkimukselle epäolennainen pois (Tuomi & Sarajärvi 2012, 109).

Ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen analysoinnissa käytin laadullista sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Sarajärvi & Tuomi 2012, 112.) Aluksi tulostin jokaiseen tutkimuskysymykseen liittyvän tiedoston ja aloin lukea aineistoa uudelleen läpi. Lukiessani alleviivasin eri väreillä tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä teemoja. Etsin kohtia, joissa puhuttiin kokemuksista yhteistyötilanteista, vanhempien saamista tuesta ja tilanteista, joissa vanhempi puhui osallisuudesta. Nämä olivat joko yhden tai useamman lauseen kokonaisuuksia. Joskus haastatteluote muodostui jopa pienestä vuoropuhelusta. Tämän jälkeen leikkasin kaikki haastatteluotteet irralleen ja aloin ryhmitellä eli klusteroida niitä niin, että samanlaiset haastatteluotteet tulivat aina yhteen. Klusteroinnissa aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja niistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä (Sarajärvi & Tuomi 2012, 110). Käsittelin aina yhden tutkimuskysymyksen aiheet kerrallaan. Samoissa haastatteluotteissa saatettiin kuitenkin puhua usean tutkimuskysymyksen aihepiiristä, joten saatoin leikata haastatteluotteita, jotka aiemmin olivat kokonaisia tilannekuvauksia pienemmiksi palasiksi niin että niissä oli vain yhteen tutkimuskysymykseen liittyvää puhetta.

Luokittelussa aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110). Klusteroinnin jälkeen haastatteluotteet olivat useassa eri pinossa, jonka jälkeen aloin etsiä erilaisia yläluokkia ja teemoja, jotka kuvasivat niitä. Näin toimin erityisesti ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen kohdalla. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä jaottelin aineistosta vanhempien

kokemukset kasvatusyhteistyöstä positiiviksi ja negatiivisiksi kokemuksiksi. Analyysiyksikköinä käytin sanoja henkilökunta, lapsi, ristiriita, kohtaaminen ja hämmennys. Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Sarajärvi & Tuomi 2012, 111). Tässä vaiheessa ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä minulle muodostui erilaisia kokemustyyppejä. Tyypittelyssä onkin kysymys aineiston ryhmittelystä samankaltaisiksi tarinoiksi (Eskola & Suoranta 2008, 181). Kokemustyyppeihin minulle muodostui viisi erilaista yläluokkaa, joissa tiivistyi ydinasiat jokaisesta luokasta. Yläluokat olivat (liite 6) henkilökunta, lapsen kokemukset, ristiriidat vs. ratkaisut, kohtaamiset ja lapsen haastavuuden aiheuttama hämmennys. Jokainen yläluokka jakaantui vielä 2 – 5 alaluokkaan, jotka kuvaavat tarkemmin aineistoa. Myös toisessa tutkimuskysymyksessä pyrin ryhmittelemään vanhempien toivoman tuen erilaisiksi tukityypeiksi. Silloin muodostui myös viisi yläluokkaa (liite 6): vanhemmuuden vahvistaminen, kohtaamiset, tiedonkulku, konkreettinen tuki ja päiväkotitekee voitavansa. Nämä jakaantuivat 2 – 4 alaluokkaan.

Yksi laadullisen aineiston rikkaus on mahdollisuus käyttää erilaisia analyysitapoja (Eskola & Suoranta 2008, 161). Tästä syystä kolmannen tutkimuskysymyksen analysoinnissa käytin diskurssianalyysiä. Diskurssilla tarkoitetaan muun muassa kielen käyttöä sosiaalisissa tilanteissa. Se voi olla myös puhetapa, joka antaa merkityksiä kokemukselle tietyissä tilanteissa. (Jørgensen & Philips 2002, 66 – 67.) Tässä tutkimuksessa tutkittiin vanhempien puhetapoja osallisuudesta kasvatusyhteistyössä. Diskurssianalyysin tehtävänä on kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimus, jossa analysoidaan sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Immonen 2010). Silloin kysytään, miten kieltä käytetään tiettyyn aikaan tietyssä paikassa ja millaisia merkityksiä juuri se tilanne antaa kielelle (Gee 1999). Tässä tutkimuksessa erilaiset kasvatusyhteistyötilanteet antoivat erilaisia merkityksiä vanhempien puheelle. Vanhemmat toimivat erilaisissa tilanteissa päivähoidon työntekijöiden kanssa ja suhteessa heihin.

Diskurssianalyysi voidaan ymmärtää sekä teoreettiseksi lähestymistavaksi että metodiseksi välineeksi (Alasuutari 2003, 41). Analyysiprosessissa yksilölliset puheet ja niiden merkitykset sulautetaan osaksi yleisempiä diskursseja, jolloin sosiaalista

todellisuutta on tapana tuottaa ja luoda jollakin tietyllä kentällä (Ilmonen 2010). Diskursiivinen käytäntö voidaan nähdä tärkeänä sosiaalisen käytännön muotona, joka edistää sosiaalisen maailman muodostamista mukaan lukien sosiaaliset suhteet ja identiteetin kehityksen. Sen suhde muuhun sosiaaliseen ulottuvuuteen on kuitenkin kaksijakoinen. Se ei vain edistä sosiaalisia rakenteita vaan myös uudistaa niitä. (Jørgensen & Philips 2002, 61). Diskurssianalyysin keskeisenä lähtökohtana on oletus kielestä toimintana sekä tulkinta kielenkäytön vaihtelevuudesta (Alasuutari 2003, 41).

Analyysissäni käytin erityisesti Pöysän (2010) artikkelissaan kuvaamia Bambergin asemointitasoja. Asemointi näkökulmassa korostetaan keskustelun ensisijaisuutta sosiaalisen vuorovaikutuksen muotona. Tutkimuksessani käymistäni keskusteluista pyrin löytämään, miten vanhemmat asemoivat itsensä suhteessa päivähoitoon ja minkälaisen roolin he antavat päivähoitolle. Bambergin mallin mukaisesti minäkertoja voikin asemoida itsensä kertomuksen toimijana suhteessa kertomuksen toisiin toimijoihin. Jokainen asemointiakti on vähintään kaksisuuntainen. (Pöysä 2010) Kiinnostavaa on se, miten kieltä käytetään erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa, mitä sillä kerrotaan ja mitä sen käyttäminen saa aikaan (Eskola & Suoranta 2008, 142). Omassa tutkimuksessani olin erityisen kiinnostunut vanhempien kuvaamista kasvatusyhteistyötilanteista ja siitä, millä tavoin vanhemmat kuvasivat omaa asemaansa siinä ja millainen asema päiväkodin henkilökunnalla oli, sekä sitä millä tavoin ja kenen lähtökohdista käsin asemat muodostuivat. Analyysin tuloksena syntyi neljä vanhemmuuden puhetapaa (liite 6). Ne olivat avoinkeskustelija, aktiivinen yrittäjä, yhteistyöntekijä ja vanhempi asiantuntijana. Kaikki muut puhettavat jakaantuvat vanhemman rooliin ja päivähoiton rooliin, mutta puhettavassa yhteistyöntekijä roolit ovat samat molemmilla osapuolilla.

7 TULOKSET

7.1 Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemuksia kasvatusyhteistyöstä

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä jäsenyivät viiteen eri luokkaan: henkilökunta, lapsen kokemukset, ristiriidat vs. ratkaisut, kohtaamiset sekä lapsen haastavuuden aiheuttama hämmennys (taulukko 1). Jokaisessa pääluokassa on sekä vanhempien positiivisia että negatiivisia kokemuksia yhteistyöstä. Kaikki tuloslukujen esimerkeissä esiintyvät nimet on muutettu. Esimerkeissä käytettävät litteraatiomerkit löytyvät tutkimuksen liitteistä (liite 5).

TAULUKKO 1: Vanhempien kokemuksia kasvatusyhteistyöstä.

HENKILÖ- KUNTA	LAPSEN KOKEMUK- SET	RISTIRII- DAT VS. RATKAI- SUT	KOHTAA- MISET	LAPSEN HAASTA- VUUDEN AIHEUT- TAMA HÄMMEN- NYS
Henkilökemia Tapa, miten hlökunta kohtaa vanhemman/lapsen Henkilökunnan vaihtuvuus	Lapsen tarvitsemat erityisjärjestelyt Tapa, miten lapsi kokee päiväkodin Kokemus lapsen parhaasta	Pettymykset Eturistiriidat Kokemus tuesta/asioiden eteenpäin menosta	Ongelmat aamutilanteissa/ päivittäisten kohtaamisten tarve Rakentava/ syyllistävä kohtaaminen Vasu- keskustelut Tukea antava kohtaaminen Tiedon kulku/ kulkemattomuus	Rajojen laittaminen Vertailu toisiin lapsiin

Henkilökunta

Vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä linkittyvät monella tapaa päiväkodin henkilökuntaan. Kokemukset henkilökunnasta jakautuvat kolmeen alakategoriaan: henkilökemiaan, tapaan miten henkilökuntaa kohtaa lapsen ja vanhemmat sekä henkilökunnan vaihtuvuuteen. Vanhemmat kokivat, että heillä oli pääsääntöisesti hyvä henkilökemia päiväkodin henkilökunnan kanssa. Silloin heidän oli helppo tehdä kasvatusyhteistyötä. Henkilökemiaa ei kuitenkaan ollut kaikkien päiväkodin henkilökunnan jäsenten kanssa. Joidenkin henkilökunnan jäsenten kohtaamista vanhemmat jopa jännittivät. Ihmiset, joiden kanssa oli helppo tehdä yhteistyötä, kuvattiin sellaisiksi, joiden kanssa oli helppo päästä vuorovaikutukseen ja keskusteluyhteyteen ja jotka suhtautuivat heihin lämpimästi. Vanhemmat kokivat, että osa henkilökunta tuli helpommin keskustelemaan heidän kanssaan kuin toiset, ja että osan kanssa yksinkertaisesti vaan oli helpompi keskustella.

Vanhemmat kokivat tärkeänä sen tavan, jolla henkilökunta kohtasi heidät ja heidän lapsensa. Vanhemmat näkivät erityisen tärkeänä sellaiset henkilökunnan jäsenet, joista näki, että he pitivät heidän lapsestaan haastavasta käyttäytymisestä huolimatta. Vanhemmat toivat esille myös, että heille oli tärkeää nähdä, että heidän lapsensa kohdattiin yksilönä ja että lapsen asioista pystyttiin puhumaan avoimesti. He kokivat myös merkittävänä, että heidän lapsestaan kerrottiin mukavia ja hauskojakin juttuja päiväkodin arjesta.

Osa vanhemmista arvosti myös jämäkkää puhetyyliä, jolloin asiat tulivat sujuvasti hoidettua, ja keskusteltiin lapsen kannalta oleellisista asioista. Vanhemmat kuvasivat myös negatiivisia kokemuksia yhteistyöstä. Tyypillisimmin nämä liittyivät tilanteisiin, joissa heille oli jäänyt epämääräinen kokemus. He myös kertoivat tilanteista, joissa lapsen henkilökemiat eivät olleet sopineet yhteen henkilökunnan kanssa ja vanhemmalle oli jäänyt tästä huoli.

Tässä Oskarin äiti kuvailee hänelle ikävänä muistona mieleen jäänyttä vuorovaikutustilannetta. Ja sen jälkeen Mikaelin äiti kertoo hänelle mieleen jääneestä työntekijästä.

Esimerkki 1

”... ne pari hoitajaa itellekin jääny vähän klikki että mitähän ne nyt on olevinaan ku tuntuu etteivät oo etteivät ole välttämättä aitoja ja jotenki niinku teeskentelivät ilosta tai jotain...” (Oskarin äiti)

Esimerkki 2

Ä: NO sit varmaan tuli tällöinen positiivinen loikkaus sitten tässä vaiheessa kun tultiin tänne Jyväskylään, (J: Joo, kirjoita vain, et siinä vaiheessa tuli tänne yksityiseen päiväkotiin tänne), ja tässä niinku se erityinen positiivinen asia on se, että se Joonan ryhmän se hoitaja oli niinku se aivan huippu silloin.” (Mikaelin äiti)

Oskarin äiti koki, etteivät työntekijät olleet täysillä mukana työssään. Hän ehkä myös koki, että hän ei ollut itse täysin ymmärtänyt, mitä häneltä siinä kasvatusyhteistyötilanteessa odotettiin. Mikaelin äiti puolestaan koki, että kasvatusyhteistyö lähti sujumaan paremmin, kun löytyi työntekijä, joka tuntui mukavalta ja jonka kanssa oli helppo tehdä yhteistyötä.

Henkilökemiaan liittyvissä asioissa vanhemmat ottivat myös henkilökunnan sukupuolen esille. Sukupuolella sinänsä ei ollut mitään merkitystä vanhemmille, mutta koettiin tärkeäksi, että henkilökunnassa oli molempien sukupuolten edustajia. Yksinhuoltajaperheen äiti piti tärkeänä, että poika sai päiväkodissa miehenmallin itselleen. Miehet myös koettiin erityisesti poikalasten kannalta tärkeiksi.

Henkilökunnan vaihtuvuutta vanhemmat kuvasivat vastauksissaan negatiivisena asiana. Erityisen negatiivisena kuvattiin tilanne, jossa hyvä vuorovaikutussuhde katkesi henkilökunnan vaihtumisen myötä tai jos henkilökunta vaihtui useita kertoja toimintakauden aikana. Yhdessä haastattelussa kuvattiin positiivisena asiana henkilökunnan vaihtuvuutta, koska silloin koettiin, että ryhmään vaihtuvat paremmin lasten kanssa työtä tekemään sopivat ihmiset. Vanhemmille oli tärkeää, että henkilökunta tiesi heidän perheensä asiat, jotta niitä ei tarvinnut kerrata aina uudelleen uusille ihmisille.

Näillä sanoilla Markuksen äiti kuvailee pettymystään henkilökunnan vaihtuvuudesta:

Esimerkki 3

”Mutta aina kun siellä joku mukava ihminen oli jonkun aikaa, niin se viimeistään seuraavana vuonna ei enää siellä ollutkaan, tai se ryhmä muuttui toiseksi, se siirtyi toiseen kohtaan. Elikkä tässä kaikkien vuosien varrella minä olen ollut sitä mieltä, että suurin ongelma on siellä päiväkodissa ollut se, että se henkilökunta on siellä koko ajan vaihtunut, ihan koko ajan, että jopa ne vastuuhenkilöt, jotka siellä on ollut se varsinainen lastentarhanopettaja, tai mikä siellä nyt on ollut se varsinainen sen ryhmän johtaja, niin se on aina vaihtunut, kesken lukukaudenkin monesti silleen...”

Markuksen äiti koki ikävänä, että sellaiset henkilökunnan jäsenet, joiden kanssa hänen oli helppo tehdä yhteistyötä, vaihtuivat. Hän koki myös, että jatkuva henkilökunnan vaihtuvuus oli tehnyt kasvatusyhteistyön vaikeaksi ja jopa mahdottomaksi.

Lapsen kokemukset

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat kokivat lastensa hyvinvoinnin päiväkodissa niin tärkeäksi, että se osaltaan vaikutti heidän kokemuksiinsa kasvatusyhteistyöstä. Vanhemmille oli tärkeää, että lapsi meni mielellään päiväkotiin ja

koki viihtyvänsä siellä. Tämän koettiin erityisesti olevan tärkeä merkki päiväkodin oikeasta toiminnasta.

Vanhemmat kokivat myös tärkeäksi, että heille tuli tunne, että yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa toimitaan lasten parhaaksi. Vanhemmista oli tärkeää, että heidän lapsensa huomioitiin yksilönä. Tätä kautta myös haastavasti käyttäytyvän lapsen erityistarpeiden huomioiminen koettiin hyväksi kasvatusyhteistyöksi. Lapset saattoivat tarvita erityisjärjestelyjä esimerkiksi siirtymätilanteissa, nukkumaan mennessä tai tilanteissa, joissa he eivät vielä pysty toimimaan isossa ryhmässä.

Tässä Miskan isä ja Oskarin äiti kuvailevat kokemuksiaan, miten heidän lapsensa on huomioitu yksilöllisesti päiväkodissa:

Esimerkki 4

”Heillä on ollut sellainen järjestely, että Miska pukee aina ekana tai myöskin muissa asioissa, mutta tää pukeminen on ollut semmoinen, että Miska on järjestetty siten, että Miska pukee ensimmäisenä, myös muissa asioissa on laitettu Miska ekana, että se ei mee semmoiseen sähläykseen.” (Miskan isä)

Esimerkki 5

”...se oli se yks hoitaja joka aina (.) nukkumaan mennessäkin silitti tai se osas vissiin tuntea sen pojan sen verran hyvin että aika herkkä poika kumminkin osaltaan vaikka sit rempsee taas toisaalta nii (.) kai se osas sit käsitellä...” (Oskarin äiti)

Näissä esimerkeissä tulee esiin vanhemman ilo siitä, että heidän lapsensa erityistarpeet on huomioitu ja että lapsi saa olla oma itsensä haastavasta käyttäytymisestä huolimatta. Miskan isä erityisesti korosti tyytyväisyyttään siitä, että hänen lapselleen laitettiin rajat ja että häntä niiden avulla opetettiin toimimaan oikein. Oskarin äiti puolestaan oli tyytyväinen, että henkilökunta osasi katsoa lasta niin tarkkaan, että löysi myös lapsen herkkyyden.

Ristiriidat vs. ratkaisut

Vanhemmat kokivat suhteessa kasvatusyhteistyöhön erilaisia ristiriitoja sekä niiden ratkaisuja. Vanhemmat kokivat pettymyksiä, jotka he liittivät kasvatusyhteistyöhön silloin, kun he eivät kokeneet itse hyötyvänsä heille tarjotusta tuesta. Näissä tapauksissa

vanhemmat kokivat, että päivähoito ei näe heidän kokonaistilannettaan yhtä haastavana kuin he itse sen kokevat. Vanhemmat myös kokivat, että heidän saamaansa tuki oli liian ”löyhää” ja että he olisivat tarvinneet enemmän vahvistusta vanhemmuudelleen ja lisää tukitoimia lapselle. Luukkaan äiti kuvaili tällaista tilannetta sanoilla: *”Musta tota tuntuu että ne siellä taas katotaan niin ku vähän (1) ööö vaaleanpunaisten silmälasien läpi.”* Näin äiti kertoi kokemuksestaan kasvatusyhteistyötilanteissa, joissa hänellä itsellään oli huoli lapsestaan, mutta päiväkodin henkilökunta ei nähnyt sitä, vaan kaunisteli äidin mielestä tilannetta.

Vanhemmat kokivat myös eturistiriitoja sellaisissa tilanteissa, joissa päiväkodin toiveet eivät palvelleet heidän omaa perhe-elämäänsä. Näissä tilanteissa vanhemmat kaipasivat enemmän yksilöllistä huomiointia perheenä. Useimmiten vanhempien työajat aiheuttivat tällaisia tuntemuksia. Lapsen saatettiin toivoa tulevan jo aamulla päivähoitoon silloinkin, kun vanhemmilla oli iltavuoro, ja aamu olisi ollut heille yhdessäoloaika.

Vanhemmat kokivat tärkeäksi sellaiset tilanteet, joissa he kokivat saavansa päiväkodilta tukea lapsensa haastavalle käyttäytymiselle. Heille oli myös tärkeää, että päiväkodin henkilökunta ymmärsi heidän vaikean tilanteensa kotona. Vanhemmat kokivat hyvänä, että päiväkotitoimi otti suoraan puheeksi heidän lapsensa haastavan käyttäytymisen ja että siitä oli helppo keskustella henkilökunnan kanssa. Sellaisen tilanteen jälkeen eräs perhe oli lähtenyt hakemaan lisää apua ja tutkimuksia lapselleen.

Vanhemmat näkivät merkittävänä asiana sen, että henkilökunta oli valmis etsimään ja kokeilemaan heidän kanssaan lapselle sopivia tukitoimia. Heistä oli tärkeää, että päiväkotitoimi oli valmis muuttamaan käytäntöjään lapsen parhaaksi. Jos se mitä kokeiltiin, ei toiminut, niin kokeiltiin jotain muuta. Vanhemmat kertoivat päiväkodin myös joustaneen heidän jaksamistansa ajatellen, esimerkiksi lapsen hoitoajoissa.

Tässä Matin äiti kuvailee helpotustaan tilanteessa, jolloin sai päiväkodilta tukea:

Esimerkki 6

”... se oli niinku semmonen helpotus siellä alkuvaiheessa jo ja sitte tavallaan hekin huomasi eikä vaan vähätellyt niitä että et ehkä sit semmonen (.)”

Näin Matin äiti puhui helpotuksestaan lapsen päivähoidon alkaessa. Hän koki, että päiväkodin henkilökunta näki saman huolen hänen lapsessaan ja että hänen huolensa ei ollut turhaa. Äiti myös koki saavansa tukea vanhemmuudelleen.

Kohtaamiset

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä liittyivät monella tapaa kohtaamiseen päiväkodin henkilökunnan kanssa. Etenkin aamut koettiin tärkeäksi kohtaamisen kannalta. Vanhemmat kokivat negatiivisena, jos kukaan henkilökunnasta ei ollut aamulla vastaanottamassa lasta. Huonon aamun koettiin myös vaikuttavan lisäävästi lapsen haastavaan käyttäytymiseen. Vanhemmat kokivat myös tärkeäksi, että henkilökunnalla olisi aikaa ja tilaa kohdata heidät aamuisin lasta tuodessa. Päivittäiset kohtaamiset kuvattiin olennaisiksi tilanteiksi, joissa vanhemmat kuuluivat, millaista lapsen arki on päiväkodissa. Tästä syystä he toivoivat pientä rauhallista hetkeä lasta haettaessa, jotta he saisivat kuulla haluamansa asiat.

Vanhemmat kuvasivat myös henkilökohtaisia kohtaamisia päiväkodin henkilökunnan kanssa joko rakentaviksi tai syyllistäviksi kohtaamisiksi. Vanhemmille oli tärkeä kokea, että päiväkodin henkilökunta oli tarvittaessa tavoitettavissa. Vanhemmat kuvasivat, että heistä henkilökunnan oli tärkeä miettiä, miten he kertoivat vanhemmille lapsen päivästä. Joskus voi olla pienestä kiinni, mitä henkilökunta sanoo, että vanhempi kokee syyllisyyttä. Se voi olla esimerkiksi ulkohousujen puuttumisesta mainitseminen. Vanhemmat sanoivat sen joskus tuntuvan heidän pärjäämisensä arvostelemisena. Heistä oli tärkeää, että henkilökunta mietti, miten ja millä sanoilla kertoo lapsesta, jotta se tapa puhua ei vanhemmasta tuntuisi pahalta.

Tässä Oskarin äiti kuvailee tilannetta, jossa hän koki syyllistämistä päiväkodin taholta:

Esimerkki 7

”...mut sit jotenki tuntu et meistä ruvettiin ettimään vikaa sitte ku poika poika temppuili jos se ois enemmän meiän perheessä tai kodissa jotai vikaa tai ainaki ruvettiin kyselemään että onkos teillä kotona sattunut jotai tai... [osa tekstistä poistettu]... ja sit joku sano et no Lillikin on ruvennu oleen niin vihanen että pieni pikkusiskoki...”

Tässä tilanteessa Oskarin äiti koki, että lapsen haastavasta käyttäytymisestä syytetään häntä ja hänen toimintaansa lapsen kanssa kotona. Hän koki ikävänä, että myös pikkusiskon kiukuttelu liitettiin yhteen Oskarin haastavan käyttäytymisen kanssa.

Oli myös kohtaamisia, joissa vanhemmat eivät saaneet sellaista tietoa lapsestaan, jota he olisivat itse kaivanneet. He kuvasivat, että olisivat halunneet saada yleisen päivän sujumisen lisäksi myös lapsen kehityksen haasteisiin liittyvää tietoa, esimerkiksi miten lapsi on suoriutunut sosiaalisista tilanteista ja miten hän on toiminut pettymyksen tullessa. Vanhemmat kokivat tärkeänä, että henkilökuntaa mieltii, miten heidän lapsensa haastavasta käyttäytymisestä puhutaan, jotta se ei tunnu ikävältä vanhemmasta.

Yhtenä kohtaamisen muotona vanhemmat mainitsivat myös kasvatuskeskustelut. Kasvatuskeskustelujen sisältö ja ilmapiiri olivat vanhempien mielestä tärkeitä. Tärkeää oli, että keskustelussa käsiteltiin sellaisia asioita, jotka vanhemmat itse kokivat merkittäviksi. Vanhemmat pitivät keskustelun luontevuutta ja tasa-arvoisuutta tärkeämpänä kuin keskustelussa täytettävä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.

Tässä Oskarin äiti kuvailee hänelle merkittävää kasvatusyhteistyötilannetta:

Esimerkki 8

”Ensimmäistä kertaa mulle tuli semmoinen olo että tehtiin yhteistyötä siinä kasvatuksen kanssa.”

Näin Oskarin äiti tiivistä tilanteen, jossa hänet oli omasta mielestään otettu mukaan lapsen kasvatukseen. Vanhemmat kuvasivat myös tukea antavia kohtaamisia. Sellaisissa he olivat tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan ja kokivat, että päiväkodissa heidät huomioidaan koko perheenä. Tärkeänä vanhemmat kokivat myös toimivan tiedonkulun. Tiedonkulku nähtiin tärkeäksi myös lapsen hyvän päivän onnistumisen kannalta. Oli tärkeää, että esimerkiksi riitatilanteet selvitettiin niin että lapsi tiesi, mitä niissä oli tapahtunut ja että tapahtumat kerrottiin myös vanhemmille.

Lapsen haastavan käyttäytymisen aiheuttama hämmennys

Lasten haastava käyttäytyminen aiheutti vanhemmille hämmennystä päivähoiton kasvatusyhteistyötilanteissa. Konkreettisissa yhteistyötilanteissa vanhemmat eivät aina tienneet, kenen vastuulla oli puuttua lapsen haastavan käyttäytymiseen. Vanhemmat myös välillä vertasivat omaa lastaan toisiin ja kokivat syyllisyyttä, kun heidän lapsensa haastava käyttäytyminen oli näkyvää. Tällaisia olivat tilanteet, joissa lapsen haastava käyttäytyminen esiintyi toisten lasten lyömisenä ja tönimisenä tai päiväkodin juhlat, joissa toiset lapset jaksoivat istua paikallaan ja vanhemman oman lapsen haastava käyttäytyminen näkyi ylivilkkauteena ja keskittymisvaikeuksina.

Tässä Matin äiti kuvaa tilanteita, joissa lapsen haastava käyttäytyminen hämmensi häntä:

Esimerkki 9

”Kun se on aina niinku oma lapsi on erilainen ehkä yleensä pääosassa tekemässä jotain ni negatiivista tai näi eritavalla tai on hirmu paljon just niinku vilkkaampi ja tämmönen temperamenttisempi ni.”

”... et oli niinku sitten raskasta tietyllä tavalla se että kun tuntu niinku (...) muut vanhemmat niinku suhtautu niinku Mattiin sillä tavalla että kun se täällä tyyliin pahoinpitelee meidän lapsia.”

Näin Matin äiti kuvasi omia syyllisyyden kokemuksiaan lapsensa näkyvästä haastavasta käyttäytymisestä. Äiti koki, että hänkin joskus toivoisi lapsensa käyttäytyvän kuin toiset lapset tai että hänen lapsensa ei olisi aina se joka eroaa joukosta. Äiti myös koki ajatuksissaan, että toiset vanhemmat syyllistivät häntä lapsen haastavasta käyttäytymisestä.

7.2 Vanhempien tarvitsema tuki

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien tuen tarpeet vanhemmuudelleen jakaantuivat myös viiteen luokkaan: vanhemmuuden vahvistaminen, kohtaamiset, tiedonkulku, konkreettinen tuki ja päiväkotitekee voitavansa (taulukko 2).

TAULUKKO 2: Vanhempien tarvitsema tuki

VANHEM- MUUDEN VAHVIS- TAMINEN	KOHTAA- MISET	TIEDONKULKU	KONK- REETTI- NEN TUKI	PÄIVÄKOTI TEKEE VOITAVAN- SA
Suoraan puhuminen	Päivittäiset kohtaamiset	Moniammatillinen yhteistyö	Konkreettiset neuvot	Kokemus, että päiväkoti ei voi auttaa enempää (resurssit, ryhmäkoot yms.)
Yhteistyön tuntu	Järjestetyt kohtaamiset	Kouluun lähtö	Kokemus tuen saannista	
Syällisyyden poistuminen	Lapsen arjen seuraaminen		Tunne, että tukea saa tarvittaessa	
Positiivinen palaute	”Omahoitajan” tarve		”Turhien polkujen” välttäminen	

Vanhemmuuden vahvistaminen

Vanhemmuuden vahvistamisessa esiin nousivat tärkeimpinä suoraan puhuminen, positiivinen palaute, yhteistyön tuntu ja syällisyyden poistuminen. Vanhempien mielestä oli merkittävää, että he itse pystyivät kertomaan suoraan kotona tapahtuvista asioista ja että heille kerrottiin samalla tavoin lapsen päivästä päiväkodissa. He kokivat silloin että yhteistyö toimi avoimesti molempiin suuntiin.

Tässä Johanneksen äiti kuvailee, millä tavoin avoimuus näkyy heidän kasvatusyhteistyösuhteessaan:

Esimerkki 10

” Joo, ehkä ne on noi, luottamus, no se, että musta tuntuu, että me ollaan saatu semmoinen hyvä luottamus, ne kertoo meille, mitä siellä tapahtuu ja me kerrotaan mitä kotona tapahtuu ja sitten siinä ei niinku kaunistella. Vaan se on semmoinen hyvin avoin”.

Johanneksen äidille avoin yhteistyö siis merkitsi suoraan puhumista puolin ja toisin. Kenenkään ei tarvinnut kaunistella tapahtunutta, vaan voitiin puhua asioista niiden oikeilla nimillä.

Vanhemmat kokivat erityisen tärkeän saada lapsestaan haastavan käyttäytymisen lisäksi myös positiivista palautetta. Positiivinen palaute oli kohdistunut joko lapsen toimintaan päiväkodissa tai sitten vanhemman toimintaan kotona lapsen kanssa. Vanhemmat kuvasivat palautteen antavan heille voimia jaksaa arjessa ja tietoisuuden siitä, että toimivat oikein lapsen kanssa kotona. He olivat myös iloisia, että lapsilla oli haastavien hetkien lisäksi hyviäkin hetkiä.

Mikaelin isä kuvaa saamaansa positiivista palautetta näin:

Esimerkki 11

”Kyllähän se tietysti tuntuu hyvältä, jos sitä kehuaan sitä lasta jostain asiasta. Sehän on kuin rahaa pistäis pankkiin, että on tässä jotain tehty oikeinkin. Että sehän se on se suurin juttu, että jos joku asia on mennyt hyvin, niin se sanotaan sitten ääneen. Kun yleensä se on aina niin, että jos on joku asia mennyt penkin alle niin siitä sanotaan, että positiivinen palaute, se antaa kyllä voimia eteenpäin.”

Mikaelin isän mukaan päivähoidon työntekijät kyllä muistivat kertoa aina, kun lapsi oli tehnyt jotain negatiivista, mutta harvemmin kuuli positiivisia asioita lapsesta. Isän mukaan positiivisella palautteella oli kuitenkin kauas kantoinen vaikutus vanhemman jaksamisessa. Lapsen positiivinen toiminta kertoi tässä tapauksessa vanhemmalle myös hänen omasta positiivisesta toiminnastaan lapsen kanssa.

Vanhemmat näkivät tärkeäksi sellaiset tilanteet, joissa päivähoito osoitti tekevänsä yhteistyötä heidän kanssaan. Heistä oli tärkeää, että molemmilla osapuolilla oli yhteneväinen käsitys lapsen haastavasta käyttäytymisestä, että lapsen ongelmat eivät olisi yllätys päiväkodin henkilökunnalle. Vanhemmat kokivat hyväksi, että päiväkotipiiri samoista säännöistä kiinni, jotka he olivat asettaneet kotona. Vanhemmat kuvasivat, että heistä tuntui tärkeältä voida tuntea, että päiväkodin henkilökunta paneutuu aidosti toimimaan heidän lapsensa kanssa. Heistä oli merkittävää, että henkilökunta oli aktiivisesti mukana kasvatusyhteistyössä. Esimerkiksi päiväkodin henkilökunnan osallistumisen perhekoulun verkostoiltoihin vanhemmat kokivat syventäneen yhteistyötä. Sitä kautta vanhemmille tuli tunne, että päiväkotipiiri tosissaan paneutuu lapsen asioihin.

Vanhemmat kuvasivat, että jos lapsella on haastavaa käyttäytymistä, niin vanhemmat voivat usein kokea syyllisyyttä lapsen toiminnasta. He kertoivat myös tilanteista, joissa olivat kokeneet, että päiväkotit syyllisti heitä lapsen käyttäytymisestä. Osa vanhemmista myös kuvasi tilannetta niin, että tällaiseen olisi mahdollista ajautua, mutta ei ollut joutunut itse kokemaan sitä. Vanhemmille oli tärkeää, että he eivät joutuneet puolustelemaan lapsensa haastavaa käyttäytymistä, vaan että siitä kyettiin keskustelemaan rauhassa ja asiallisesti ja jopa pohtimaan yhdessä, mistä haastava käyttäytyminen voi johtua ja miten lasta voitaisiin tukea.

Tässä Oskarin äiti kertoo kokemastaan syyllistämisestä ja kokemuksesta, joka helpotti tunnetta:

Esimerkki 12

”...ne keskusteli sen rauhassa ja keskusteli mun kanssa jotenki sillei ettei tullu yymh semmonen olo että (.) en mä tiiä onks se itestä mut joskus tulee hoi ainakin aiemman ryhmän kanssa semmonen olo että etitään syyllistä minusta tai pojasta tai jostai. Nii ja nyt korostettiin tekoja eikä £(hh)£ poikaa tai minua tai...”

Näin Oskarin äiti kuvasi tunnetta, jolloin häneltä poistuivat aikaisemmin muodostuneet syyllisyyden kokemukset. Äidin mielestä oli tärkeää, että keskustelussa korostettiin tekoja, ei lasta eikä vanhempia.

Erityisesti päivähoiton aloituksen koettiin olevan herkkää aikaa syyllisyyden tunteen muodostumiselle. Jos alussa on paljon epäonnistumisia ja vaikeita asioita, vanhemmille voi helposti muodostua syyllisyyden kokemuksia. Vanhemmat kokivat myös tärkeäksi, että päiväkodin henkilökunta antaisi ymmärrystä myös kotona tapahtuvalle haastavalle käyttäytymiselle, vaikka sellaista ei olisikaan päiväkodissa. Vanhempien mielestä vasta tällöin päivähoito sai kokonaiskuvan lapsen elämästä. Jotkut vanhemmat olivat kokeneet, että päiväkodin henkilökunta ei uskonut, että heidän lapsensa voi käyttäytyä kotona haastavasti, koska sellaista ei tapahdu päiväkodissa.

Kohtaamiset

Kohtaamisista kaikista tärkeimmäksi haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat kokivat päivittäiset kohtaamiset lapsen vienti- ja hakutilanteissa. Näihin kohtaamisiin

sisältyi sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Vanhemmat kokivat tärkeäksi, että lasta hakiessa henkilökunnalla olisi aikaa jutella heidän kanssaan ja vaihtaa kuulumisia lapsesta. He toivat esiin, että vaikka he kotona kuulevat lapsen version tapahtuneesta, on tärkeää tietää myös päiväkodin henkilökunnan näkemys asiasta, sillä osan haastavasti käyttäytyvien lasten oli vaikea kertoa, miten asia todellisuudessa tapahtui.

Vanhemmat toivoivat myös, että hakutilanne olisi sellainen, että siinä olisi mahdollista jutella hetki rauhassa. Silloin jos useita lapsia haettiin yhtä aikaa, tilanne ei vanhempien mielestä ollut tällainen. Vanhemmat toivoivat, että henkilökunnalla olisi aamuisin aikaa tulla lasta vastaan ovelle, jotta lapsen ei tarvitsisi yksin mennä muiden lasten joukkoon. Vanhemmat viestittivät, että heistä tuntuisi mukavalta, jos henkilökunta lyhyesti kysyisi lapsen kotikuulumisia aamulla vanhemmalta. Pienikin huomiointi koettiin merkittäväksi. Vanhemmat toivoivat myös että hakutilanteet olisivat selkeämmin roolitettuja. Silloin he tietäisivät, kumman vastuulla on puuttua, jos hakutilanteessa lapsella esiintyy haastavaa käytöstä. Vanhemmat olivat tyytyväisiä sellaisiin tilanteisiin, joissa lapsen haastavaan käytökseen hakutilanteissa oli yritetty puuttua erilaisin yhdessä sovituin tavoin.

Vanhemmat kokivat myös järjestetyt keskustelut tärkeiksi. Järjestetyistä keskusteluista eniten esille nousivat varhaiskasvatuskeskustelut ja perhekoulun verkostoilta, joihin myös päiväkodin henkilökuntaa oli kutsuttu mukaan. Vanhemmat kokivat, että tärkeää on, että keskustelussa löytyy yhteisymmärrys ja että keskustelusta jää hyvä olo. Tämä tapahtui silloin, kun keskustelussa oli ollut avoin ilmapiiri, ja että myös keskustelun toinen osapuoli oli osoittanut, että keskustelu oli mennyt hyvin. Vanhemmat kokivat itse keskustelun tärkeämmäksi kuin sitä varten täytettävät paperit esimerkiksi vasukeskusteluissa. Vanhemmat mainitsivat myös vanhempainiltojen merkityksen, mutta he kokivat kahdenkeskiset keskustelutilanteet henkilökunnan kanssa niitä tärkeämmiksi.

Vanhemmat kokivat tärkeäksi sekä omalta että lapsensa kannalta että päiväkodissa olisi yksi heille läheisempi henkilökunnan jäsen. Tämä henkilö toimisi ikään kuin linkkinä muuhun henkilökuntaan. Tällöin vanhemmat kokisivat saavansa enemmän tukea

vanhemmuudelleen. Tämä lisäisi vanhempien puolelta avoimuutta ja luotettavuutta yhteistyöhön. Yhdelle ja samalla ihmiselle olisi helpompi kertoa vaikeitakin asioita. Vanhemmat myös kokivat, että haastavasti käyttäytyvä lapsi hyötyisi samasta tutusta henkilöstä, jonka kanssa kehittyisi läheisempi hoitosuhde.

Oskarin äiti kuvailee lapsen tarvetta läheisempään aikuiseen näin:

Esimerkki 13

”Et se ois voinu ainakin auttaa siihen että ois joku (.) henkkoht ollu hoitaja siinä heti lähellä ja jku se oli niin saman hoitajan kanssa silloin pienillä koko ajan melkei ja siitte yhtäkkiä vaihtuu kaikki ja yhtä ajan (.) sitte ois joku voin henkilökohtasemmin ottaa kyllä vastaan...”

Näin Oskarin äiti kuvaili lapsensa siirtymistä pienten ryhmästä isompien ryhmään. Oskarilla oli ennen ollut paljon saman hoitajan kanssa tekemisissä ja nyt siirtyessä uuteen ryhmään hän koki lapsella kaiken vaihtuneen kerralla uudeksi. Äiti ajatteli, että läheinen suhde johonkin yhteen uuteen hoitajista voisi helpottaa Oskarin päiväkotiin tuloa.

Vanhemmille oli myös tärkeää, jos haastavasti käyttäytyvä lapsi pystyi kiintymään yhteen aikuiseen. He kokivat tämän auttavan esimerkiksi päiväkotiin jäämisessä aamuisin. Vanhemmat olivat myös tyytyväisiä sellaisiin tilanteisiin, joissa heille syntyi mahdollisuus seurata lapsen päivää päiväkodissa. Tilanteen ei tarvinnut välttämättä olla ennalta sovittu.

Tiedonkulku

Tiedonkulussa vanhemmat kokivat tärkeimmiksi moniammatillisen yhteistyön ja kouluun lähtöön liittyvän tiedon siirron. Vanhemmat kokivat hyväksi sellaiset tilanteet, joissa päiväkoti oli järjestänyt yhteistyöpalaverin ja kutsunut sinne myös muiden alojen ammattilaisia. Heitä olivat esimerkiksi psykologit, toimintaterapeutit, puheterapeutit ja koulun erityisopettajat. Vanhemmat kokivat tällaisten palaverien lisäävän kasvatusyhteistyötä ja kokivat, että päivähoito oli kiinnostunut heistä. Vanhemmat kuvasivat, että moniammatillisten palaverien avulla lapsesta saatiin kerättyä tietoa, jotta haastavaan käytökseen olisi helpompi puuttua.

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmilla oli selkeä huoli lastensa kouluun lähdöstä. Moni vanhempi koki saavansa tukea päivähoidolta niissä tilanteissa, joissa päivähoito avasi yhteistyötä valmiiksi jo myös koulun suuntaan. Tämä tapahtui siirtämällä tietoja kouluun ja tapaamalla koulun erityisopettajaa. Vanhemmat kokivat, että näin saatiin varmistettua jatkuvuus ja hyvä tiedonkulku. Vanhemmille oli tärkeää, että lapsen koulun aloitus sujuisi ilman epäonnistumisia ja että lapsi ei joutuisi kiusatuksi. Yhteisten palaverien avulla vanhemmat kokivat tiedon siirtyvän kouluun ja lapsen näin saavan tukea myös koulun alkaessa. Myös päivähoidon suosittelemat koulupolun aloitusvaihtoehdot vanhemmat kokivat positiivisiksi asioiksi. Tällainen vaihtoehto oli esimerkiksi starttiluokka. Vanhemmat toivoivat myös, että he saisivat jo ennen kouluun alkua mahdollisimman paljon tukea lapsensa haastavalle käyttäytymiselle, jotta koulun aloitus olisi mahdollisimman ongelmaton.

Tässä Luukkaan äiti kertoo pelostaan, joka koskee lapsen kouluunlähtöä:

Esimerkki .14

”...sit oli tietenkin ison mietinnän alla Luukkaan kouluun lähteminen. Joka oli (2) hirvee peikko mulle (1). Niin ku pelko siitä miten mun laps tulee siellä yleensä pärjäämään että mä olisin lykännyt Luukkaalla vuodella sitä koulun aloittamista tai se oli niin ku sillai se mun ajastu siitä. Mutta ne suositteli sitä starttiluokkaa niin voimakkaasti mikä itse asiassa oli (2) ihan oikee ratkaisu.”

Näillä sanoilla Luukkaan äiti kuvasi omaa huoltaan lapsensa kouluun lähtemisestä. Hänen huolensa lapsen selviytymisestä koulussa oli niin suuri, että hän olisi voinut lykätä kouluun aloitusta vuodella. Äiti kuitenkin kertoi päiväkodin ehdottaneen starttiluokkaa Luukkaalle ja se oli ollut hyvä ratkaisu.

Konkreettinen tuki

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat kokivat konkreettisen tuen tärkeäksi asiaksi kasvatusyhteistyön muodostumisessa. Vanhemmat toivoivat, että tukimuodot olisivat päiväkodin puolelta niin hyvin etukäteen mietittyjä, että kun tarve niille tulee, ne olisi helppo ja nopea saada. Silloin kun vanhempien tuen tarve oli suuri, he kokivat raskaaksi, jos tukea joutui odottamaan kauan. Vanhemmat toivoivat päiväkodilta herkkyyttä huomata ja ottaa puheeksi sellaiset tilanteet, joissa he havaitsivat

vanhempien kokeva jonkun asian lapsen haastavassa käyttäytymisessä raskaaksi. Erityisesti haastavasti käyttäytyvän lapsen suhde päiväkodin muihin lapsiin oli vanhempien huolen aiheena. Vanhempien oli kuitenkin välillä vaikea ottaa kaikkia huoliaan itse puheeksi ja he toivoivat päivähoidolta avointa keskustelua näiden asioiden tiimoilta.

Vanhemmat kokivat tärkeäksi tietää, että tukea on tarvittaessa saatavilla, vaikka he sillä hetkellä pärjäisivätkin ilman sitä. Vanhemmille oli myös tärkeää tuntea, että he kokivat saavansa tukea. Kaikista tärkeimmäksi tueksi vanhemmat kokivat konkreettiset neuvot, miten he voivat arjessa toimia, kun heidän lapsellaan esiintyy haastavaa käyttäytymistä. Tärkeää oli myös tunnistaa lapsen haastava käyttäytyminen sekä kotona että päiväkodissa. Kuitenkaan pelkkä haastavan käytöksen tunnistaminen ei riittänyt, vaan tärkeää oli että vanhemmat ohjattiin eteenpäin saamaan tukea. Vanhemmat myös korostivat, että mitä aiemmin haastava käyttäytyminen huomattiin ja otettiin puheeksi, niin sitä parempi se oli.

Raskaiksi vanhemmat kokivat ns. ”turhat polut”, joilla he tarkoittivat tukimuotoja, joita heille tarjottiin, mutta jotka osoittautuivat heille sopimattomiksi. Vanhemmat kuvasivat, että oli raskasta aina toivoa ja sen jälkeen kuitenkin pettyä.

Tässä Johanneksen isä kuvailee tällaista tilannetta:

Esimerkki 15

”Että hirveen monta polkua ois (1) ku ois tienny ne ois voinu jättää käymättä tai (.) sitte polun varrelle joku muu ois saanu antaa oikeesti parempia neuvoja jos ois tienny tai osannu... [osa tekstistä poistettu]... Turhia polkuja turhia (.) lupauksia ja toiveita itelle... [osa tekstistä poistettu]... niin monesti ku toiveikkaana lähettiin uutta kokeilemaan ja todettiin että ei muuten ollu mitään hyötyä taas.”

Näin Johanneksen isä kuvasi pettymystään siitä, kuinka montaa eri tukimuotoa he olivat Johanneksen avuksi kokeilleet ja että ne olivat aina osoittautuneet turhiksi. Isä kuvasi myös, kuinka raskasta oli ollut lähteä täysillä yrittämään jotain uutta ja sitten lopuksi pettyä. Joskus oikean tukimuodon löytäminen voi olla vanhemmille voimia vievä kokemus.

Päiväkoti tekee voitavansa

Päiväkoti tekee voitavansa kohdan vastaukset liittyivät siihen, että vanhemmat kokivat, että päiväkotia ei voinut tarjota heille enempää tukea tai että he eivät saaneet ollenkaan heidän tarvitsemaansa tukea. Vanhemmat olivat kyllä tyytyväisiä päiväkodin toimintaan, mutta he näkivät tilanteen niin, että päivähoitolla ei ollut resursseja tukea perhettä enempää. Syynä päivähoiton resurssipulaan vanhempien mielestä olivat esimerkiksi suuret ryhmäkoot ja aikuisten liian vähäinen määrä.

Mikaelin isä ja Luukkaan äiti kuvailevat tilannetta seuraavasti:

Esimerkki 16

”Kyllä sekin on täysin ymmärrettävää, että kun ryhmäkoot on ihan jumalattoman isoja, että ei se vaan riitä yhdelle lapselle se huomio. Se on ihan silkka mahottomuus.” (Mikaelin isä)

Esimerkki 17

”Mä en usko mulla on koko ajan semmonen olo että mitä ne ois pystyny tekemään. Mä oon aika skeptinen sen suhteen mitä päivähoito pystyy tekemään.” (Luukkaan äiti)

Näillä sanoilla Mikaelin isä antoi päiväkodille anteeksi, että he eivät pysty toimimaan paremmin hänen poikansa kanssa. Hän koki, että suuret ryhmäkoot olivat esteenä lapsen yksilölliselle huomiointille. Luukkaan äiti puolestaan kertoi koko ajan ajatelleen, että päivähoito ei ole se yhteistyötaho, jolta he saisivat apua. Hänen mukaansa päivähoitolla ei olisi ollut keinoja auttaa heitä.

7.3 Vanhempien puhetapoja osallisuudesta

Haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien puheesta osallisuudesta kasvatusyhteistyössä on erotettavissa neljä erilaista puhetapaa. Ne ovat avoin keskustelija, aktiivinen yrittäjä, yhteistyöntekijä sekä vanhempi asiantuntijana (taulukko 3). Ne eroavat vanhemman ja päivähoiton roolin suhteen. Ainoastaan puhettavassa yhteistyön tekijä vanhemman ja päivähoiton rooli on sama. Sarakkeessa ”keskeiset asiat” on nostettu esiin olennaisimmat asiat kyseessä olevasta puhettavasta.

TAULUKKO 3. Vanhempien puhetapoja osallisuudesta

VANHEMMAN PUHETAPA	VANHEMMAN ROOLI	PÄIVÄHOIDON ROOLI	KESKEISET ASIAT
AVOIN KESKUSTELIJA	Asioiden puheeksi ottaja	Luottamuksen luoja	Molemminpuolinen kuunteleminen Avoin ilmapiiri
AKTIIVINEN YRITTÄJÄ	Avun pyytäjä (huoli lapsesta suuri)	Mukaan lähtijä	Vanhemman itse tekeminen
YHTEISTYÖNTEKIJÄ	Yhteistyöhön panostaja , yhdessä keskustelija		Yhteiset säännöt Syyllisyyden tunteen poistuminen
VANHEMPI ASiantuntijana	Tiedon jakaminen omasta lapsesta	Tuen antaja, vanhemman arvostaja	Yhteistyön syveneminen Syyllisyyden tunteen poistuminen

Avoimen keskustelijan puheavassa vanhemmat näkivät itsensä asioiden puheeksi ottajan roolissa. He kokivat tärkeäksi pystyä kertomaan lapseensa liittyvistä asioistaan päivähoiton henkilökunnalle. Tässä puheavassa päivähoiton rooli oli olla luottamuksen luoja. Vanhemmat näkivät keskustelujen avoimen ilmapiirin ehdottoman tärkeäksi luottamuksen syntymiseen. Vanhempien puheesta kävi kuitenkin ilmi, että jos he eivät itse olisi aktiivisessa roolissa, päivähoiton henkilökunnalta saatu tuki olisi voinut jäädä saamatta. Vanhemmat korostivat myös molemminpuolista aktiivisuutta, jotta syntyisi avoin ilmapiiri ja asioista pystyttäisiin puhumaan suoraan puolin ja toisin.

Tässä Mikaelin äiti kuvailee, miten he saivat lisää tietoa Mikaelin esikoulupäivistä:

Esimerkki 18

”Kyllä ehkä nyt sen jälkeen kun mitä on päiväkodissa mäkin niinku puhunu siitä, että me ollaan tämmösessä perhekoulussa ja siitäkin mä nyt vähän jälkikäteen harmittelin sitä, että olisi kannattanut siitä jo niinku etukäteen puhua ... [osa tekstistä poistettu]... kun mä rupesin puhumaan siitä verkostoillasta, mä että me ollaan tämmöisessä, et olisko mahdollista teidän jonkun tulla sitten sinne verkostoiltaan, että tavallaan sitä kautta sitten kun ne tiesi, että Mikael tämmöisessä on niin sitten niinku rupes antamaan sitä palautettakin ja se

eskariopekin sanoi, että että kyllähän hekin on Mikaelista huomannu että Mikaelista on tullut semmoinen avoimempi... [osa tekstistä poistettu] ... et en tiää olisko se palaute oikeesti jääny saamatta jos ne ei olis tiennyt, että meillä on tällöinen perhekoulu.”

Tässä Luukkaan äiti kuvailee, millaista tukea hän päivähoidon henkilökunnalta toivoo pystyäkseen puhumaan asioistaan:

Esimerkki .19

”... jos mä en uskalla luottaa siihen keskustelukumppaniin enkä siihen että siinä on se luottamus niin mäen myöskään pysty puhumaan niistä mun asioista. Ja joista mä oikeesti halusin mä aina puhuin asioistani koska mä hain sitä (1) tukea... [osa tekstistä poistettu]... Sen takia mä puhuin niin rehellisesti et koska mä oikeesti halusin et meitä autettaisiin että joku pystys auttamaan. Kohtaaminen on taas se että se just se kohtaaminen että oikeesti pystytään kohtaamana sillein että pystytään myöskin puhumaan.”

Sekä Luukkaan että Mikaelin äidillä oli halu tehdä yhteistyötä päivähoidon kanssa. Kumpikin vanhemmista otti itse lapsensa asiat avoimesti esille ja toivoi saavansa vastakaikua päiväkodin henkilökunnalta. Mikaelin äidin puheesta kuului kuitenkin epäily, että olisiko henkilökunta jättänyt joitakin asioita lapsesta kertomatta, jos hän ei olisi itse tehnyt aloitetta. Luukkaan äiti puolestaan sanoi ottaneensa huolen lapsestaan jatkuvasti esiin, koska hän toivoi niin kovasti saavansa apua.

Aktiivisen yrittäjän puhettavassa vanhemman rooli oli olla avunpyytjä. Vanhemmat näkivät oman roolinsa merkittävänä siinä, että he saisivat tarvitsemaansa tukea vanhemmuudelleen ja apua lapsellensa. Heidän mielestään tuen saannin kannalta oli tärkeää kertoa itse avun tarpeestaan päivähoidon henkilökunnalle. Vanhempien puheesta oli luettavissa, että apua ei välttämättä olisi tullut, jos he eivät olisi itse sitä osanneet pyytää. Tämän puhettavan vanhemmilla oli suurempi huoli lapsestaan kuin muilla.

Tässä Mikaelin isä kertoo heidän tuensaannin prosessistaan:

Esimerkki 20

”I :Ja tietysti se vaatii sen, että ite pitää olla tietysti aktiivinen ja että kukaan ei tuu kotoa hakemaan.

H: Joo kyllä

I: Ite pitää otaa niinku asiakseen

...

I: ... että sitä pitää osata aukaista suunsa että ei pärjää lapsen kanssa ja piste. sitä vain meinasin, että kukaan ei tuu ovelta hakemaan.

Isän puheesta kuulee, että hän oli itse rohkeasti kertonut päiväkodilla oman jaksamisensa loppumisesta ja siitä, että se oli olennaista avun saannin kannalta.

Päiväkodin roolin vanhemmat näkivät aktiivisen yrittäjän – puhettavassa olla mukaan lähtijän roolissa. Vanhemmat näkivät tilanteen siten, että heidän piti itse hakea itselleen aktiivisesti apua ja sen jälkeen he toivoivat, että päiväkotia lähtisi mukaan prosessiin.

Näin Mikaelin äiti kuvaa päiväkodin osuutta heidän kasvatusyhteistyössään:

Esimerkki 21

”... ehkä annan niinku ymmärtääkin, että mä haluan niinku ite päättää hoitaa tätä ja sitten vasta haluan niinku tukea siihen rinnalle mutta että mä haluan kuitenkin päättää, että mihin suuntaan mennään, että en tiedä, jos olisi sitten toisenlainen, että olisko ne sitten niinku tarjonnut sitä tukea, mutta hyvin ne on mukaan lähtenyt kun vain on ite laittanut tällöisen homman alkuun sanotaan nyt näin.”

Tämän esimerkin mukaan päiväkotia oli lähtenyt hyvin mukaan lapsen haastavan käyttäytymisen tukemiseen, kun vanhempi itse oli laittanut asian alulle. Mikaelin äiti myös sanoi, että hän halusi tukea lapsensa haastavassa käyttäytymisessä, mutta että hän halusi kuitenkin itse olla päättämässä, millä tavoin lasta lähdetään tukemaan.

Yhteistyöntekijä-puhettavassa ei vanhemmilla ja päiväkodin henkilökunnalla ole eri rooleja, vaan molemmat toimivat samassa yhteistyöhön panostajan ja yhteisen keskustelijan rooleissa. Vanhemmat kuvasivat, että he olivat saaneet päivähoidon kanssa luotua yhden yhteiset säännöt, jotka toimivat kotona ja päiväkodissa. He kokivat toimivansa kohti yhteistä samaa tavoitetta. Vanhemmat näkivät tämän erityisen tärkeänä juuri silloin, kun perheessä oli haastavasti käyttäytyvä lapsi. Vanhemmat kertoivat, että yhteistyö ei synny itsestään vaan se vaatii työtä sekä vanhemmilta että henkilökunnalta. Ajan myötä yhteistyön kuitenkin nähtiin syvenevän ja samalla myös vanhemmuuden tuen paranevan.

Tässä Mikaelin isä ja Matin äiti kuvailevat kasvatusyhteistyötä:

Esimerkki 22

”...siinä ne tietyt asiat jos tulee ilmi niin siitä sitten puhutaan avoimesti, tehdään niinku yhteistyönä sitä hommaa, että ei oo tavallaan, että erikseen päiväkotia ja erikseen koti vaan se on sitä samaa kauraa niin sanotusti. Niin kuin se tavoite siinä hommassa. (Mikaelin isä)

Esimerkki 23

”Ja se tukikin on tiettenkin sitten sitä mukaa (.) syventyny. Ja tavallaan parantunu kun sitten niinkun (.) opittu kaikki paremmin tuntemaan toisemme. (Matin äiti)

Mikaelin isä kuvasi yhteistyöstä olennaisen: sen että toimitaan yhdessä yhteisen tavoitteen mukaan. Hän korosti erityisesti myös avoimuutta siinä, että tällainen yhteistyö voi syntyä. Matin äiti jatkoi, että yhteistyön syvenemisen seurauksena myös lapsen ja vanhempien saama tuki syvenee.

Vanhemmat näkivät, että negatiivisista asioista puhuminen on erityisenä vaarana haastavan lapsen vanhemmuudessa, kun tehdään yhteistyötä päivähoiton kanssa. Yhteistyön myötä vanhemmat kokivat myös, että syyllisyyden tunne omasta vanhemmuudesta ja lapsesta oli poistunut. Vanhemmat sanoivat, että oli tärkeää, että yhteistyö sujui luontevasti ilman, että heidän täytyi erityisesti ajaa oikeuksiaan.

Näillä sanoilla Miskan isä kuvaili negatiivisista tilanteista kertomista vanhemmille:

Esimerkki 24

”Ja just niin kuin tämmöisten lasten kanssa on kyllä vaara, että se menee niinkun semmoiseen negatiivisuuteen. Koska he joutuu niin usein kuitenkin siihen käytökseen puuttumaan, niin siitä saattaa pahimmillaan tulla, että se lapsi nähdään häirikkönä, mutta semmoista ei kyllä ole mun mielestä ollut tuossa päiväkodissa.”

Viimeinen osallisuuden puhetapa on *vanhempi asiantuntijana*. Tässä puhetavassa vanhemmat näkivät olevansa tärkeässä roolissa oman lapsensa asiantuntijana. He kuvasivat, että heillä oli tärkeää tietoa, joka päiväkodin oli hyvä saada, jotta yhteistyö

lapsen kehityksen hyväksi sujuisi. Vanhemmat näkivät, että heidän roolinsa lasten kasvattajana oli lapsen kehityksen tukemisessa kaikista tärkein rooli.

Tässä Luukkaan isä kuvaili omaa rooliaan vanhempana:

Esimerkki 25

”I:... vanhemmat tuntee kai oman lapsensa niin kun kaikista parhaiten... [osa tekstistä poistettu]...asiantuntijat on siinä ympärillä niin kun (2) apuna (2) ja mitä aktiivisemmin ne asiantuntijat pystyy siinä toimimaan niin tietysti aina on parempi mutta kyllä tietenkin se (2) jos se kysymys olis mi mikä se mun rooli on T: Joo I: Mutta kyllä (2) se on se ihan se päärooli tässä näytelmässä.”

Luukkaan isä kertoi olevansa pääroolissa oman lapsensa asiantuntijana ja että hänellä oli sellaista tietoa omasta lapsestaan, mitä kenelläkään muulla ei ollut. Hän lisäsi, että asiantuntijoiden apu oli tärkeää ja että oli tärkeää, että asiantuntijat osallistuvat lapsen kasvatukseen viemättä kuitenkaan pääroolia vanhemmilta.

Päivähoidon rooli vanhempi asiantuntija – puhetavassa on antaa vanhemmille tukea ja arvostaa heiltä saamaansa tietoa lapsesta. Vanhemmat kertoivat positiivisena kokemuksena, että päiväkotit osasi kuunnella heitä ja antaa arvoa heidän kokemukselleen toimimisesta lapsen kanssa. Tällä tavoin yhteistyö voi päivähoiton näkökulmasta jopa syvetä. Vanhemmat näkivät tärkeäksi, että he saavat itse tehdä ratkaisuja lapsen kehityksen tukemiseksi. Heistä oli tärkeää saada tukea päivähoiton henkilökunnalta, vaikka he toimisivat eri tavalla kuin päivähoito ehdottaa.

Tässä Johanneksen isä kuvailee päivähoiton roolia:

Esimerkki 26

”Kuunnellaan sitä vanhempia jos vanhemmat on sitä mieltä että tilanne on tällainen että (.) kuunnellaan ja uskotaan eikä vähätellä ja kiinnitetään tarvittaessa huomiota jos päiväkotit sen avulla huomaa samat asiat. Pystytään sitte auttamaan siellä lasta päiväkodissa ku tietään et se ei oo tuhma se johtuu jostaki muusta... [osa tekstistä poistettu]... Ennen kaikkea se että kuunnellaan niitä vanhempia sitte.”

Johanneksen isä tiivistä olennaisen toiveensa päivähoiton roolista. Hän toivoi, että päiväkodin henkilökunta kuuntelisi vanhempia ja uskoisi heidän kertomat asiat todeksi.

Näin vanhemmat saivat hänen mielestään eniten tukea ja apua lastensa haastavaan käyttäytymiseen.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelua

Varhaiskasvatuksessa vanhempien mukaan ottaminen kasvatusyhteistyöhön on olennainen asia sekä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta että myös vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Owenin ja kollegoiden (2006) mukaan vanhempien osallisuuden kokemukset päivähoitossa vaikuttavat positiivisesti myös vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Tässä tutkimuksessa kasvatusyhteistyön tuntu nousi vahvana tekijänä esiin haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien vanhemmuuden tukemisessa ja vanhempien osallisuuden kokemuksissa. Tarkastelen sitä seuraavaksi muutamasta eri näkökulmasta.

Tutkimuksessani vanhemmat määrittivät kasvatusyhteistyön tekemisen tunteeksi päivähoiton kanssa toimimisesta. Tällaisen tunteen syntymisen kautta vanhemmat kertoivat saavansa kokemuksen todellisesta kasvatusyhteistyöstä. Erityisen tärkeää tämä on haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmille. Heille oli tärkeää tietää, että päiväkodilta on saatavissa tukea silloin, kun oman lapsen kanssa toimiminen kotona tuntuu erityisen haastavalta ja vie paljon voimavaroja. Kasvatusyhteistyöstä puhuttaessa nousivat esiin myös vanhempien syyllisyyden kokemukset ja ristiriidat päiväkodin henkilökunnan kanssa. Voisiko näitä karikkoja jollain tapaa välttää? Voisiko henkilökunta toimia toisin? Myös tutkimuksissa vanhemmuudesta (Fox ym. 2002, Alasuutari 2003a) vanhempien kokema syyllisyys on noussut esiin. Foxin ja kollegojen (2002) mukaan vanhempien syyllisyyden kokemus oli vahva silloin, kun he eivät

saaneet ohjattua lapsensa käyttäytymistä toivotunlaiseksi kokeilemallaan menetelmällä. Tässä kohtaa päiväkodin henkilökunta voisi tukea kannustamalla vanhempia yrittämään ahkerasti ja tarjoamalla myös vaihtoehtoisia menetelmiä lapsen haastavan käyttäytymisen tueksi.

Alasuutarin (2003a) mukaan myös vanhempien oman toiminnan tarkastelu voi parhaimmillaan auttaa löytämään toisenlaisia toimintatapoja silloin kun lapsella on haastavaa käyttäytymistä. Päivähoito voisi toimia auttajana ja kuuntelijana näiden toimintatapojen etsimisessä. Tämän tutkimuksen mukaan päivähoidolta saatu ymmärrys näytteli merkittävää roolia vanhempien jaksamisen tukemisessa. Vanhemmat kokivat tärkeäksi tietää, että he yksin eivät koe lapsen käyttäytymistä haastavaksi, vaan samanlaisia kokemuksia oli lapsen muissakin toimintaympäristöissä.

On myös tilanteita, joissa päivähoito aiheuttaa vanhemmille syyllisyyden kokemuksia. Rautamiehen ja Biskopin (2012) mukaan vanhemmat voivat kokea syyllisyyttä esimerkiksi lapsen ei toivotusta käyttäytymisestä päiväkodissa ja sen seurauksista. Lapset, joilla on haastavaa käyttäytymistä voivatkin olla erityisen tapaturma-alttiita ja rikkoa usein sovittuja sääntöjä, mutta he eivät tee sitä aina kuitenkaan tahallaan (Almqvist 2004). Haastavasti käyttäytyvillä lapsilla voi olla pulmia myös sosiaalisissa taidoissa (Fussell ym. 2005). Esimerkiksi tällaiset tilanteet voivat aiheuttaa vanhemmille syyllisyyden tunteita.

Vanhempien osallisuuden kokeminen nousi tämän tutkimuksen mukaan merkittäväksi tekijäksi syyllisyyden tunteiden poistumisessa. Silloin kun vanhemmat kokivat itsensä joko yhteistyöntekijän tai asiantuntijan rooliin, he kuvasivat toimivansa tasa-arvoisesti päiväkodin henkilökuntaan nähden. Vanhemmat kertoivat silloin päivähoiton syyllistävien kokemusten poistuneen. Heidän mukaansa perheessä oleva haastavasti käyttäytyvä lapsi voi aiheuttaa ristiriitoja päivähoiton ja vanhempien välille. Mutta koska vanhemmat tunsivat tekevänsä yhteistyötä, näin ei ollut käynyt. Tutkimukseni tulosten perusteella päivähoiton henkilökunnan olisi siis tärkeää ymmärtää vanhempien asiantuntijarooli ja osata antaa sille arvoa niin, että myös vanhemmat huomaavat sen. Karila (2005) toteaaakin, että kasvatusyhteistyön kehittämisellä on tärkeä merkitys vanhempien voimaantumisen kannalta. Erityisesti juuri haastavasti käyttäytyvien lasten

vanhemmat tarvitsevat voimaantumisen kokemuksia, jotta he voisivat kokea saavansa vahvistusta vanhemmuudelleen.

Tämän tutkimuksen mukaan jotain täytyisi kuitenkin vielä tapahtua, että vanhemmat oppisivat vaatimaan itselleen enemmän osallisuutta kuin, mitä he nyt saavat. Blue-Banning ja kollegat (2004) tuovat keskusteluun näkökulman, jonka mukaan päivähoito ja vanhemmat toimivat yhdessä lapsen kasvatuksen ja kehityksen eri osa-alueilla. Päätösvalta lasta koskevissa asioissa on kuitenkin vanhemmalla. Ehkä lapsen kehityksen osa-alueiden avaaminen ja vanhemmille tutummaksi tekeminen sekä joissain tapauksissa vanhemman päätösvallan korostaminen voisivat lisätä vanhempien osallista roolia. Sillä on erityisen tärkeää, että vanhemmat voivat kokea olevansa pääroolissa tukemassa oman lapsensa kasvua ja kehitystä niin kuin eräs isä tässä tutkimuksessa totesi. Keysin (2002) mukaan tehokas kasvatusyhteistyö muodostuukin silloin, kun vanhemmat ja varhaiskasvattajat löytävät tasapainon erilaisten toimintarooliensa välille.

Toinen näkökulma, joka voi vaikuttaa haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemukseen kasvatusyhteistyön tunnusta, on vanhempien kokemus henkilökemiasta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla ei ole lupa erityisesti osoittaa henkilökemiaa ketään kohtaan, vaan kasvatusyhteistyön on sujuttava kaikkien vanhempien kanssa. Tämän tutkimuksen mukaan kuitenkin vanhemmat kertoivat tuntevansa henkilökemiaa joidenkin työntekijöiden kanssa enemmän kuin toisten. Mikä on tämän viesti päivähoiton henkilökunnalle? Millaiseksi henkilökunnan toiminnan tulisi muuttua, jotta vanhemmat voisivat kokea henkilökemiaa koko päiväkodin henkilökunnan kanssa? Ja onko tällainen mahdollista? Voisiko henkilökemia tässä tapauksessa tarkoittaa sitä, että tällaisen ihmisen kanssa on mukava toimia? Tämän tutkimuksen mukaan tällaisessa tapauksessa vanhemmat kokivat saavansa säännöllisiä kohtaamisia sekä lapsen tuonti-että hakutilanteissa, positiivista palautetta sekä suoraa ja avointa kanssakäymistä. Myös Swickin (2003) mukaan vanhemmat suosivat sellaisia henkilökunnan jäseniä, joiden vuorovaikutus oli tehokasta ja samalla he toimivat lämpimästi ja herkästi. Eivätkö nämä olisi sellaisia asioita, joita voitaisiin tarjota ihan kaikille vanhemmille?

Karila (2005) nostaa kasvatusyhteistyön merkittäväksi tekijäksi lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Toimiva kasvatusyhteistyö voidaan nähdä erityisen tärkeäksi

osa-alueeksi haastavasti käyttäytyvän lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Tässä tutkimuksessa vanhemmat kokivat lapsen hyvinvoinnin olevan olennainen osa kasvatusyhteistyötä. Vanhemmat kokivat tärkeäksi tietää, että lapsella oli hyvä olo päiväkodissa. Kekkosen (2012) mukaan luottamuksen syntymisessä onkin olennaista se, että vanhemmat voivat luottaa ammattikasvattajan toimivan suhteessa lapseensa niin että lapsi saa sekä myönteisiä että turvallisia kokemuksia päivähoitossa.

Tässä tutkimuksessa vanhemmat korostivat myös henkilökemian merkitystä lapsen hyvinvoinnista puhuttaessa. Osa vanhemmista kuvasi, että lapsen oli hyvä olla juuri tiettyjen henkilökunnan jäsenten kanssa. Vanhemmat kokivat myös merkitykselliseksi sen, millä tavoin henkilökunta puhui heidän haastavasti käyttäytyvästä lapsestaan. Myös Blue-Banning ja kollegat (2004) nostavat jo aiemminkin mainitun positiivisen palautteen olennaiseksi osaksi kasvatusyhteistyötä. Tämän perusteella positiivinen palaute näyttää olevan yksi haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien tukemisen peruspilareista. Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että vanhemmat kokivat saavansa melko harvoin positiivista palautetta, mutta lapsen haastavasta käyttäytymisestä aiheutuvat negatiiviset kuulumiset kyllä muistettiin aina kertoa. Vanhemmat kokivat positiivisen palautteen voimauttavana, mutta harvoin saatavana herkkuna. Tässä kohtaa varhaiskasvattajien olisi ehkä hyvä aukaista silmänsä ja tuoda näkyväksi myös haastavasti käyttäytyvistä lapsista esille tulevat positiiviset asiat. Tonttilan (2006) mukaan luottamuksen kehittyminen omaan itseensä vanhempana on erityisen tärkeää jaksamisen kannalta. Siinä erityisesti voivat auttaa lähiympäristön tukea antavat ihmiset ja juuri päivähoiton henkilökunnalla on mahdollisuus kohdata vanhempia useamman kerran viikossa.

Tämän tutkimuksen mukaan kohtaaminen on tärkeä osa sellaista kasvatusyhteistyötä, joka tukee vanhemman jaksamista. Aiemmassa tutkimuksessa myös vertaistuki nousi merkittävään asemaan vanhemman jaksamisen kannalta. Esimerkiksi Laakson ja kollegoiden (2011) mukaan, kun vanhemmat saavat toisiltaan myötätuntoa ja positiivista palautetta heidän itsearvostuksensa vahvistuu. Tässä tutkimuksessa ne vanhemmat, jotka olivat osallistuneet perhekouluun, kokivat vertaistuen tärkeänä tekijänä oman vanhempana jaksamisen kannalta. Tiilikan (2005) mukaan myös päivähoiton pitäisi tarjota vanhemmille parempi mahdollisuus vertaistukeen. Tässä tutkimuksessa vanhemmat eivät kuitenkaan kokeneet päivähoitosta saatua vertaistukea

kovin merkityksellisiksi. Heidän mielestään varhaiskasvatuksen ammattilaisilta saatu keskustelutuki oli heidän jaksamisen kannaltaan tärkeämpää. Sen avulla he kokivat saavansa mahdollisuuden keskittyä juuri oman lapsensa haastavasta käyttäytymisestä keskustelemiseen ja lapsen tuen saanti mahdollisuuksien pohtimiseen.

Kolmantena näkökulmana vanhemmat nostivat esiin kasvatusyhteistyön jatkuvuuden. He kokivat tärkeäksi tehdä kasvatusyhteistyötä samojen ihmisten kanssa ainakin koko vuoden ja mielellään myös useamman vuoden ajan. Millä tavoin päiväkotit pystyisi takaamaan henkilökunnan pysyvyyden säilymisen lasten ja vanhempien näkökulmasta? Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat raskaaksi selittää kotona vastaan tulevia haasteita aina uusille ihmisille. Samoin usean vuoden jatkumo koettiin yhteistyötä syventävänä asiana. Swickin (2003) tutkimuksen mukaan vanhempien luottavaisuus päiväkodin henkilökohtaan vaatii useamman vuoden kehittymisaikaa. Tällöin vanhemmat ja henkilökunta oppivat luottamaan toisiinsa ja samalla tarjoavat jatkuvuuden ja varmuuden lapsen elämään. Almqvistin (2004) mukaan myös erityisesti haastavasti käyttäytyvien lasten on todettu hyötyvän luottamuksellisesta ja pitkäaikaisesta lapsen ja opettajan välisestä suhteesta.

Kuitenkin nykyään päivähoiton taholta on mahdottomuus pystyä tarjoamaan kaikille perheille jatkumoa päivähoiton aloituksesta esiopetuksen loppuun. Mutta voisiko tällaisia tilanteita helpottaa äsken esiin nostetut asioiden avulla siitä, miten vanhemmat kokevat saavansa eniten tukea? Jos päiväkodilla olisi yhteinen linjaus, miten perheen kanssa toimitaan silloin, kun päivähoitossa lapsella esiintyy haastavaa käyttäytymistä, voisi tämä auttaa vanhempia löytämään jatkuvuuden tunteen henkilökunnan toiminnasta. Lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, voisi henkilökunta vanhempien suostumuksesta siirtää tarkemmin lasta koskevaa tietoa. Näin uuteen henkilökuntaan tutustuminen voisi sekä lapsen että vanhemman näkökulmasta sujua kivuttomammin.

Tutkimuksen osallistuneet vanhemmat puhuivat osallisuudesta neljän puhettavan kautta. Yhteenvedon voidaan todeta, että sitä mukaa kun vanhemman osallisuuden aste syvenee, syvenee myös vanhemman tunne yhdessä tehdystä kasvatusyhteistyöstä. Avoimen keskustelijan puhettavassa vanhemmalla on tarve saada jakaa tietoaan haastavasti käyttäytyvästä lapsestaan. Jos päiväkodin henkilökunta onnistuu luomaan

luottamuksellisen ilmapiirin, vanhempi kertoo myös heille enemmän lapsestaan. Näin asioista voidaan keskustella yhdessä ja vanhempi kokee tullessa kuulluksi. Aktiivisen yrittäjän puhettavassa vanhemmalla on suuri huoli lapsestaan ja hän jakaa sen päiväkodin henkilökunnan kanssa saadakseen apua lapsensa haastavaan käyttäytymiseen. Tässä puhettavassa vanhemmalla on selkeä kokemus siitä, että hän on itse tehnyt aloitteen saadakseen tukea vanhemmuudelleen. Jos tämän jälkeen alkaa syntyä molemmista osapuolista lähtevää vuorovaikutusta, syntyy vanhemmalle mielikuva siitä, että hän on yhdessä tekemässä kasvatusyhteistyötä oman lapsensa hyväksi. Jos näin ei tapahdu, voi käydä niin, että vanhempi kokee, että hän ei saa päiväkodilta kaipaamaansa tukea.

Puhetavoissa yhteistyöntekijä ja vanhempi asiantuntijana on alusta asti läsnä tunne yhdessä tekemisestä lapsen parhaaksi. Yhteistyöntekijä puhettavassa toimitaan yhdessä kohti yhteistä päämäärää. Tällainen toimintatapa estää syyllisyyden tunteen muodostumisen ja vanhempi voi kokea itsensä tasavertaiseksi kasvattajaksi. Vanhempi asiantuntijana puhettavassa vanhemman osallisuuden aste on suurin. Silloin vanhempi voi kokea, että hänellä on sellaista arvokasta tietoa lapsesta, josta myös päiväkodin henkilökunta kokee hyötyvänsä. Vanhempi ei koe olevansa vaan yhdessä tekijä, vaan hän kokee olevansa arvostettu kasvattaja. Tämän kokemuksen myötä myös kasvatusyhteistyö saa uusia ulottuvuuksia.

Yhteenvetona tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että kasvatusyhteistyön tuntu haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemusten mukaan muodostuu syyllisyyden tunteen poistumisesta, säännöllisistä kohtaamisista, avoimesta kanssakäymisestä ja jatkuvuudesta. Nämä asiat löytyvät tässä tutkimuksessa vanhempi asiantuntijana puhettavasta. Samalla kun vanhemmat voivat kokea päivähoidon arvostavan heidän tietämystään omasta lapsestaan, he kokevat yhteistyön syvenevän ja syyllisyyden tunteiden poistuvan. Samalla päivähoito tarjoaa heille mahdollisuuden osallisuuteen kasvatusyhteistyössä. Tämän osallisuuden varaan on erityisesti haastavasti käyttäytyvien lasten perheiden kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö hyvä rakentaa.

8.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen ja etiikan yhteys on kaksisuuntainen. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin, mutta myös eettiset näkökulmat vaikuttavat tutkijan tutkimuksessaan tekemiin valintoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 125.) Hyvän tutkimuksen tekeminen niin, että eettiset näkökulmat tulevat oikein huomioituiksi, onkin vaativa tehtävä. Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 26 - 28.) Oman tutkimukseni tarkoituksena oli tutkia päivähoiton kasvatusyhteistyötä vanhempien näkökulmasta. Myös vanhempien osallisuus kasvatusyhteistyöhön oli yksi tutkimuksen kiinnostuksenkohteista. Kasvatusyhteistyötä on tutkittu jo jonkin verran. Omassa tutkimuksessani halusin tuoda vanhempien näkökulmaa esille. Millaista tukea he kokevat päivähoitolta tarvitsevansa omalle vanhemmuudelleen ja saavatko he sitä?

Tutkittavien vapaaehtoisuus on tärkeää tutkimuksen eettisyyden kannalta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 27). Tutkimusetiikka keskusteluissa kiinnitetään eniten huomiota juuri tutkittavien suojaan (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131). Tähän tutkimukseen pyydettiin osallistujia perhekoulun ja erään Jyväskylän kaupungin päiväkodin kautta. Kaikkien haastateltavien nimet on tutkimuksessa muutettu. Kaikki tutkimuksessa esiintyvät lasten, puolisoiden ja päivähoiton työntekijöiden nimet on myös vaihdettu.

Tutkimukseen osallistujien on tärkeä saada tietoonsa kaikki, mitä tutkimuksen kuluessa tulee tapahtumaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 27). Vanhemmat saivat luettavakseen lyhyen tiedonannon tutkimuksesta, ja sen jälkeen he saivat päättää halusivatko kirjoittaa nimensä ja puhelinnumerosa tutkimuksen osallistujalistaan. Sen jälkeen tutkijat ottivat myöhemmin vanhempiin yhteyttä ja kysyivät halukkuutta tulla haastateltavaksi. Tässä vaiheessa vanhemmilla oli vielä uusi mahdollisuus olla tulematta mukaan tutkimukseen. Itse haastattelutilanteessa vanhemmalle kerrottiin, mistä tutkimuksessa on kysymys ja ketkä kaikki tutkimusaineistoa käyttävät. Tämän jälkeen vanhemmat allekirjoittivat kirjallisen tutkimusluvan. Tutkittavien suojaan kuuluu osallistuvien vapaaehtoinen suostumus; osallistujilla on oikeus kieltäytyä osallistumasta, keskeyttää mukanaolonsa, oikeus jälkikäteen kieltää itseään koskevan aineiston käyttö tutkimusaineistona ja oikeus tietää oikeutensa. Tutkijan on

varmistettava, että osallistuja tietää, mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131.) Luottamuksellisuus tutkimusaineistosta puhuttaessa viittaa yksittäistä ihmistä koskeviin tietoihin ja näiden tietojen käytöstä annettaviin lupauksiin. Luottamus tutkimusaineiston yhteydessä puolestaan tarkoittaa tutkittavan luottamusta siihen, että aineistoa käytetään, käsitellään ja säilytetään, kuten on sovittu. (Kuula & Tiitinen 2010, 450.) Vanhemmille myös kerrottiin, että ainoastaan molemmat tutkijat tulevat käsittelemään haastattelunauhoja, ja että tutkimukseni valmistumisen jälkeen käyttämäni haastattelunauhat palautuvat väitöskirjatutkija Rautamiehelle.

Oleellinen osa tutkittavien suojaa on osallistujien oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaaminen (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131). Jokaista haastateltavaa kohdeltiin yksilönä haastattelutilanteessa. Osa heistä tarvitsi enemmän vastausaikaa ja osa suoriutui samasta haastattelusta nopeammin kuin toiset. Tutkijana pyrin antamaan jokaiselle haastateltavalle tarpeeksi aikaa, jotta he saisivat rauhassa muotoilla ajatuksensa valmiiksi. Pyrin myös välttämään haastateltavan päälle puhumista ja tekemään liikaa johdattelevia kysymyksiä. Lopetin haastattelun aina siihen vaiheeseen, kun kysymyksiini saadut vastaukset alkoivat toistaa itseään. Haastatteluissa pyrin kuuntelemaan vanhempia ja luomaan sellaisen ilmapiirin, jossa oli mahdollisimman helppo puhua ja tuoda julki myös vaikeita ja negatiivisia kokemuksia. Koska vanhemmat kertoivat myös tällaisista asioista, koin onnistuneeni siinä. Kaikki haastattelussa saamani tiedot ovat luottamuksellisia ja tämän kerroin myös haastateltavilleni. Tuomi ja Sarajärvi (2011, 113) korostavat, että tutkimukseen osallistujilla on myös oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa. Tutkijan on noudatettava lupaamiaaan sopimuksia.

Kaikki haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Tämä johtui siitä, että halusimme vanhempien saavan kertoa kokemuksistaan, niin että kukaan toinen ei voinut vaikuttaa heidän vastaukseensa. Parihaastattelussa vanhemman olisi saattanut myös olla vaikeampi kertoa avoimesti lapsensa asioista ja omasta vanhemmuudestaan. Pyrin järjestämään haastattelutilanteesta myös mahdollisimman rauhallisen ja häiriöttömän. Vaikka tutkijalla onkin valta ohjata keskustelua sisällöllisesti, vuorovaikutus ja sen sujuminen vaikuttavat olennaisesti tietojen suodattamisen onnistumiseen haastateltavan toivomalla tavalla (Kuula & Tiitinen 2010, 449).

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Uskottavuus perustuu siihen, että tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 132.) Tutkimusta tehdessäni olen noudattanut tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Olen pyrkinyt olemaan rehellinen, huolellinen ja tarkka tutkimustyössäni, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen arvioinnissa. Käyttämäni tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ovat olleet tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja ne toteuttavat tieteellisen tiedon julkaisemisen luonteeseen kuuluvaa avoimuutta. Tutkimusta tehdessäni olen myös ottanut muiden tutkijoiden työn ja saavutuksen huomioon asiaankuuluvalla tavalla. Lisäksi tutkimukseni on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisella tavalla.

8.3 Tutkimuksen luotettavuus

Koska kaikessa tutkimustoiminnassa on pyrittävä välttämään virheitä, myös yksittäisessä tutkimuksessa on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2011, 134). Tässä luvussa käyn läpi oman tutkimukseni luotettavuuteen vaikuttavia asioita.

Tutkimus oli haastattelututkimus. Luotettavuutta lisätäkseen käytin valmiita haastattelukysymyksiä, jotka väitöskirjatutkija Rautamies oli laatinut. Hän oli myös käyttänyt kysymyksiä jo aikaisemmin, joten ne olivat myös hyväksi havaitut. Jotta tutkimuksen yleistettävyys olisi mahdollisimman laaja, emme lähteneet enää muokkaamaan kysymyksiä juuri tähän tutkimukseen sopiviksi, vaan käytimme samoja kysymyksiä. Näin pyrin takaamaan mahdollisimman korkealaatuisen aineiston. Tutkimuksen liitteissä (liite 3) on käyttämäni haastattelukysymykset. Kaikkia haastattelukysymyksiä ei kuitenkaan ehditty esittää kaikille haastateltaville, koska eri ihmiset käyttivät vastaamisen eri määrän aikaa ja aikaa oli kaikkiin haastatteluihin varattu noin reilun tunnin verran. Osa haastateltavista haastateltiin kuitenkin kaksi kertaa, jotta sama haastattelurunko tulisi käytyä kaikkien kanssa läpi.

Tutkimusaineiston laatua lisäsi myös se, että käyttämäni nauhuri oli kunnossa ja sen tuottama ääni oli hyvä ja selkeä. Käytin myös aineiston purussa apuvälineenä E-scibe – litterointiohjelmaa, jonka avulla sain myös puheen tauot, äänen painot ja naurahdukset kirjoitettua mukaan aineistoon. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseni kirjoitin myös tutkimuspäiväkirjaa haastattelutilanteista, litteroinnista ja analyysistä. Muistiinpanot palauttivat mieleeni yksityiskohtia ja asioita, jotka olisivat muuten voineet jäädä vähemmälle huomiolle. Pyrin litteroimaan nauhat mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Rautamieheltä valmiina saadusta aineistosta sain myös haastattelunauhut, jotta pystyin kuuntelemaan haastateltavien äänet.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 214). Refleksiivisyys tarkoittaa myös omien valintojen ja niiden tuomien rajoitusten selkeää esilletuomista ja perustelua (Nikander 2010, 442). Olenkin pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni kulun mahdollisimman tarkasti. Tapaustutkimuksessa tuleekin tehdä selkeäksi tutkimusprosessi, jolloin lukija saa selville, miten tutkimuksen johtopäätökset on tehty ja samalla hän voi arvioida tutkimuksen luotettavuutta (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010).

Lisäksi olen kuvannut aineistoni analysointiprosessia. Tutkimuksen vahvistettavuudella (confirmability) tarkoitetaan tehtyjen ratkaisujen ja päättelyn oikeutusta eli sitä, että ratkaisut esitetään niin selkeästi, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä (Tuomi & Sarajärvi 2011, 139). Tutkimuksen tulososiossa olen myös esittänyt useita autenttisia aineisto-otteita, joiden kautta lukija voi arvioida johtopäätökseni oikeellisuutta, ja tuonut sillä tavalla haastatteluja esille omien johtopäätöksieni tueksi. Pyrin myös käyttämään mahdollisimman tasaisesti jokaisen haastateltavan puhetta tulososiota kirjoittaessani. Nikander (2010, 434) toteaa, että tekstiksi purettu puhe tuo laadullisen aineiston lähelle lukijaa, lisää analyysin läpinäkyvyyttä sekä mahdollistaa lukijan tekemät tulkinnat ja uudelleenanalyysit. Analyttinen läpinäkyvyys ja tulkintojen ankkuroiminen aineistoon ovat kurinalaisen tutkimuksen valideettia parantava piirre. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että litteraatio on aina tutkijan tekemien havaintojen ja valintojen tuote ja sellaisenaan epätäydellinen. (Nikander 2010, 434.)

Tutkimuksen yleistettävyyttä lisää se, että haastateltavia vanhempia oli erilaisista tilanteista, joissa he tekivät tai olivat tehneet kasvatusyhteistyötä päiväkodin kanssa. Pysin ymmärtämään ja kuuntelemaan haastateltavia omina itsenään ilman, että heidän ikänsä, sukupuolensa ja muut vastaavat asiat vaikuttivat kuulemaani. Laadullisessa tutkimuksessa kuitenkin myönnetään, että näin väistämättä on, koska tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsejä (Tuomi & Sarajärvi 2011, 136).

Osa haastateltavista tuli mukaan tutkimukseeni perhekoulun kautta. Heitä oli kuitenkin eri vuosilta, joten heidän kokemuksensa perhekoulusta ja sen kautta myös päivähoiton kasvatusyhteistyöstä olivat erilaisia. Mahdollisimman moni haastatteluista pyrittiin tekemään perhekoulun loputtua, jotta perhekoulun kautta saadut kokemukset vaikuttaisivat mahdollisimman vähän haastateltavien vastauksiin. Tutkimuksessa oli kuitenkin nähtävissä, että perhekoulun käyneiden vanhempien vastauksissa oli sellaisia yhtäläisyyksiä, mitä muissa vastauksissa ei esiintynyt. Perhekoulu oli vaikuttanut selkeästi juuri näiden perheiden elämään ja vanhempien käsityksiin vanhemmuudesta. Perhekoulun kautta tutkimukseen tulleiden vanhempien vastapainona oli mukana myös päivähoiton kautta tulleita vanhempia. Heitä oli kuitenkin vähemmän, koska päivähoiton kautta tutkimukseen oli vaikeampi löytää halukkaita osallistujia. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että yhdellä perhekoulun kautta tulleista perheistä päivähoitoajasta oli jo muutama vuosi aikaa. Näiden vanhempien oli selkeästi vaikeampi muistaa yksityiskohtia kasvatusyhteistyöstä päivähoiton kanssa.

Tutkimuksen uskottavuudella (credibility) tarkoitetaan, vastaavatko tutkijan tekemä käsitteellistäminen ja tulkinta tutkittavien käsityksiä ja sitä vastaavatko tutkijan toteuttamat uudet käsitteet tutkittavien alkuperäisiä käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2011, 138). Tässä tapauksessa tutkimuksen uskottavuuteen ja vastaavuuteen vaikuttaa se, että haastateltavat vanhemmat mielsivät tutkimuksessa keskeisenä käsitteenä olleen kasvatusyhteistyön eri tavoin. Jokaisen vanhemman oma elämäntilanne vaikutti vastaukseen. Joillakin perheillä oli sen verran monia tukitoimia, että heidän oli välillä vaikea rajata kasvatusyhteistyötä koskemaan pelkästään päivähoitoa. Tutkimusaineistooni kertyikin jonkin verran materiaalia myös muiden organisaatioiden kuin päivähoiton kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Varsinkin jos nämä kokemukset olivat selkeästi joko negatiivisia tai positiivisia, niin päivähoitoon kohdistuvat neutraalimmat

kokemukset jäivät selkeästi näiden varjoon. Osa vanhemmista puolestaan tarkasteli kasvatusyhteistyötä enemmän lapsensa kokemusten kautta kuin omiensa. Heidän oli vaikeampi hahmottaa omaa vanhemmuuttaan ja siihen mahdollisesti kaipaamaansa tukea.

Tulosten siirrettävyys (transferability) toiseen kontekstiin riippuu siitä, miten samankaltainen tutkittu ympäristö ja sovellutusympäristö ovat (Tuomi & Sarajärvi 2011, 138). Tämä tutkimus on näiden kymmenen vanhemman näkemys haastavan lapsen vanhemmuudesta ja kasvatusyhteistyöstä päivähoidon kanssa. Jollain toisella aineistolla tulokset voisivat olla myös erilaisia. Tutkimuksen luotettavuutta (dependability) lisätäkseen tutkimus on toteutettu tieteellisen tutkimuksen toteuttamista yleisesti ohjaavin periaattein. Tutkijana pyrin myös arvioimaan itse tutkimustilannetta. Silloin tutkijan tulee ottaa huomioon paitsi erilaiset ulkoiset vaihtelua aiheuttavat tekijät, myös tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät (Tuomi & Sarajärvi 2011, 139). Pyrin ottamaan huomioon, että vanhempien haastatteluun ja heidän siinä minulle kertomaansa tietoon, voivat vaikuttaa monet asiat. Esimerkiksi aamulla kotona tapahtuvat asiat haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa tai kokemukset työpaikalla saattoivat vaikuttaa vanhempien kerrontaan. Eri vanhemmat kokivat myös eri haastattelukysymykset eri tavoin. Jotkut kysymykset olivat ehkä joillekin arkaluontoisia ja vastaukset jäivät tästä syystä suppeammiksi.

8.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Vanhempien kokemukset kasvatusyhteistyöstä päivähoidon kanssa voivat tämän tutkimuksen mukaan vaihdella syyllisyydestä asiantuntijuuteen. Toivottavaa kuitenkin olisi, että mahdollisimman moni vanhempi voisi kokea olevansa oman lapsensa kasvun ja kehityksen asiantuntija. Erityisen tärkeää tämä on ottaa huomioon haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kohdalla, koska vanhemmuus saattaa vaatia heiltä erityisen paljon voimavaroja.

Tutkimukseni pedagoginen anti tulee esille niiden eri tapojen muodossa, jotka haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat kokivat tärkeinä oman vanhemmuutensa tukemisen kannalta. Päivähoidon työntekijöiden tulisi toimia avoimesti, mutta myös lämpimästi, sillä haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmat toivat esiin kokevansa helposti syyllisyyttä. Tukea antavia kohtaamisia tulisi olla säännöllisesti ja erityisesti kouluun lähtö oli vaihe, jossa vanhemmat kokivat tarvitsevansa varhaiskasvatuksen ammattilaisten erityisosaamista. Vanhemmat olivat myös tyytyväisiä päiväkodin tekemään yhteistyöhön muiden tahojen kanssa. Näin vanhemmat saivat jo esikouluvaiheessa yhteyden kouluun sekä kokivat, että päivähoito oli aidosti kiinnostunut heidän lapsensa kehityksen tukemisesta.

Tutkimuksen kautta muodostui neljä vanhempien puhetapaa osallisuudesta. Niiden avulla voidaan määritellä sekä vanhemman että päivähoiton toimintaa kasvatusyhteistyössä. Puhetapojen avulla henkilökunta voi tarkistaa omaa toimintaansa suhteessa vanhemman toimintaan. Puhetavoissa on konkretisoituna, mikä on keskeistä silloin kun vanhempi ottaa asioita esille ja päivähoito lähtee vanhemman aloitteesta mukaan. Kun taas vanhemman osallisuutta enemmän korostavassa puhetavassa päivähoito arvostaa alusta asti vanhemmalla olevaa tietoa lapsestaan ja tuo tämän arvostuksen myös vanhemman tietoon. Puhetavoista käy tällä tavoin ilmi, miten päivähoiton henkilökunnan tulisi toimia, jotta vanhemmat voisivat kokea itsensä oman lapsensa asiantuntijoiksi. Tutkimus tuotti myös tietoa erilaisista osallisuuden muodoista. Vanhempien puhetavoissa vanhemman osallisuuden aste vaihtelee sen mukaan, miten päivähoito huomioi ja ottaa vastaan vanhemmalla olevan tiedon lapsesta. Näitä osallisuuden puhetapoja voitaisiin hyödyntää myös varhaiskasvattajien koulutuksessa tuomalla esiin, miten tärkeää on vanhemman kokema osallisuuden tunne oman lapsensa asioissa.

Tämä tutkimus koostui vain kymmenen haastavasti käyttäytyvän lapsen vanhemman kokemuksesta siitä, millaista on kasvatusyhteistyö ja millaista tukea he vanhemmuudelleen toivovat. Aihetta olisi kuitenkin syytä tarkastella myös laajemman tutkimuksen muodossa, jotta saataisiin yleistettävissä olevia tuloksia siitä, miten haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempia voitaisiin tukea ja huomioida päivähoiton kasvatusyhteistyössä. Tässä tutkimuksessa selvitettiin myös vanhempien osallisuuden

kokemuksia. Koska tutkimuksen perusteella osallisuus kasvatusyhteistyössä on vanhemmille aika vieras käsite, voisi olla tarpeellista selvittää yleensäkin, miten vanhemmat ymmärtävät osallisuuden ja millaisissa tilanteissa se heidän mielestään on tärkeää silloin kun kysymyksessä ovat heidän omat lapsensa.

Haastavasti käyttäytyvien lasten perheiden tukemista olisi tärkeää tarkastella myös lasten näkökulmasta. Tärkeää olisi selvittää, miten haastavasti käyttäytyvät lapset kokevat päivähoiton. Millaisena paikkana lapset kokevat päiväkodin ja miten kokevat tilanteet, joissa päiväkodin työntekijät puuttuvat heidän haastavaan käyttäytymiseen? Tällaisen tutkimuksen myötä päiväkodin tuki saataisiin ulottumaan koko haastavasti käyttäytyvän lapsen perheeseen. Tutkimuksen kautta myös lasten osallisuus tulisi paremmin esille. Työntekijät voisivat saada tietoonsa keinoja, jotka lapset itse kokevat hyvinä haastavan käyttäytymisensä tukemisen kannalta. Esille voisi tulla myös asioita, joita olisi tärkeä muuttaa aikuisten toiminnassa.

LÄHTEET

- Almqvist, F. 2004. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) 2004. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Duodecim.
- Alasuutari, M. 2003a. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, M. 2003b. Miksi institutionaalista varhaiskasvatusta? Päivähoidon merkitys vanhempien puheessa. Kasvatus 4, 359–373.
- Alasuutari, M. 2006. Kumppanuus ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Psykologia 7, 422–434.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Aro, T. 2011. Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat varhaislapsuudessa. Teoksessa T. Aro & M-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Porvoo: Bookwell Oy.
- Baker, L. A., Raine, A., Liu, J., & Jacobson, K. C. 2008. Differential genetic and environmental influences on reactive and proactive aggression in children. *Journal of Abnormal Child Psychology* 36, 1265 – 1278.
- Blue-Banning, M., Summers, J-A., Frankland, H-C., Nelson, L-L., & Beegle, G. 2004. Dimensions of family and professionals partnerships: constructive guidelines of collaboration. *Exceptional Children* 70 (2), 167 – 184.
- Broberg, A., Almqvist, K., & Tjust, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Derauf, C., LaGasse, L., Smith, L., Newman, E., Shah, R., Arria, A., Huestis, M., Haning, W., Strauss, A., Grotta S. D., Dansereau, L., Lin, H., & Lester, B. 2011. Infant temperament and high-risk environment relate to behavior problems and language in toddlers. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*. 32 (2), 125 – 135.
- Fox, L., Vaughn, B. J., Wyatt, M.L., & Dunlap, G. 2002. We can't expect other people to understand: Family perspectives on problem behavior. *Exceptional Children* 68 (4), 437 – 450.
- Fussell, J. J., Macias, M. M., & Saylor, C. F. 2005. Social skills and behavior problems in children with disabilities with and without siblings. *Child Psychiatry and Human Development* 36 (2), 227 – 241.
- Gee, J. P. 1999. An introduction to discourse analysis. London: Routledge.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hildyard, K.L & Wolfe, D.A.2002. Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect* 26 (6 – 7), 679 – 695.
- Hirsjärvi, S., Remes, R., & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Immonen, K. 2010. Muuan diskurssianalyysi. Esimerkkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim) Ikkunoita

- tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 127 – 142.
- Jørgensen, M & Philips, L. 2002. Discourse analysis as theory and method. London: Sage Publication.
- Karila, K. 2005. Vanhempien ja päivähoiton henkilöstön keskustelut kasvatuskumppanuuden areenoina. *Kasvatus* 4, 285 – 298.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksia 72. Väitöskirja.
- Keysin, C. K. 2002. A way of thinking about parent/teacher partnerships for teachers. *International Journal of Early Years Education* 10 (3), 177 – 190.
- Kuula, A. & Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 446 – 459.
- Käypä hoito suositus 2012. ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, lapset ja nuoret. Suomalaisen lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologinen yhdistys ry:n, Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. Viitattu 10.3.2012 <http://www.terveysportti.fi/xmedia/hoi/hoi50061.pdf>
- Laakso, M-L., Lajunen, K., Aro, T., Eklund, K., & Poikkeus, A-M. 2011. Ylivilkkaiden lasten vanhempien kokemuksia Perhekoulu-interventiosta. *Kasvatus* 2, 118 – 130.
- Lahey, B. B., Van Hulle, C. A., Keenan, K., Rathouz, P. J., D’Onofrio, B. M., Rodgers J. L., & Waldman, I. D. Temperament and parenting during the first year of life predict future child conduct problems. *Journal of Abnormal child Psychology* 36, 1139 – 1158.
- Lundan, A & Suoninen, E. 2006. Haasteellisen lapsen kohtaaminen. *Kasvatus* 5, 453–462.
- Maugham, B., Taylor, A., Caspi, A., & Moffit, T. E. 2004. Prenatal smoking and early childhood conduct problems. Testing genetic and environmental explanations of the association. *Archives of General Psychiatry* 61 (8), 836 – 843.
- Määttä, P & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Moilanen, I. 2004. Käyttäytymisen häiriöt. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Duodecim.
- Munter, H. 2002. Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen (toim.) 2002. Pienet päivähoitossa. Alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- Nikander, P. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi, 432 – 445.

- Owen, M-T., Ware, A-M., & Barfoot, B. 2006. Caregiver-mother partnership behavior and the quality of caregiver-child and mother-child interactions. *Early Childhood Research Quarterly* 15 (3), 413 – 428.
- Piironen, T. 2007. Ohjaajan opas. Lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. *Kuunnelkaa meitä – Lasten osallisuushanke 2006 – 2007*. Helsinki: Kuunnelkaa meitä –hanke.
- Peters, K & Jackson, D. 2009. Mothers' experiences of parenting a child with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of Advanced Nursing* 65 (1), 62 – 71.
- Pöysä, J. 2010. Asemointinäkökulma haastattelujen kerronnallisuuden tarkastelussa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) 2010 Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Rautamies, E & Biskop, K. 2012. Haastava lapsi lastentarhanopettajien ja vanhempien kertomuksissa. Teoksessa Atjonen, P. (toim.) *Oppiminen ajassa – kasvatustulevaisuuteen*. Joensuun vuoden 2011 Kasvatustieteen päivien parhaat esitelmät artikkeleina. Suomen kasvatustieteellinen seura. *Kasvatusalan tutkimuksia* 61, 233 - 245.
- Reedy, C. K & McGrath, W. H 2010. Can you hear me now? Staff-parent communication in child care centres. *Early Child Development and Care* 3, 347 – 357.
- Ruusuvuori, J & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22 – 56.
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 189 – 199.
- Sandberg, S., Santanen, S., Jansson, A., Lauhaluoma, H., & Rinne, O. 2004. *Perhekoulun käsikirja. Käytännön opas vanhemmille*. Helsinki: Suomen lastenhoitoyhdistys.
- Scott, M. N., Taylor, H. G., Fristad, M. A., Klein, N., Espy, K. A., Minich, N., & Hack, M. 2012. Behavior disorders in extremely preterm/extremely low birth weight children in kindergarten. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics* 33 (3), 202 – 213.
- Seidman, I. 2006. *Interviewing as qualitative research. A guide for researchers in education and the social sciences*. New York and London: Teachers College, Columbia University.
- Slatcher, R. B & Trentacosta, C. J. 2011. Naturalistic observation study of the links between parental depressive symptoms and preschoolers' behaviors in everyday life. *Journal of Family Psychology* 25 (3), 444 – 448.
- Summers, J-A., Hoffman, L., Marquis, J., Turnbull, A., Poston, D., & Nelson, L-L. 2005. Measuring the quality of family-professional partnerships in special education services. *Exceptional Children* 72 (1), 65 – 81.

- Swick, K. J. 2003. Working with families. Communication concepts for strengthening family – school – community partnerships. *Early Childhood Education Journal* 30 (4), 275 – 280.
- Swick, K. J & Hooks, L. 2005. Parental experiences on beliefs regarding inclusive placements of their special needs children. *Early Childhood Education Journal* 32 (6), 397 – 402.
- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 165. Väitöskirja.
- Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tutkimuksia 76. Väitöskirja.
- Tonttila, T. 2006. Vammaisen lapsen äidin vanhemmuuden kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 272. Väitöskirja.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. Viitattu 28.2.2012. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Zellman, G-L & Perlman, M. 2006. Parent involvement in child care settings: conceptual and measurement issues. *Early Child Development and Care* 176 (5), 521 – 538.

LIITTEET

LIITE 1: HAASTATTELUPYYNTÖ

Keväinen tervehdys!

8.3.2012

Olen *Erja Rautamies* ja toimin Jyväskylän yliopistossa, varhaiskasvatuksen yksikössä opettajana. Olen tekemässä väitöskirjaa yhteistyössä pro gradu tutkielmaansa tekevän varhaiskasvatuksen opiskelijan *Päivi Salon* kanssa. Tarkoituksenamme on selvittää haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemuksia kasvatusyhteistyöstä. Olemme kiinnostuneita erityisesti siitä, millaisia kokemuksia haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmilla on yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta päivähoiton kanssa. Millaisia haasteita yhteistyöhön on liittynyt? Millaiset toimintakäytännöt ja kohtaamiset ovat olleet vanhemmille merkittäviä ja tärkeitä? Mitä vanhemmat olisivat yhteistyöltä toivoneet?

Tarkoituksenamme on haastatella kevään 2012 aikana vanhempia, jotka kokevat oman lapsensa (3-7v) käyttäytymisen tavalla tai toisella haastavana ja jotka ovat olleet päivähoiton asiakkaina vähintään 10 - 12 kuukautta. Haastattelut ajoittuvat huhtikuulle ja toukokuulle 2012 ja ne toteutetaan yksilöhaastatteluina täällä yliopistolla. Kestoltaan haastattelut ovat noin tunnin mittaisia (1-1.5h). Kuljetukset ja lapsenhoito (myös sisaruksille) järjestyvät tarvittaessa. Haastattelu voidaan toteuttaa myös perheen kodissa, jos niin erityisesti toivotaan. Yliopistolla tarjoamme pullakahvit. Olemme kiinnostuneita sekä isien että äitien mielipiteistä.

Jos olet kiinnostunut saamaan lisätietoa tutkimuksesta ja haastattelusta ja voit harkita osallistumista haastatteluun, kirjoitako yhteystietosi ja puhelinnumerosi, niin otamme sinuun yhteyttä. Voit kirjata ylös myös ajankohdan, jolloin olet parhaiten tavoitettavissa puhelimella. Kiitos!

Nimi

Puhelinnumero tai sähköpostiosoite

Minut

tavoittaa parhaiten

LIITE 2: HAASTATTELUPYYNTÖ 2

Keväinen tervehdys!

18.4.2012

Olen Päivi Salo, Jyväskylän yliopiston, varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija ja olen tekemässä pro gradu tutkielmaani yhteistyössä väitöskirjaansa tekevän yliopistonopettaja Erja Rautamiehen kanssa. Tutkimustemme tavoitteena on selvittää haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien kokemuksia kasvatusyhteistyöstä. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisia kokemuksia haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmilla on yhteistyöstä päivähoidon kanssa. Lapsen haastavalla käyttäytymisellä ymmärrämme tässä lapsen ylivilkkauteen tai levottomaan käyttäytymiseen liittyviä haasteita.

Tarkoituksenamme on haastatella kevään 2012 aikana vanhempia, jotka kokevat oman lapsensa (3–7 v) käyttäytymisen edellä mainitulla tavalla haastavana ja jotka ovat olleet päivähoidon asiakkaina vähintään yhden toimintavuoden ajan. Haastattelut ajoittuvat huhti- ja toukokuulle ja ne toteutetaan yksilöhaastatteluina mieluiten täällä yliopistolla. Kestoltaan haastattelut ovat noin 1–1.5 tunnin mittaisia. Lapsenhoito on tarvittaessa järjestettävissä ja tarjoamme täällä yliopistolla myös pullakahvit. Perheenn toivoessa haastattelut voidaan kuitenkin toteuttaa myös päiväkodilla. Olemme kiinnostuneita sekä isien että äitien mielipiteistä.

Jos olet kiinnostunut saamaan lisätietoa tutkimuksesta ja voit harkita osallistumista haastatteluun, kirjoitako yhteystietosi ja puhelinnumerosi, niin otan sinuun yhteyttä. Voit kirjata myös ajankohdan, jolloin olet parhaiten tavoitettavissa. Palauta paperin alaosa lapsesi ryhmän henkilökunnalle viimeistään maanantaina 30.4. Huomaa, että tämä on vasta alustava tiedustelu, joten voit päättää lopullisen osallistumisesi soittaessani sinulle. Yhteydenotot perheisiin tapahtuvat toukokuun alussa.

Ystävällisin terveisin,
Päivi Salo

Olemme kiinnostuneita tutkimuksesta ja meihin voi ottaa yhteyttä.

Huoltajan/huoltajien
nimet: _____

Puhelinnumero ja kellonaika, jolloin meidät parhaiten tavoittaa: _____

LIITE 3: HAASTATTELUKYSYMYKSET

Lyhyt oma esittäytyminen ja muutama sana tutkimuksesta, tutkimustehtävästä ja tutkimuksen tavoitteesta.

Allekirjoita haastattelupyyntö. Muista tuoda esille tutkimuksen eettisyys. Perheen, vanhempien ja lapsen henkilöllisyys ei missään tutkimuksen vaiheessa tule esille (peitenimet). Myöskään lapsen päiväkotitai päivähoitoryhmä ja henkilökunta eivät ole tunnistettavissa tutkimuksessa. Pyydän lupaa nauhoittaa haastattelut. Haastattelut tullaan litteroimaan ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. Näitä käytetään varhaiskasvatuksen tutkimuksen ja kehittämistyön eteenpäin viemiseksi. Kiitos, että sain luvan haastatella sinua ja kuulla kokemuksiasi yhteistyöstä!

I Alkutietoja

-Keitä perheeseen kuuluu, minkä ikäinen lapsenne on, onko lapsella muita nuorempia tai vanhempia sisaruksia?

-Minkä kautta olette tulleet tutkimukseen mukaan / Miksi halusitte tulla mukaan tutkimukseen? Jos olette tulleet tutkimukseen mukaan perhekoulun kautta. Miten perhe päätyi perhekouluun?

-Mitä ja millaista lapsen haastava käyttäytyminen on? Miten lapsen haastava käyttäytyminen on ilmennyt / ilmenee kodissa ja päiväkodissa?

II Kysymyksiä koko kasvatusyhteistyön historiasta ja yhteistyön alkuvaiheista syksyyn 2010 asti

Johdantoa:

Haluaisin kuulla, millaisia kokemuksia sinulla vanhempana on ollut yhteistyöstä päivähoidon kanssa. Haluaisin tietää yhteistyötapaaleen mieleen jääneistä, niin hyvistä

kuin ikävistäkin kokemuksista ja haluaisin vielä tarkemmin myöhemmin kuulla yhteistyökokemuksista kuluneen toimintavuoden aikana.

Alkutaipaleen läpikäyntiä:

-Milloin lapsi on aloittanut päivähoidon? Missä lapsi on ollut päivähoidossa ja keiden kanssa olette tehneet kasvatusyhteistyötä lapsen varhaisvuosien aikana / keitä teidän kasvatuskumppaneina on ollut? (koko yhteistyön historia)? Kuinka pitkään lapsi on ollut nykyisessä päivähoitoryhmässä?

Miten kuvailisit omin sanoin yleisemmin kasvatusyhteistyön alkuvaiheita ja kasvatusyhteistyön etenemistä esiopetusvuoteen / viime syksyyn 2011 asti? Mitkä asiat ovat tältä ajalta jääneet erityisesti mieleen niin hyvinä ja merkittävinä kuin ikävinäkin kokemuksina ja asioina?

Lapsen haastava käyttäytyminen päivähoidossa:

- Milloin ensimmäisiä kertoja päivähoidosta on tullut palautetta lapsen haastavasta käyttäytymisestä. Millaista palautetta tästä on tullut ja miten tästä kerrottiin?

II Kuluneen toimintavuoden kasvatusyhteistyön tarkastelu

Tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin kulunutta toimintavuotta syksystä 2010 kevääseen 2011.

Millaisessa päiväkodissa ja päivähoitoryhmässä lapsi kuluneen vuoden aikana on ollut? (Kuinka monta kasvattajaa lapsen päivähoitoryhmään on kuulunut toimintavuoden aikana?)

Onko henkilökunta ryhmässä pysynyt samana?)

Miten kuvailisit kuluneen toimintavuoden kasvatusyhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta yleisesti?

Millaisista konkreettisista vuorovaikutus- ja yhteistyötilanteista kasvatusyhteistyö on muodostunut? Kerrotko niistä hyvistä, ikävistä ja haastavista kohtaamisista ja yhteistyötilanteista, jotka ovat jääneet mieleen kuluneen toimintavuoden aikana.

Lisäkysymyksiä, jos edellinen kysymys ei tuota näitä:

Kasvatusyhteistyö:

Mikä vuorovaikutus- tai yhteistyötilanteesta on jäänyt erityisen hyvänä ja erityisen ikävänä mieleen kuluneen toimintavuoden aikana?

Minkä vuorovaikutus- tai yhteistyötilanteen olet kokenut erityisen haastavana?

Kerrotko tarkemmin yhteistyötilanteesta, jossa on enemmän paneuduttu lapsen kehityksen ja päivähoidon asioihin esim. lapsen varhaiskasvatussuunnitelma - keskustelutilanteesta. Miten keskustelutilanne on edennyt ja millainen tämä on ollut?

Millaisia kokemuksia teillä on ollut yhteistyöstä muiden päivähoidon yhteistyötahojen ja asiantuntijoiden kanssa?

Haluatko tuoda vielä jonkin kasvatusyhteistyössä merkittävän asian esille? (esim. vanhempainillat, retket, tapahtumat...).

Miten henkilökunta suhtautuu teihin vanhempina, mitä he teiltä odottavat?

Millaista tukea toivoisit saavasi henkilökunnalta?

Millaiset toimintakäytännöt ja kohtaamiset ovat olleet vanhemmille merkittäviä ja tärkeitä? Mitkä toimintakäytännöt ovat tukeneet lapsen hyvinvointia ja vanhempien jaksamista?

Lapseen liittyvät kysymykset:

Millainen on lapsen tyypillinen päivä päiväkodissa?

Mitä lapsi kertoo yleensä päiväkotipäivistään?

Miten ja mitä lapsen päivähoitopäivästä kerrotaan teille?

Millainen on tyypillinen lapsen hakutilanne ja vientitilanne.

Millaisista asioista he kertovat lapsestanne?

Miten henkilökunta suhtautuu lapseen? Millainen lapsen ja päivähoiton henkilöstön suhde on?

POLKU

Jos kuvaamaasi kasvatusyhteistyötä kuvattaisiin viivalla polkuna, jossa on tasaisia vaiheita, nousuja ja laskuja, käännteitä, muutoksia, miten sinä koet, millaista kasvatusyhteistyön polkua olette kulkeneet?

”Voitko piirtää kuvaamasi yhteistyön polun. Paperin vasemmalle puolelle tulee yhteistyön alkutaival ja paperin oikealle puolelle tulee kulunut toimintavuosi. Paperin keskellä menee neutraali nollalinja, viivan yläpuolella on myönteisiä asioita ja kokemuksia ja viivan alapuolella on kielteisinä koettuja asioita. Kuvaatko polulle myös käännekohtat, muutokset, merkittävät hyvät ja ikävät kohtaamiset.

Jos koet hankalana piirtämisen, voin myös itse yrittää hahmottaa tätä polkua kuvailusi ja kertomasi perusteella”

III Pohtivat, arvioivat kysymykset

-Jos lähtisit uudelleen kulkemaan kasvatusyhteistyön polkua, mitä asioita tekisit itse toisin?

- Mitä asioita olisit toivonut, että ammattilaiset olisivat tehneet tai tekisivät toisin?

(-Kasvatusyhteistyötä vai kasvatuskumppanuutta? Mikä rooli sinulla vanhempana on yhteistyössä ollut? -Millaista kasvatusyhteistyö tai kasvatuskumppanuus voisi parhaimmillaan olla?)

-Mitä asioita pitäisit tärkeänä päivähoiton kasvatusyhteistyössä silloin, kun lapsella on itsesääätelyn haasteita tai ylivilkkautta?

IV Avainsanat (asiantuntija, valta, kuuleminen, luottamus, kohtaaminen, tuki, huoli, lapsen tarpeet, lapsen hyvinvointi, syyllisyys)

Lopuksi, olen koonnut tähän paperille kasvatusyhteistyöhön liittyvässä tutkimuksessa ja kirjallisuudessa esiintyviä sanoja. Pyytäisin sinua nyt poimimaan täältä kolmesta viiteen 3-5 sanaa, jotka sinua erityisesti puhuttelevat tai mietityttävät kasvatusyhteistyössä. Eli poimitko tästä listasta kolmesta viiteen sanaa ja kerro minulle, mitä näistä sanoista tulee mieleen ja mitä näistä ajattelet. Voit halutessasi myös lisätä jonkun tästä puuttuvan sanan.

Haastattelu on nyt päättynyt, saitko kerrottua kaiken, mikä oli mielessä? Jäikö jotain kertomatta?

Miltä haastattelu tuntui? (polku, avainsanat)

Lämmin kiitos haastattelusta!

LIITE 4: HAASTATTELUN AVAINSANAT

Asiantuntija

Valta

Kuuleminen

Luottamus

Kohtaaminen

Tuki

Huoli

Lapsen tarpeet

Lapsen hyvinvointi

Syällisyys

LIITE 5: KÄYTETYT LITTERAATIOMERKIT

(.) alle sekunnin tauko

(3) kolmen sekunnin tauko

(...) tekstiä poistettu

[päällekkäin puhuminen alkaa

]päällekkäin puhuminen loppuu

hiljaista puhetta

painottaen puhuttu

£ huvittuneella äänellä puhuttu

£(hh)£ naurua

((huokaa)) lisähuomautus

(()) epäselvä puhe

Ä äiti

I isä

T tutkija

H Haastattelija, muu kuin tutkija

LIITE 6: TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSIN KOKONAISUUS TUTKIMUSKYSYMYKSITTÄIN

TAULUKKO 1: Vanhempien kokemuksia kasvatusyhteistyöstä.

HENKILÖ- KUNTA	LAPSEN KOKEMUK- SET	RISTIRII- DAT VS. RATKAI- SUT	KOHTAA- MISET	LAPSEN HAASTA- VUUDEN AIHEUT- TAMA HÄMMEN- NYS
Henkilökemia Tapa, miten hlökunta kohtaa vanhemman/lapsen Henkilökunnan vaihtuvuus	Lapsen tarvitsemat erityisjärjestelyt Tapa, miten lapsi kokee päiväkodin Kokemus lapsen parhaasta	Pettymykset Eturistiriidat Kokemus tuesta/asioiden eteenpäin menosta	Ongelmat aamutilanteissa/ päivittäisten kohtaamisten tarve Rakentava/ syyllistävä kohtaaminen Vasu-keskustelut Tukea antava kohtaaminen Tiedon kulku/ kulkemattomuus	Rajojen laittaminen Vertailu toisiin lapsiin

TAULUKKO 2: Vanhempien tarvitsema tuki

VANHEM- MUUDEN VAHVIS- TAMINEN	KOHTAA- MISET	TIEDONKULKU	KONK- REETTI- NEN TUKI	PÄIVÄKOTI TEKEE VOITAVAN- SA
Suoraan puhuminen	Päivittäiset kohtaamiset	Moniammatillinen yhteistyö	Konkreettiset neuvot	Kokemus, että päiväkotiki ei voi auttaa enempää (resurssit, ryhmäkoot yms.)
Yhteistyön tuntu	Järjestetyt kohtaamiset	Kouluun lähtö	Kokemus tuen saannista	
Syyllisyyden poistuminen	Lapsen arjen seuraaminen		Tunne, että tukea saa tarvittaessa	
Positiivinen palaute	”Omahoitajan” tarve		”Turhien polkujen” välttäminen	

TAULUKKO 3. Vanhempien puhetapoja osallisuudesta

VANHEMMAN PUHETAPA	VANHEMMAN ROOLI	PÄIVÄHOIDON ROOLI	KESKEISET ASIAT
AVOIN KESKUSTELIJA	Asioiden puheeksi ottaja	Luottamuksen luoja	Molemmin- puolinen kuunteleminen Avoin ilmapiiri
AKTIIVINEN YRITTÄJÄ	Avun pyytäjä (huoli lapsesta suuri)	Mukaan lähtijä	Vanhemman itse tekeminen
YHTEISTYÖNTEKIJÄ	Yhteistyöhön panostaja , yhdessä keskustelija		Yhteiset säännöt Syyllisyyden tunteen poistuminen
VANHEMPI ASiantuntijana	Tiedon jakaminen omasta lapsesta	Tuen antaja, vanhemman arvostaja	Yhteistyön syveneminen Syyllisyyden tunteen poistuminen

